

LÄHELLÄ RAUHALLINEN MAASEUTU

***LEMPÄÄLÄN JA VESILAHDEN MAASEUDUN
KEHITTÄMISOHJELMA 2010–2030***

LUKIJALLE

Tämä ohjelma on tarkoitettu työvälineeksi paikallisille toimijoille. Ohjelmasta on laadittu tiivistelmä, jonka molempien kuntien kunnanhallitukset ja valtuustot ovat hyväksyneet. Lempäälän ja Vesilahden maaseudun kehittämisohjelma koostuu kolmesta osiosta; **1) Taustaa, 2) Maaseudun kehittämisen toimintaympäristö** ja **3) Maaseudun kehittämisohjelma**. Viimeinen ohjelmaosio on rakennettu sellaiseksi, että sitä voi lukea irrallaan muusta tekstistä.

Ohjelman luonne on ohjaava, eikä sen ole tarkoitus kokonaisuudessaan toteutua. *20 vuoden päähän tähtyten ohjelma ei voi olla sellainen, että yksi yhteen se toteutetaan. Eli mukana on asioita, joista kaikki eivät tule toteutumaan (ja se tiedetäänkin jo etukäteen – ei toki sitä, mitkä nimenomaiset jutut jäävät toteutumatta). Mutta tarkasteluajanjakson pituudesta johtuen monia väyliä pitää olla auki.* (Heikki Konsala) Visioiden ja tavoitteiden on oltava yltiöpäisiä; jos tavoitteet asetetaan tarpeeksi pitkälle, on todennäköisempää että päästään edes puoleen väliin. Lukijan ei siis ole syytä muodostaa tulevaisuudenkuvaansa ohjelmaan kirjattujen toimenpiteiden perusteella.

Moniin asioihin ei voida suuresti vaikuttaa, mutta niihin mahdollisuuksiin, joita on tarjolla, tulee tarttua voimakkaasti. Kuntien taloudellisesti kiristyvässä tilanteessa haasteena on löytää halvimmat tavat toteuttaa lakisääteiset palvelut. Monissa kohdin kunnan rooli on asioita mahdollistava ja edistävä. Aukkailla ja paikallistoimijoilla tuleekin olemaan yhä suurempi rooli maaseudun kehittämisessä. Ohjelma on linjauksissaan arvonäkökulmia huomioiva sekä hyviä toimintatapoja ja yhteistyötä hakeva suurituloisten ja resursseja vaativien hankkeiden sijaan. Monet toimenpiteistä eivät kustannuksiltaan ole suuria, vaan kyseessä on toimintatapojen muutos tai yhteistyön lisääminen.

Ohjelman toteuttaminen tapahtuu siten, että maaseudun kehittämisneuvottelukunta valitsee vuosittain toteuttamisen painopisteet ja ehdottaa toimenpiteiden huomioimista kuntien budjeteissa. Kunnat toteuttavat maaseudun kehittämisohjelmaa ajankohtaisen strategiansa mukaan ja määrittelevät vuosittain ne toimenpiteet, joihin resursseja myöntävät. Kehittämisneuvottelukunta on yhteydessä yrittäjiin ja yhdistyksiin, mutta nämä tahot - kuten myös yksittäiset asukkaat - voivat toteuttaa ohjelmaa myös itsenäisesti.

Vesilahdessa helmikuussa 2009
Eeva Ylinen
Projektin vetäjä

Onnellinen ei ole se, jolla on kaikkea, vaan se, jolta ei mitään puutu.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
2. OHJELMAPROSESSI	5
2.1 MATKALLA YHTEISTYÖHÖN	5
2.2 TIEDOTUS JA SITOUTTAMINEN	6
2.3 OHJELMAN TOTEUTTAJATAHOT	7
3. LEMPÄÄLÄN JA VESILAHDEN ESITTELY	7
3.1 SIJAINTI	7
3.2 SUOMEN ENSIMMÄISIÄ ASUTTUJA SEUTUJA	7
3.3 YLEISKUVA KUNNISTA	8
3.4 ELINKEINOT	9
3.5 NUORISO	11
3.6 KYLÄT	11
4. OHJELMAT, TRENDIT JA MUUTOSTEKIJÄT	16
4.1 OHJAAVAT OHJELMAT	16
4.2 MAASEUTUMAISUUDEN HUOMIOIMINEN KEHITTÄMISESSÄ	18
4.3 TRENDIT JA MUUTOSTEKIJÄT SEKÄ NIIDEN LUOMAT MAHDOLLISUUDET MAASEUDULLA	19
4.3.1 ILMASTONMUUTOKSEN HILLINTÄ JA KUNTIEN VASTUU	19
4.3.2 YMPÄRISTÖVASTUINEN ASUMINEN	20
4.3.3 HIDAS AIKA HEKTISYYDEN VASTAPAINONA; RAUHALLINEN ASUMINEN	21
4.3.4 GLOBALISAATION JÄLKEINEN AIKA: PAIKALLISUUDEN JA YHTEISÖLLISYYDEN ARVONNOUSU	22
4.3.5 LÄHEISYYDEN EKONOMIA – HEIKKI KONSALA	22
4.3.6 OSA-AIKA-ASUMINEN	23
4.3.7 GREEN CARE – HYVINVOINTIA IHMISILLE, MAHDOLLISUUS MAASEUDULLE	23
4.3.8 TRENDIEN LUOMAT MAHDOLLISUUDET	23
4.4 MAANKÄYTÖN JA PALVELUJEN HAASTEET	24
4.4.1 VÄESTÖN IKÄRAKENTEEN MUUTOS	24
4.4.2 KAAVOITUS MAASEUDUN NÄKÖKULMASTA – ILARI RASIMUS	25
4.4.3 ALUEELLISTEN RAKENTAMISRATKAISUJEN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET	26
4.4.4 KYLISSÄ ASUMISEN TULEVAISUUS - JUHA KUISMA	27
4.4.5 PARAS-HANKE JA YHTEISTYÖ PALVELUJEN TARJONNASSA	27
4.4.6 YKSIKKÖKOON MERKITYS YKSILÖNKEHITYKSELLE	28
4.4.7 SOPIMUKSELLISUUS PALVELUJEN TUOTANNOSSA	29

4.4.8 HENKILÖLIIKENTEEN LAINSÄÄDÄNTÖ MUUTTUU – NÄKYKÖ MUUTOS LEMPÄÄLÄN JA VESILAHDEN ALUEILLA? – MATTI RAINIO	30
5. KEHITTÄMISTARPEET, VISIO JA STRATEGISET PÄÄMÄÄRÄT	31
5.1 KEHITTÄMISTARPEET.....	31
KEHITTÄMISTARPEIDEN ARVOTUS.....	33
5.2 MAASEUTUALUEIDEN NYKYTILAN ANALYYSI	33
6. VISIO JA KESKEISET TAVOITTEET.....	35
6.1 LEMPÄÄLÄN JA VESILAHDEN MAASEUTUALUEET 2030-LUVULLA	35
NUORTEN VISIO	36
6.2 KESKEISET TAVOITTEET.....	37
7. TOIMENPIDEKOKONAISUUDET	37
7.1 MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI	37
7.2 KANSALAISVAIKUTTAMINEN, VUOROVAIKUTUKSEN LISÄÄMINEN JA TIEDOTTAMINEN.....	38
7.3 NUORISO VAHVANA OSANA YHTEISKUNTAA	40
7.4 YMPÄRISTÖVASTUINEN TOIMINTA	42
7.5 KOKONAISSVALTAINEN MAANKÄYTÖN SUUNNITTELU, RAUHALLISET ASUINYMPÄRISTÖT JA MAASEUTUMAISSUUS	45
7.6 YHTEISÖLLISET KYLÄT JA MONIPUOLINEN VIRKISTYSTOIMINTA	48
7.7 PALVELUT LÄHELLÄ ASUKASTA.....	53
7.8 MONIPUOLISEN YRITYSTOIMINNAN KEHITTÄMINEN	58
7.9 TYÖTTÖMIEN AKTIVOINTI JA ETÄTYÖMAHDOLLISUUKSIEN KEHITTÄMINEN.....	64
7.10 HYVÄT KULKU- JA TIETOLIIKENNEYHTEYDET	65
8. OHJELMAN TOIMEENPANO JA SEURANTA.....	67
8.1 ORGANISOINTI JA RESURSSIT	67
8.2 SEURANTA JA PÄIVITYS.....	68
LÄHTEET.....	69
LIITTEET	72
Liite 1. Kehittämisneuvottelukunnan jäsenet 2009.....	72
Liite 2. Teemaryhmät ja niiden painopisteet.....	73
Liite 3. Kehittämistarvetaulukko	74
Liite 4. Kehittämistarpeiden arvotus.....	81

1. JOHDANTO

Lempäälällä ja Vesilahdella on sijaintinsa vuoksi melko yhtäläiset haasteet ja mahdollisuudet maaseutualueittensa kehittämisessä. Molemmat ovat muuttovoittokuntia; ohjelman kirjoittamisen aikaan Lempäälä oli juuri kirinyt Vesilahden ohi suhteellisesti eniten kasvavana kuntana Suomessa. Muuttajat ovat usein lapsiperheitä ja alueen suuri syntyvyys tasoittaa koko Suomen mittakaavassa tapahtuvaa väestön ikääntymistä. Ikärakennemuutoksen ohella suunnittelutarpeita maankäyttöön ja palveluihin luo kuntien sitoutuminen ilmastopolitiikkaan. Lisäksi valtion linjaukset palvelujen tuotannossa ja seudulliset strategiat työntävät kunnat entistä tiiviimpään yhteistyöhön.

Jotta alueen ominaispiirteitä ja vetovoimatekijöitä - sekä pitovoimatekijöitä - ei menetetä, on kasvun laatuun kiinnitettävä huomiota. Väestönkasvu on talouden kannalta haastavaa, sillä vaikka se tuo kunnille vero- ja valtionosuustuloja, aiheuttaa se samalla investointien ja käyttömenojen lisäämistarpeita. Suuren tulomuuton ja kiireisen elämän seuraus on myös yhteisöllisyyden vaarantuminen, jollei uusia asukkaita saada sitoutumaan ja juurettumaan asuinpaikkaansa.

Vaikka kunnat kokonaisuudessaan eroavat toisistaan huomattavasti, kylätasolle mentäessä erot häviävät. Maaseutualueiden samankaltaisuutta kuvastaa se, että esille nousevat kehittämistarpeet suurelta osin koskettavat molempia kuntia eikä nykytilan analyysissäkään suuria eroja ilmennyt. On molempien kuntien kannalta myös taloudellisesti järkevää, että alueen maaseudun kehittämistä viedään eteenpäin yhteisvoimin, ja että hyviä käytäntöjä vaihdetaan ja opitaan puolin ja toisin. Lempäälällä on kokemusta maaseudun kehittämisohjelmista jo kahden ohjelmakauden verran, mikä hyödyttää molempia kuntia.

Millaisen maaseudun haluamme ja miten tavoitteeseen päästään? Juuritasolta lähtevä suunnittelu tähtää alueen kehittämiseen todelliseksi koetut ongelmat huomioiden ja kuntalaiset kehittäjiksi ottaen: Asukkaat itse ovat oman elämänsä parhaita tietäjiä. Lisäksi ohjelmassa on käytetty asiantuntijoita valottamaan puitteita. Maaseudun kehittämistyössä tunnistetaan kehittämistarpeet ja nykytila, ja luodaan uusia mahdollisuuksia toimenpiteillä. Maailmanlaajuiset kehityksen suuntaviivat ja trendit tulee tunnistaa, ja niihin tukeutuen parannetaan vanhoja ja luodaan uusia vahvuuksia, joiden avulla tulevaisuutta muokataan haluttuun suuntaan.

Lempäälän ja Vesilahden maaseudun kehittämisohjelma on kuntien yhteisen elimen, maaseudun kehittämisneuvottelukunnan työväline. Ohjelmassa on määritelty maaseutu, jota tavoitellaan kehittämistyön avulla: Pyritään sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti eheään ja kestäväan maaseutuun, joka on säilyttänyt omaleimaisuutensa ja verkottunut kaikilla toiminnan sektoreilla. Koko ohjelman tavoitteita ja toimenpiteitä leimaavat **maaseutumaisuus, ympäristövastuullisuus ja rauhallisuus, läheisyys ja omavaraisuus, yhteistyö ja yhteistoiminta sekä yhteisöllisyys**. Maaseudun omavaraisuuteen ja elinkelpoisuuteen tähtäävässä kehittämisessä pyritään työtä, palveluja ja tuotteita sekä omille asukkaille että kaupunkiväestölle tarjoavaan maaseutuun. Tällöin ei päädytä tilanteeseen, jossa maaseutu olisi nukkumalähiö ja kaupunkien reservi.

Keinot, joilla maaseudun tulevaisuus turvataan ja maaseutu pidetään elinvoimaisena, omaleimaisena ja houkuttelevana, ovat innovatiivisia ja osallistavia. Yhteistyön lisääminen kaikilla sektoreilla ja viihtyvyyteen tähtäävä maankäyttö ja suunnittelu takaavat miellyttävän asuinympäristön. Elintarviketuotannon vahvan yhteistyön myötä lähiruoka pystyy paitsi olemaan varteenotettava vaihtoehto paikallisille, myös saamaan jalansijaa koko maakunnassa. Uusiutuvan energian lisääminen tarjoaa alueella yrittämiselle erinomaisen pohjan mistä ponnistaa: Lempäälässä ja Vesilahdessa pyritään omavaraisuuteen, jossa käytetään pääosin oman alueen metsä- ja peltobiomassaa, tuulivoimaa, maalämpöä ja aurinkoenergiaa, ja hyödynnetään myös jätteet. Alueella on erikokoisia energiantuottajia; lämpöyrittäjyyden lisäksi ainakin suurimmat maatilat ovat energian suhteen omavaraisia ja palvelevat myös muita. Läheisyyteen ja rauhallisuuteen kuuluu kiinteästi hitaan matkailun verkosto, joka tarjoaa mahdollisuuden virkistäytyä luonnon helmassa pikaisesti, tai viipyä siellä pitempään nauttien paikallisista palveluista, kuten nykyaikaisten kestäkievareiden tarjonnasta. Verkostoa hyödyntävät myös moninaiset, muun muassa Green Care -käsitteen mukaiset sosiaaliset palvelut.

OSA 1. TAUSTAA

Lempäälä ja Vesilahti ovat kuntatyyppiltään kaupungin läheistä maaseutua. Aluetyypiltään Lempäälän nauhataajama kuuluu taaja-asuttuun alueeseen (yli 500 asukasta taajamassa), mutta loput kunnasta on tämänkin määritelmän mukaan maaseutua. Vesilahdesta vain Kirkonkylä on taaja-asuttua aluetta. **Ohjelman rajaus on tehty siten, että Vesilahden kunta kokonaisuudessaan ja Lempäälä – pois lukien keskusta ja Sääksjärven tiiviimmin asuttu alue – kuuluvat ohjelman piiriin.** Alerajaus on tehty siksi laveaksi, että muutoin taaja-asuttujen alueitten maaseutumaisia reuna-alueita ja laajalla toimivia kylä- ja omakotiyhdistyksiä jäisi ohjelman ulkopuolelle. Monet toimenpiteistä kohdentuvat kuitenkin lähinnä asemakaavan ulkopuolisiin alueisiin. Tekstissä alue-sana tarkoittaa edellä mainittua aluetta ja kyläyhdistyksistä puhuttaessa tarkoitetaan kaikkia kyläyhdistysten tavoin toimivia yhdistyksiä.

2. OHJELMAPROSESSI

2.1 MATKALLA YHTEISTYÖHÖN

Lempäälässä toimi maaseudun kehittämislautakunta ja Vesilahdella maaseutulautakunta vuoteen 2008 asti. Lautakunnan tehtäväkuva Vesilahdessa oli lähinnä valtion säätämien päätösten vahvistaminen, mitkä asiat voidaan hoitaa myös viranomaislähtöisesti. Maaseutuasioissa kunnilla on ollut yhteistyötä jo pitkään yhteisen maaseututoimen muodossa. Maaseututoimen resurssit ovat kuitenkin viime aikoina riittäneet lähinnä viranomaistehtävien hoitamiseen, joten kehittämistyö on jäänyt vähälle. Kuntien taholta kehittämistehtävien hoitamiseen tarvittiinkin uudenlaisia, yhteisiä tapoja. Säästötoimet, Paras-hankkeen myötä tulevat yhteistyötarpeet sekä seudullinen yhteistyö jokaisella hallinnonalalla ovat osaltaan vaikuttaneet maaseudun kehittämisen yhdistämiseen.

Lempäälän ja Vesilahden yhdistyksillä on ollut paljon yhteistyötä. Vesilahdessa Rämsöön kyläkerho ry:n kyläsihteerin työskä laajentui vuonna 2004 myös muiden Vesilahden kylien yhdistysten avustamiseksi. Kyläverkko-hankkeen alkaessa 2008 toimintaa laajennettiin Lempäälän toimiviin yhdistyksiin, jotka halusivat kyläsihteerin apua ja kykyä hoitaa erilaisia hankkeita. Kyläsihteerin työhön kuuluvat hankkeiden ohella muun muassa yhdistysten ja kuntien välisenä linkkinä toimiminen ja yhdistysten koulutuksen järjestäminen. Yhteistyö kylien välillä on ollut sujuvaa, sillä eri kylillä yli kuntarajojen on yhtenevät kehitystarpeet ja toimivien käytäntöjen sekä kokemusten jakaminen hyödyttää kaikkia osapuolia.

Kunnat päättivät vuoden 2008 alussa perustaa valmistelevan työryhmän selvittämään kuntien yhteistä toimielintä, joka voisi kehittää kuntien maaseutua. Työryhmä kokoontui ensimmäisen kerran vuoden 2008 maaliskuussa ja otti tavoitteekseen löytää hyvän tavan viedä kehittämistyötä eteenpäin. Vuoden lopussa työryhmä esitti Lempäälän ja Vesilahden maaseudun kehittämisohjelman toteuttamista.

Valtuustokauden 2009–2012 Lempäälän ja Vesilahden maaseudun kehittämisneuvottelukunnassa kuntien edustajina ovat Vesilahden kehittämisspäällikkö Markku Männikkö sekä Lempäälän maaseutupäällikkö Timo Perälampi. Kehittämisneuvottelukunnasta ohjelman tekoa ohjaamaan valittiin työvaliokunta, johon kuuluivat puheenjohtaja Heikki Konsala ja Silja Kiehelä Lempäälästä, Pertti Uusi-Erkilä ja Arto Uusitalo Vesilahdesta, sekä sihteeri Marjukka Lähdekorpi-Ojala Kyläverkko-hankkeen edustajana (kaikki jäsenet liitteessä 1). Neuvottelukunta valitsi Lempäälän ja Vesilahden yhteisen maaseudun kehittämisohjelman kokoajaksi MMM/Projektipäällikkö Eeva Ylisen Vesilahdesta. Ohjelman teossa ja kirjoittamisessa avustivat Agrologi (AMK) Jari Yli-Heikkilä, joka teki opinnäytetyönsä ohjelmaprosessin onnistumisesta, sekä agrologiopiskelija Mirjami Peltola, joka teki opinnäytetyönään nuorisokyselyn. Työvaliokunta kokoontui laadintatyön aikana 4 kertaa, ja kehittämisneuvottelukunta käsitteli maaseudun kehittämisohjelmaa 4 kertaa.

Ohjelmatyö käynnistyi työvaliokunnan kokouksella helmikuun lopussa. Ohjelmatyön tavoitteeksi asetettiin paitsi kunnan hallinnonalojen, myös asukkaiden ja kansalaistoimijoiden laaja osallistuminen ja sitouttaminen ohjelmaan ja sen tekemiseen. Tämä päätettiin toteuttaa **teemaryhmätyöskentelyllä**, johon saivat osallistua kaikki kuntalaiset. Maalis-huhtikuussa 2009 kokoontui neljä teemaryhmää: 1) Julkiset palvelut, 2) Maaseutuyrittäjyys ja työllisyys, 3) Yhteisöllisyys, yhdistystoiminta sekä virkistys ja vapaa-aika ja 4) Asuminen ja rakentaminen sekä maaseutumaisuus. Kaikkien teemaryhmien painopisteinä olivat nuoriso ja ympäristövastuullisuus. Teemaryhmien muut painopisteet ovat liitteessä 2.

Kukin teemaryhmä kokoontui kahden viikon välein kolme kertaa, vuoroin Vesilahdessa ja Lempäälässä. Ensimmäisellä tapaamisella kartoitettiin ongelmia, toisella tehtiin nelikenttäanalyysi ja kolmannella ideoitii ja visioitiin tulevaisuutta. Teemaryhmiin osallistui n. 60 asukasta, virkamiestä tai valtuutettua. Kaikissa teemaryhmissä nousivat esille samat suurimmat kysymykset ja hyvin pitkälti samat luonnehdinnat kuntien maaseutualueista, mikä osoitti selkeät suuntaviivat ohjelman tekemiselle. Ohjelman tekoaikaan Vesilahden kunta järjesti uusille asukkaille illan, jossa myös kehittämisohjelmasta kerrottiin. Samassa tilaisuudessa tehtiin **uusille asukkaille kysely**, jonka tulokset huomioitiin ohjelmatyössä. Tulokset olivat yhteneviä teemaryhmien aikaansaannosten kanssa.

Nuorisoa haluttiin painottaa ohjelmassa. **Nuorten mielipiteitä ja ajatuksia kartoitettiin lomakekyselyllä**, jolloin saatiin mahdollisimman moni osallistumaan ohjelman tekemiseen. Lomakkeen kysymykset liittyivät teemaryhmien painopistealueisiin, ja kysely toteutettiin sekä Lempäälässä että Vesilahdessa 7.–9.-luokkalaisille kouluaikaan. Vesilahdessa vastausprosentti oli 71 (kaikkiaan 171 oppilasta) ja Lempäälässä 55 (837 oppilasta). Lempäälän vastauksissa on mukana myös keskustassa ja Sääksjärvellä asuvia, vaikka alueet on ohjelmasta rajattu pois. Lempäälän osuus kaikista vastauksista on 79 prosenttia, mikä myötäilee myös oppilasmäärien suhteita. Nuorisokyselystä on tehty opinnäytetyö *Nuoret muuttuvan maaseudun voimavaraksi*.

Elokuussa järjestettiin kaikille avoin **Maaseutuseminaari**, johon osallistui 35 kuntalaista. Tervetulotoivotuksen lausui maaseudun kehittämisneuvottelukunnan puheenjohtaja Heikki Konsala. Keskustelua alustivat maankäytön näkökulmasta aluearkkitehti Ilari Rasimus ja maaseututoimijan ja -yrittäjän näkökulmasta ympäristökirjailija ja pääministerin talouspoliittinen neuvonantaja Juha Kuisma. Projektin vetäjä esitteli ohjelman tilanteen. Keskusteluryhmissä jatkettiin teemaryhmien työtä miettimällä, millä keinoilla kehittämistä alueella vietäisiin eteenpäin.

2.2 TIEDOTUS JA SITOUTTAMINEN

Ohjelman käynnistämisestä ja etenemisestä kerrottiin lehtiartikkelein Lempäälän-Vesilahden Sanomissa (6 kpl) ja Aamulehdessä sekä lehti-ilmoituksilla (L-VS), radiohaastattelulla ja aloitustilaisuudella Narvan monitoimitalossa. Sidosryhmille ja kunnan toimihenkilöille sekä valtuutetuille lähetettiin sähköpostitiedotteita. Lisäksi Lempäälän ja Vesilahden nettisivuilla tiedotettiin ohjelman etenemisestä.

Ohjelmatyön kuluessa on käyty kyläilloissa kuulemassa, mitkä asiat kylälaisten arkipäivää askarruttavat. Näiden kyläiltojen kautta tavoitettiin n. 70 lempääläistä ja 170 vesilahtelaista. Kyläilloissa ei noussut muutamaa pientä poikkeusta lukuun ottamatta esiin sellaisia asioita, jotka eivät olisi teemaryhmissä tulleet ilmi. Kuntalaisten palautetta on otettu vastaan mm. Lempäälän internet-sivujen palautelinkin kautta, puhelimitse ja sähköpostitse.

Sidosryhmille – eli ohjelman toteuttajille – kuten molempien kuntien kunnanhallituksille, yhdistyksille ja MTK:lle esiteltiin eri vaiheissa ohjelmatyön etenemistä. Luonnosvaiheessa ohjelmaa kommentoivat Lempäälän kunnan johtoryhmä, Vesilahden kunnanvaltuutetut ja johtoryhmä, Lempäälän Kestävän kehityksen toimintaryhmä ja Vammaisneuvosto, Kyläverkko-hanke ja yhdistykset sekä MTK.

2.3 OHJELMAN TOTEUTTAJATAHOT

Kunnan taholta tärkeimpiä toteuttajia ovat Lempäälän ja Vesilahden maaseudun kehittämisneuvottelukunta, Vesilahden kehittämispäällikkö ja kuntien eri hallinnonalat, sillä maaseudun kehittämisen toimenpiteet liittyvät monen toimialan toimintoihin. Keskeisessä asemassa ovat kaavoitus ja kuntien tekniset toimet. Ohjelman huomiointi on tärkeää rakennus- ja ympäristölautakunnan sekä teknisen lautakunnan päätöksissä. Myös erilaiset työryhmät ja neuvostot toteuttavat toimenpiteitä. *Ohjelman toteutumisen kannalta on tärkeää miettiä kunnan eri hallintokunnissa, miten hallintokuntien toimintatavat tukevat asuinalueiden, kylien yhdistysten ja yritysten omaehtoista kehittämistyötä ja millä aktiivisuudella hallintokunta toteuttaa itselleen kohdistettuja toimenpiteitä omassa toiminnassaan.* (Lempäälän maaseudun kehittämisohjelma 2005–2008)

Lempäälässä ja Vesilahdessa kolmannen sektorin toiminta on hyvin vireää. Erilaiset, kunnissa toimivat yhdistykset, seurakuntat ja yritykset tuottavat palveluita ja ovat tärkeitä hankkeiden ja toimenpiteiden toteuttajia. Tärkein yksittäinen toimija ja kehittämistä eteenpäin vievä taho on kyläsihteeri. Tulevaisuudessa kolmannen sektorin rooli kehittämisessä ja yhteistyö kunnan kanssa korostuu entisestään. Lempäälän omatoimiraahan ja Vesilahden avustusten ja korottomien lainojen lisäksi kunnan ja kolmannen sektorin väliset sopimukset ovat oiva väylä kehittämisen eteenpäin viemisessä.

Kehittämistyön toteuttamisessa ovat mukana edelleen toimintaryhmätyön vetäjänä Kantri ry, maakunnalliset kylätoimijatahot (Pirkan Kylät ry ja kyläasiamiehet) ja Tampereen seutukunnan maaseutustrategian toteuttajat. (Lempäälän maaseudun kehittämisohjelma 2005–2008)

3. LEMPÄÄLÄN JA VESILAHDEN ESITTELY

3.1 SIJAINTI

Lempäälä ja Vesilahti kuuluvat Pirkanmaan maakuntaan ja Tampereen seutukuntaan. Sijainti Tampereen läheisyydessä takaa hyvät kulkuyhteydet. Helsinkiin matkaa kertyy Lempäälästä 162 kilometriä ja Vesilahdesta vähän enemmän. Lempäälä on Tampereen eteläinen naapurikunta, jonka keskustasta on Tampereelle matkaa 23 kilometriä. Muita Lempäälän naapurikuntia ovat Vesilahti, Akaa, Kangasala, Pirkkala ja Valkeakoski. Lempäälä sijaitsee hyvien yhteyksien varrella; Tampere–Helsinki ja Tampere–Turku -valtatiet sekä Tampere–Helsinki -rautatie halkaisevat kunnan. Vesilahti sijaitsee Tampereelta katsoen Pyhäjärven eteläpuolella Lempäälän länsinaapurina. Muita Vesilahden naapurikuntia ovat Akaa, Kylmäkoski, Nokia, Pirkkala, Sastamala ja Urjala. Lempäälään on matkaa 10 kilometriä, ja valtatie 3:lle (Tampere–Helsinki) matkaa on 15 kilometriä. Tampere-Pirkkalan lentoasema on lähellä, vain 30 kilometrin päässä.

3.2 SUOMEN ENSIMMÄISIÄ ASUTTUJA SEUTUJA

Lempäälä on ikivanha pitäjä, jonka alueella on tavattu kivikauteen asti ulottuvia asutuksen merkkejä. Merkittävimpiin löytöihin kuuluu Aimalasta vuonna 1935 löydetty veneen muotoinen vasarakirves. Päivääniemen rautakautinen kalmisto on Suomen suurimpia. Kuokkalankosken rannalla sijaitseva tiheään asuttu Kuokkalan kylä on kautta aikojen ollut jopa koko maakunnan keskeisiä liikenne- ja kauppapaikkoja. Kylän läpi kulkeva ikivanha Hiidentie on ollut tärkeä yhdysside Turusta ja Akaan seudulta pohjoiseen suuntautuneelle liikenteelle. Kuljussa sijaitsevan muinaislinna Pirunlinna on peräisin noin 800 jKr. Pirunlinna kuuluu muinaiseen linnavuoriketjuun ja siellä puolustauduttiin mm. 1200-luvulla Novgoridilaisia hyökkääjiä vastaan. Sen laella sijaitsee 2-3 metriä pitkä ja leveä Pirunkirkoksi tai Pirunpesäksi kutsuttu kallioluola, josta on löydetty kivikaudelta peräisin olevia piikivisiä nuolenkärkiä.

Vesilahdessa matkailureitti Klaus Kurjen tien merkittävänä ja harvinaisena piirteenä on se, että moniin kohteisiin ja alueisiin liittyvät tarinat ja perimätiedot juontavat rautakaudelta asti ja ovat

yhdistettävissä myös arkeologiseen esineistöön. Esihistoriallisista keskuskohteista vakiintuivat myöhempien aikojen tärkeiksi asutusaloiksi Hinsala, Laukko, Narva, Suomela, Mantere ja Vesaniemi. Vesilahdella kivikautista esineistöä on löytynyt vain Mantereesta, mutta rikkaita rautakautisia muinaismuistoalueita ovat mm. Karholannokka ja Hiidennokka. Kirmukarmunmäkeen kätkeytyy paljon suomalaista historiaa. Mäellä sijainneeseen polttokalmistoon on haudattu varsin pitkällä ajalla 500-luvulta ehkä aina historialliselle ajalle. Suomela on Elinan surman – Suomen kuuluisimman kansanballadin – Elinan kotipaikka, jossa on asuttu jo rautakaudella. 1800-luvun lopulla alueelta löytyi viikinkiaikaista esineistöä, jollaisia ei muualla Suomessa ole tavattu. Suomen kuuluisin kartano Laukko, sijaitsee Hinsalassa. Laukon mahtavin omistaja Klaus Kurki tunnettiin Ylisen Satakunnan tuomarina 1400-luvun loppupuolella. Runon Elinan surma taltioi Laukon kartanossa opettajana ollut Elias Lönnrot ja se julkaistiin Kantelettaressa vuonna 1840. Runo kertoo keskiaikaisen tragedian Vesilahden Laukon kartanosta, ja sen uskotaan kertovan todellisista tapahtumista. Nykyään Laukko tunnetaan Keski-Euroopassakin menestyneistä ravihevosistaan ja kartano avautui ryhmämatkailijoille vuonna 2008.

Davidin kapina oli talonpoikaikapina, jonka liikehdintä levisi Vesilahden ja Lempäälän pitäjiin vuosina 1438–1439. Talonpoika, jonka mukaan kapina on nimetty, oli todennäköisesti talonpoikaismojohtaja vauraasta talosta Vesilahden pitäjän Aniasta (nykyisin Pirkkalaa). Talollisten olosuhteet olivat käyneet entistä heikommiksi, ja Ylä-Satakunnan talonpojat valitsivat kapinassa johtajakseen Davidin. Mittavan kapinan sovittelu tapahtui Lempäälän Kuokkalassa tammikuussa 1439. Sitomusasiakirjassa 76 talonpoikaa kuuden pitäjän alueelta allekirjoittivat asiakirjan, joka on Suomen historiassa ainutlaatuinen.

Kristinusko on tullut Lempäälän ja Vesilahden seudulle todennäköisesti 1200-luvulla. Kunnat ovat aikoinaan muodostaneet yhteisen Vesilahden kirkkopitäjän, jonka kirkko sijaitsi nykyisen Lempäälän puolella Aimalassa. Tilanne ei tyydyttänyt asukkaita, ja tapahtumasta kertoo kansantaru 1400-luvulta. Tarun mukaan Aimalan kirkko poltettiin ja Tarikan talon Birgitta-piian onnistui pelastaa palavasta kirkosta muutamia pyhimyksenkuvia. Palon jälkeen seurakunta päätettiin jakaa kahtia. Uuden kirkon paikan määrääminen jätettiin vanhan kirkon palosta pelastuneiden pyhimyskuvien tehtäväksi, ja kuvat asetettiin lautoille. Pietarin ja Paavalin kuvat ajautuivat sopivaan paikkaan Vesaniemeen ja vesilahtelaiset hyväksyivät sen kirkon paikaksi. Ensimmäinen kirkko vihittiin käyttöön 1422 ja nykyinen Vesilahden kirkko on rakennettu 1800-luvun alussa. Lempääläiset eivät hyväksyneet lauttansa ensimmäistä rantautumispaikkaa, vaan vasta kun karahivat Telkantaipaleeseen, rakennettiin Pyhän Birgitan kirkko sinne. Kirkon valmistumisvuodeksi on arvioitu 1504. Kivisen kirkon paikalla on todennäköisesti aiemmin jo sijainnut puukirkko.

3.3 YLEISKUVA KUNNISTA

Lempäälän kuntakeskus sijaitsee saarella, Lempäälän kanava yhdistää Vanajaveden ja Pyhjärven. Nauhataajama mahdollistaa asumisen palvelujen läheisyydessä kuitenkin luonnon ollessa lähellä. Lempäälän kauniissa maisemissa, metsissä, joiden lomasta siintää järvinäkymiä, kulkee myös tunnettu Birgitan polku. Se valittiin vuoden 2006 retkikohteeksi monipuolisuutensa vuoksi. Polku on nimetty Euroopan suojeluspyhimyksen, Pyhän Birgitan mukaan. Lempäälässä on asukkaita n. 20140 (2009) ja vapaa-ajanasukkaita on 8 % vakituisista asukkaista. Lempäälä on kooltaan 306,92 km², josta vettä on 37,48 km².

Lempäälässä maankäytön suunnittelussa tavoitteena on korkeatasoiset asuin- ja yritysalueet, joissa kestävä kehitys on huomioonotettu. Kaavoituksen keinoin pyritään eheyttämään yhdyskuntarakennetta ja kehittämään keskustoja, ja erilaiset selvitykset tukevat kaavoitusta. Viimeisin Lempäälässä tehty ohjelma on vuonna 2006 valmistunut kulttuuriympäristöohjelma. Yhteistyössä Tampereen kaupungin kanssa Lempäälän kunta suunnittelee Vuoreksen aluetta kuntien rajalle. Yhteistyö saattaa päättyä Vuoreksen myymiseen Tampereelle. Seuraavat asemakaavoituksen laadinnat käynnistyvät vuoden 2009 loppuun mennessä: Kulju, Moisiojoentie pientaloasutus; Kulju, Mesikämmenentie pientaloalueen täydentäminen; Kulju, Kolun alue pientaloalue ja Vuores, kerrostaloja yleiskaavan periaatteiden mukaisesti. Yleiskaavoituksen

puolella vireillä olevia hankkeita ovat mm. Kuivaspään osayleiskaava, joka mahdollistaa lisärakentamisen. Kaavoitus laaditaan kyläsuunnitelman pohjalta.

	Lempäälä	Vesilahti
Kunnan pinta-ala	306,92 km ²	353,94 km ²
• vesipinta-ala	37,48 km ²	52,98 km ²
Väkiluku (lokakuu 2009)	20140	4337
• kasvua ed. vuoteen	2,50 %	4 %
• 7–14 -vuotiaat (2008)	2 274	524
• nuoret, ennuste vuodelle 2020	3 238	815
• vapaa-ajan asukkaat (2008)	n. 1600 (8 %)	n. 2200 (65 %)
Taajama-aste (2007)	89 %	57,4 %
• asukkaita taajamassa	17070	2324
• asukkaita haja-asutusalueilla	2112	1726

Taulukko 1. Pinta-ala- ja väestötietoja kunnista (Lähteet: Aluetietopankki, Pirkanmaan liitto).

Vesilahden maisemia hallitsee nimensä mukaisesti vesi. Erityisesti pohjoisosan maisemat muistuttavat saaristoa laajoine järvenselkineen ja pitkin niemineen. Luonnonpiirteitä hallitsevat loivasti kumpuilevat viljelymaisemat. Maaperältään rehevässä Laukonhaassa sijaitsee suurehko ja Suomen oloissa harvinainen pähkinäpensasmetsikkö, joka on jäänne 2500 vuoden takaa. Vesilahden alkuperäinen keskusta on poikkeuksellisen aitona säilynyt kirkonraitti, jonka historia ulottuu ainakin keskiajalle. Uudistusaineista huolimatta rakentaminen on pyritty ohjaamaan kauemmas kirkonseudusta ja miljöön onkin pysynyt idyllisenä. Asuntoalueet Pyhäjärven rannalla on pyritty rakentamaan siten, että niissä on riittävästi maaseutumaista väljyyttä ja vehreyttä. Koko Vesilahden pohjoisosa, eli Kirkonkylän, Narvan, Hinsalan, ja Palho-Vakkalan välinen seutu vesialueineen kuuluu valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen.

Vesilahti on vahvasti muuttovoittoinen kunta. Suomen kunnista Vesilahdella kasvu oli toiseksi nopeinta vuonna 2008 asukaslukuun suhteutettuna. Vesilahden asukasluku on 4332 (lokakuussa 2009), ja vapaa-ajan asukkaita kunnassa on yli 2200 eli noin 65 % vakituudesta asutuksesta. Vesilahden kokonaispinta-ala on 353,94 km² ja vesipinta-ala 52,98 km².

Vesilahden kunnan kaavoituksen tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen siten, että luodaan edellytykset viihtyisälle ympäristölle. Yleiskaavoituksen osalta Kirkonkylän osayleiskaavan muutos ja laajennus tuli voimaan 19.3.2009. Vireillä olevan Ämmänhaudanmäen alueen asemakaavaehdotuksessa on määritetty 55 pientalotonttia, joista jokainen rajoittuu virkistysalueeseen. Narvan kaakkoisen alueen vireillä olevan asemakaavan tarkoituksena on myös kaavoittaa pientalotontteja ja virkistysaluetta voimassa olevan osayleiskaavan mukaisesti. Kaava-hanke on valtuuston hyväksyttävänä vuoden 2009 loppupuolella. Vireillä olevia asemakaavoituksia on myös Ylämäen asemakaavan laajennus ja lähivuosina kaavoitetaan alue Kehron tiehaaran tietämillä.

3.4 ELINKEINOT

Lempäälän työpaikkajakaumassa jalostus- ja palvelutyöpaikat sijoittuvat pääosin nauhataajamaan. Palvelutyöpaikkojen jälkeen jalostus on suurin työllistäjä (Taulukko 2). Työpaikkajakauma on lähes Pirkanmaan jakauman mukainen. Työpaikkoja Lempäälässä on noin viisi tuhatta.

Lempäälästä asioidaan eniten Tampereella (65 %) ja omassa kunnassa (30 %). Oman kunnan asukkaiden lisäksi Lempäälän palveluja käyttävät vesilahtelaiset ja vapaa-ajan asukkaat.

Palvelutason säilymistä edistävät väestölliset edellytykset, hyvät linja-autoyhteydet sekä jalostus- ja palvelutyöpaikkojen sijoittuminen liikenneverkoston tuntumaan.

Lempäälän elinkeinopoliittinen visio suuntaa vuoteen 2012. Lempäälä toteuttaa aktiivista, tehokasta ja persoonallista elinkeinopolitiikkaa yhdessä lempääläisten yritysten ja seudullisten, valtakunnallisten ja kansainvälisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Elinkeinopolitiikka on ennakkoluulotonta ja talouden suuret muutokset aistivaa. Lähtökohtana on aina yritysten toimintaedellytysten parantaminen, kuntalaisten työllisyyden ja sosiaalisen turvallisuuden lisääminen sekä kuntatalouden perustan vahvistaminen ja sitä kautta kuntalaisten palveluiden turvaaminen.

	Lempäälä	Vesilahti
Työvoima (2009)	9705	1882
• työttömyysaste syyskuu 2009 (2008)	9,4 % (5,8 %)	8,9 % (5,3 %)
• työpaikkaomavaraisuus (2006)	65,7 %	46,8 %
• huoltosuhde (2007)	1,13	1,33
Työpaikkaomavaraisuus	64,1 %	46,8 %
Tampereella työssäkäyvien osuus työllisistä	48,5 %	37,2 %
Työlliset (2007)		
• alkutuotanto	1,9 %	9,6 %
• jalostus	31,2 %	27,4 %
• palvelut	65,8 %	61,9 %
• tuntematon	1,1 %	1,1%

Taulukko 2. Työ- ja elinkeinojakaumat (Lähteet: te-keskus.fi, kunnat.fi: Aluetietopankki)

Vesilahti puolestaan on yksi Pirkanmaan maa- ja metsätalousvaltaisimpia kuntia, ja siellä maatalous on selvästi merkittävämmässä asemassa kuin Lempäälässä (Taulukko 3.). Vesilahdella työpaikkoja on runsas 700 ja sielläkin palvelualat ovat suurimpia työllistäjiä. Työpaikkaomavaraisuusaste on melko alhainen verrattuna muihin Tampereen seutukunnan kuntiin. Vesilahdella asioidaan ensisijaisesti Tampereella (48 %), josta haetaan maakunnalliset ja valtakunnalliset palvelut. Kaupunkitasoiset palvelut haetaan Lempäälästä (23 %) ja omissa keskuksissa asioinneista suoritetaan noin 20 %. Vapaa-ajan asukkaat kasvattavat asukasmäärää 65 prosentilla, mikä lisää palveluiden käyttöä huomattavasti etenkin kesäisin.

Päätuotantosuunta	Lempäälä	Vesilahti
• lypsykarjatalous	17 (12,4 %)	27 (15,7 %)
• muu nautakarjatalous	7 (5 %)	9 (5,2 %)
• hevostalous	11 (8,1 %)	1 (0,6 %)
• viljanviljely	72 (52,6 %)	114 (66,3 %)
• erikoiskasvintuotanto	3 (2,2 %)	4 (2,3 %)
• muu kasvintuotanto	23 (16,8 %)	15 (8,7 %)
• muu tuotanto	4 (2,9 %)	2 (1,2 %)
Yhteensä	137	172

Taulukko 3. Maatalouden tuotantosunnat. Tuotantosunnalla tarkoitetaan maatalon pääasiallista, eli taloudellisesti merkittävintä tuotantosuntaa (Lähde: www.matilda.fi).

Vesilahden kunnan elinkeinostrategiana on elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edistäminen sekä seudulliseen työpolitiikkaan osallistuminen. Päämäärinä ovat yritystoimintaa tukeva elinkeinopolitiikka, vetovoimainen, yritysystävällinen kunta, elinkeinoelämän seutukunnallinen verkottuminen sekä kustannustehokkaat palvelut ja työssä motivoitunut ja osaava henkilökunta.

3.5 NUORISO

Lempäälässä 7–14 -vuotiaita on 2 274 ja Vesilahdessa 524 (12/2008). Väestöennusteen mukaan ikäryhmä kasvaa siten, että vuonna 2020 Lempäälässä on 3238 ja Vesilahdessa 815 tämän ikäistä lasta ja nuorta (Taulukko 1.). Lempäälän koulujen tilatarveselvityksen mukaan vuosiluokkien esi–9 oppilaita on vuonna 2015 noin 3100, mikä edellyttää niin koulutilojen rakentamista kuin opetushenkilöstön määrän lisäämistä. Tällä hetkellä Lempäälässä on kahdeksan vuosiluokkien esi–6 koulua, joista Lempoisten koulun yhteydessä erityisopetusta harjaantumisopetuksen opetussuunnitelman mukaan kaikille peruskoulun luokille. Sääksjärven koulussa ovat luokat esi–9 ja Hakkarissa luokat 7–9 (10) ja lukio. Vesilahdessa on neljä koulua esi–6 -luokille ja Kirkonkylässä on lisäksi luokat 7–9.

Lempäälässä nuorten vaikutuskanavana on nuorisovaltuusto. Nuorisotiloja on varsinaisesti viisi: Snadi (remontissa), Nuorisokahvila Enter, Kuljun nuorisokahvila, Sääksjärven nuorisotalo ja Säijän monitoimitalo. Tilat on suunnattu pääasiassa yläkouluikäisille ja sitä vanhemmille ja ne tarjoavat harrastustoimintaa joko ohjattuna tai omatoimisesti, ja ajoittain järjestetään retkiä, tapahtumia ja teemailtoja. Lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma on hyväksytty viimeksi vuonna 2007 ja vuosina 2003–2007 toimi nuorten osallisuushanke.

Vesilahden nuorilla on tiloja ja mahdollisuuksia ohjattuun ja itseohjautuvaan harrastustoimintaan, joita mm. kunta, urheilu- ja nuorisoseurat, 4H-yhdistys, seurakunta, yläasteen oppilaskunta järjestävät. Oppilaskunnan vahvuutena on kansainvälisyys. Lisäksi kunnan alueella saa käsityö- sekä musiikkitaiteen perusopetusta. Osa nuorista osallistuu päivittäin useihin aktiviteetteihin, osa yhteen ja osa ei löydä sopivaa tai innostu mistään, tai ei pitkien etäisyyksien vuoksi pääse mukaan. Kunnan lastensuojeluohjelma on tehty vuosille 2009–2012, ja liikunta- ja nuorisotyön strategian laatiminen on käynnistetty. Yleishyödylliset yhdistykset pyrkivät koordinoimaan nuorisotoimintojaan ja ohjaajasaatavuutta kaksivuotisen Yhteisöturvaa nuorisolle -hankkeen avulla.

3.6 KYLÄT

Lempäälän kylät:

Ahtiala on noin 60 asukkaan taajama valtatie 9 (Tampere–Turku) itäpuolella, 4 kilometrin päässä Lempäälän keskustasta. Kyläalueen runsas loma-asutus nostaa asukasmäärää huomattavasti kesäisin. Kylä on vanha, yhtenäinen ja harvinaisen hyvin säilynyt kokonaisuus. Maisema-alue muodostuu laajasta peltomaisemasta, jolle jylhän taustan muodostaa Rissanvuori. Tiivis rakennuskanta sijaitsee metsän ja peltoalueen reunavyöhykkeellä. Kylässä sijaitsee Pirkanmaan paras lintujärvi, Ahtialanjärvi. Ahtialanjärven kiertäminen on suosittu ulkoilureitti. Ranta-alueelle on talkoovoimin rakennettu uimaranta ja laituri. Järvellä järjestetään talvisin kuutamohiihdot ja kesäisin juhannusjuhlat. Vanha maitolaituri on kylän tärkein kokoontumispaikka, jossa keskustellaan kylän asioista joka lauantai. Kylässä toimii aktiivinen kyläyhdistys. Palveluna on ainoastaan kirjastoauto, johtuen keskustan läheisyydestä. Tampereelle on matkaa 25 km. Kyläsuunnitelma on tehty 2009, ja erityisenä tavoitteena on hyvä ympäristön ja maiseman hoito

Hervannanmaan alue on Hervantajärven, Koipijärven, Merunjärven sekä Iso ja Pikku Virolaisten muodostama järvalue. Alueella asuu muutamia satoja ihmisiä. Hervannanmaata symboloi nimitys liito-oravan ja metsälehmuksen kylä; uhanalaisen liito-oravan biotooppeja ja luonnonvaraisia metsälehmäksi esiintyy alueella. Nykyinen luonnon moni-ilmeisyys ja eläimille soveltuva elinympäristö halutaan säilyttää. Alueelta on 7 km Tampereelle ja 14 km Lempäälään, joihin asiointi suuntautuu. Hervanta-Seura ry on kotiseutuyhdistys, jonka tavoitteena on elinympäristön

säilyttäminen ja asukkaiden olemassa olevien oikeuksien puolustaminen. Yhdistys on toiminut yli 30 vuotta. Hervanta-Seura ry ja Anniston kyläyhdistys toimivat samalla alueella ja yhteistyössä mm. Vuorekseen liittyvissä asioissa. Hervannanmaan löytäneet kesäasukkaat piristävät hiljentynyttä kylää, jonka elämä on muuttumassa Vuoreksen rakentamisen myötä. Ympäristöministeriö on vahvistanut Vuoreksen osayleiskaavan vuonna 2005, Lempäälän valtuuston hyväksymä yleiskaava on vuodelta 1981 ja rantaosayleiskaava vuodelta 1993. Anniston alueelle on asemakaava vireillä.

Maaseutumainen ja rauhallinen **Kelho** sijaitsee Lempäälän eteläisellä alueella, vesistöjen läheisyydessä. Asukkaita on noin 270. Kylässä on koulu, jonka yhteydessä toimii päivähoito. Koulu on tärkeä elinvoimaisuuden säilyttäjänä, kokoontumisien keskuspaikkana sekä tapahtumien järjestämispaikkana. Moottoritien varressa sijaitseva huoltoasema Pirkanhovi on kylän maamerkki, joka tarjoaa myös kauppapalveluita. Alueella on paljon maatalouden liitännäiselinkeinoja; urakointi- ja lomamökkirytyksiä sekä luontoyritys. Alueen erikoisuutena on vanha kartanomiljö, jonka muodostavat Sotavallan, Innilän ja Kelhon kartanot. Sotavallan harju on upea näköalapaikka. Kelhon koulupiirin kylätoimikunnan tehtävänä on toimia kylän palveluiden säilymisen ja kylässä viihtymisen lisäämiseksi. Kelhosta on matkaa Lempäälän keskustaan alle 10 km, Valkeakoskelle noin 20 km ja Tampereelle 25 km. Kelhossa on voimassa osayleiskaava ja harjuosayleiskaava vuodelta 1993.

Kuivaspään alueella asuu noin 250 kylään juurtunutta ihmistä. Marjamäen yritysalueen rakentumisesta ja kasvavista liikennemääristä huolimatta asukkaat haluavat säilyttää maaseutumaisen asuinympäristön ja turvallisuuden. Tästä syystä yritystilojen toivotaan keskittyvän Marjamäen alueelle ja muihin osiin toivotaan hillittyä uudisrakentamista. Yritysalueen veturina toimii liikekaupunki Ideapark. Palvelut ja harrastukset suuntautuvat lisäksi keskustaan ja Kuljuun. Asutus on sijoittunut nauhamaisesti kyläteiden varrelle. Kyläyhteisö on rakentunut viidestä pienestä kylästä, eikä alueella ole koulua ym. vastaavaa, joka kokoaisi kyläläiset yhteen. Alue on näin ollen monimuotoinen ja haasteellinen. Tiet ovat kylän maisemassa näkyvä ja voimakkaasti rakennetta muokkaava tekijä. Kuivaspää sijaitsee noin 6 km Lempäälän keskustasta ja noin 20 km päässä Tampereelta ja Valkeakoskelta. Kuivaspään ja ympäristön kyläyhdistyksen toiminnan lähtökohtana on halu vaikuttaa oman alueen tulevaisuuteen. Kylän ainoa oma vapaa-ajantoimintaan liittyvä yhdistys on Sarvikkaan metsästysseura. Kyläsuunnitelma on päivitetty 2009. Kylän maankäyttösuunnitelma on valmistunut vuonna 2003 ja alueelle on perustettu vesihuolto-osuuskunta vuonna 2000. Yhteisenä kehittämiskohteena on kylän talkootöinä toteutettava maisemanhoito.

Kulju on noin 3000 asukkaan nopeasti kasvava asuinalue Lempäälän nauhataajamassa. Alueella on uutta ja vanhaa asutusta, maaseutumaista ympäristöä sekä niitty- ja järvimaisemia sekä Pirunlinna. Kuljussa on monipuoliset palvelut, koulu ja sen pihassa tekonurmikenttä, erilaisia päivähoitomahdollisuuksia, kirjasto, kauppakeskus ja koulukeskuksen yhteydessä uusi seurakuntatalo Majakka sekä ravintola Jokiranta. Kuljun alueen palveluita hyödyntävät myös naapurikylien asukkaat ja Kuljun "navetassa" käydyään myös naapurikunnista. Uintimahdollisuudet ovat hyvät Rantalan uimarannalla, Ruotasjärvellä, jossa on myös sauna. Talvella Rantalan avantouinti mahdollisuutta käyttävät myös muutkin lempääläläiset. Kuljun kyläyhdistys ry:n tavoitteena on ns. tutkatalon liikuntapuiston rakentaminen. Lisäksi kylällä toimii mm. Kuljun Työväenyhdistys ry. Liikenneyhteydet ovat hyvät niin julkisilla kulkuneuvoilla kuin omalla autollakin. Myös pyörätiet ovat kunnossa. Tampereelle on 16 km ja Lempäälän keskustaan noin 9 km.

Lastusten kylä sijaitsee Lempäälän itäosassa. Luonnonkauniissa maaseutumaisemissa asuu noin 350 asukasta. Maisema on pienipiirteistä ja loivasti kumpuilevaa. Harva asutus on asettunut järvilaaksoon pieniksi kyläkulmiksi. Maiseman omaleimaisia helmiä ovat Lastusten kartanomiljö, maisemapuut, puronvarret, kylänraitit ja säilyneet vanhat rakennukset. Kylässä toimii koulu ja päivähoito sekä monenlaista yritystoimintaa, kuten saha, koneistamo, kauppapuutarha, puutarhamullan tuottaja, huoltoasema, kaksi autokorjaamoa ja maatilojen suoramyyntiä. Lastusissa toimivat Rukoushuoneyhdistys, Terväjärven kuivatusyhdistys ja vanhempainyhdistys. Lastunen sijaitsee Lempäälän keskustasta ja Valkeakoskelta 10 km päässä ja Tampereelle on

matkaa 25 km. Kyläsuunnitelma ja kyläkaava on tehty 1999. Alueen tiestön turvallisuutta tulee parantaa.

Eteläisessä Lempäälässä 9-tien varrella sijaitsee **Mattila**, jossa asukkaita on noin 350. Mattila on maalaismaisemaa koostuen metsistä, hoidetuista pelloista ja vesistöistä. Pyhällönvuori on alueen maamerkki, retkeily- ja virkistyskohde, jonka laelle on talkootyönä rakennettu Pyhällön näköala- ja lintutorni eli Mattila-torni. Kylässä on useita kauniita ja ilmeikkäitä pihapiirejä. Rakennuksista vanhimpia on 1774 valmistunut ns. Tipan aitta. Hulaudessa on vanhoja jugend-vaikutteisia huviloita ja samalta aikakaudelta VR:n tyyppipiirustusten mukaiset ratavartijan mökit. Mattilan historiallinen erikoisuus on Rikalan kanava, jota aloitettiin 1700-luvun lopulla kaivaa, mutta se jäi kesken. Vuoden 1918 kansalaissodassa asemasotaa käytiin Mattilan alueella lähes viisi viikkoa. Keskustaan on matkaa 5 km ja Tampereelle alle 30 km. Kylässä on toimiva koulu ja linja-autovuorot ajavat useasti päivässä keskustaan. Kylässä on saatavilla mökkimajoitusta sekä erilaisia rakennus- ja urakointipalveluita. Alueella on myös ympäristökylä, jossa harmaat vedet ohjataan keskitetysti suodatusalueelle ja osalla asukkaista on yhteisiä kaivoja. Ansiokas luonnon- ja ympäristönsuojelutyö palkittiin Ympäristöpalkinnolla vuonna 1991. Aktiivinen kyläyhdistystoiminta on palkittu Heimoliiton kunniamaininnoilla vuosina 1993 ja 1995. Toinen kylää kokoava yhdistys on Mattilan Nuorisoseura ry, joka järjestää kulttuuri- ja harrastustoimintaa. Mattilan maisemanhoitosuunnitelma on vuodelta 1999. Kyläsuunnitelma on vuodelta 2004. Mattilan kylän liikuntatoimintaa pyritään monipuolisesti kehittämään.

Nurmi on 5 km päässä Lempäälän keskustasta ja noin 450 asukkaan kasvava kyläyhteisö, jossa ominaista on rantojen läheisyys. Pääasiassa palvelut ovat keskittyneet keskustaan, mutta kylässä on koulu ja sen yhteydessä toimiva päiväkot. Pienimuotista teollisuutta kylällä on paljon. Yrittäjistä kylältä löytyy majoitus-, puutarha-, noutotila-, pitopalvelu-, liikenne- sekä sahayrittäjiä. Toukokuun lopusta syyskuun alkuun joka perjantai tanssitaan Nurmen lavalla perinteiset lavatanssit. Kylässä on myös Pertti Suomelan vuonna 1994 perustama arboretum ”Tyttöjen kartano”. Nurmen ja Säijän kylien välillä on pirkanmaalaisten kuntien yhteinen Mäyriän virkistysalue, jonka kehittämistyö on aloitettu. Nurmen kyläyhdistys ry on tehnyt paljon työtä maankäytön suunnittelun ja tieverkon kehittämisen puolesta. Kylätoimikunta toimii aktiivisesti yhteistyössä vanhempainyhdistyksen ja Rukoushuoneyhdistyksen kanssa. Kyläsuunnitelma ja kyläkaava ovat vuodelta 2009.

Säijä on Lempäälän maatalousvaltaisista kylästä, jossa asukkaita on noin 400. Pirkkalan lentokentälle on vain viiden minuutin matka, Lempäälän keskustaan 14 km ja Tampereelle 22 km. Vesistöjen läheisyydestä johtuen alueella on runsaasti loma-asutusta, joka lisää kesäisin asukasmäärää huomattavasti. Maltillisesti kasvavassa kylässä on ainoastaan omakotiasutusta. Maisemaa hallitsevat loivasti kumpuilevat peltoaukeat, havupuuvaltaiset metsät sekä harva rakennuskanta. Vesi näyttäytyy monessa muodossa; pikkujärvet, joki, ojat, purot ja suuri reittivesistö Pyhäjärvi. Palveluista kylällä on koulu ja tarpeen mukaan perhepäivähoito. Kylän monitoimitalo on tärkeä kokoontumis- ja juhlapaikka, jossa järjestetään myös harrastustoimintaa. Typynranta on yleinen uimaranta, jonka yhteydessä on pukukopit, kuivakäymälät, grillikatos ja venesatama. Kesäisin järjestetään uimakoulu ja kyläyhdistyksen tapahtumia. Toinen yleinen venesatama on Käenojanrannassa. Säijän kyläyhdistys ry on toiminut jo vuodesta 1981 alueen kokonaisvaltaisen kehittämisen ja viihtyvyyden parantamiseksi. Kyläsuunnitelma on tehty vuonna 2002 ja kyläkaava 2009. Monitoimitalon toiminnan kehittämistä pyritään jatkamaan.

Vesilahden kylät:

Kirkonkylä on luonnonläheinen ja monipuolinen Vesilahden itäosassa Pyhäjärven rannalla sijaitseva Vesilahden keskustaajama. Kirkonkylä on voimakkaasti kasvava, noin 1790 asukkaan keskittymä, josta löytyvät peruspalvelut, terveyskeskus, ala- ja yläaste sekä useita eri alojen pienyrityksiä. Kirkonkylä on laaja alue, ja maisemassa siintää Pyhäjärvi ja peltoaukeat sekä useat uudet asuntoalueet. Kirkonmäeltä löytyy idyllisen kirkonraitin lisäksi restauroitu Vesilahden kirkko. Kirmukarmu ja Ämmänhaudanmäki ovat historiallisesti merkittäviä paikkoja. Kirkonkylässä toimivat aktiivisesti mm. VPK, MLL ja Vesilahden Visa, joiden toiminta ulottuu koko kuntaan. Kirmukarmun mäellä sijaitsevan seurantalonsa omistaa Vesilahden nuorisoseura. Matkaa Lempäälän keskustaan

on 9 km ja Tampereelle noin 35 km. Kirkonkylään ja sen läheisyyteen kaavoitetaan tontteja nopeaan tahtiin.

Koskenkylä on noin 680 asukkaan kylä, joka rajoittuu Lempäälään ja Akaaseen. Kylän keskus sijaitsee Mantereentien ja Koskenkyläntien varrella. Kylän läpi virtaa Koskenjoki, jossa voi soutaa, meloa ja kalastaa. Kylän raitti on osa perinnemaisemaa. Palveluita kylässä ovat ala-aste ja päiväkotiki sekä Koskenvoima-kylätalossa kahvila-kioski ja parturi-kampaamo. Aktiiviset kyläläiset ovat talkoilla saaneet aikaan kevyenliikenteenväylän yhdessä kunnan ja tielaitoksen kanssa. Kylässä toimivat Ylämäen kyläkerho ja nuorisoseura, joka omistaa seurantalons. Vuonna 2005 on tehty Koskenkylän maankäyttösuunnitelma Kylä kyllä! -hankkeessa ja kyläsuunnitelma Vesilahden kyläsihteerihankkeessa. Koskenkylä on myös mukana ympäristöministeriön Kyläkaavoituksen kehittämishankkeessa. Kehittämiskohteena on aktiivinen yhteistoiminta kunnan kanssa sekä omakotirakentaminen ja liikennejärjestelyihin liittyvät asiat.

Krääkkiö on metsien ympäröimä, upeat maisemat ja runsaasti järviä omaava kylä. Kylä sijaitsee Vesilahden lounaisosassa, rajanaapureina Urjala ja Sastamala. Kylässä on noin 230 asukasta, siellä toimii Krääkkiön kyläyhdistys ja Erämaan metsästysyhdistys. Kylän yhteinen kokoontumispaikka on PVY:n eli Pienviljelijäyhdistyksen talo. Kyläläisten kokoontumistilana ja tapahtumien pitopaikkana toimii myös vuonna 2005 lakkautettu kyläkoulu. Kylästä löytyy tontteja sekä kunnalta että yksityisiltä maanomistajilta. Kyläsuunnitelma on päivitetty vuosiksi 2008–2013 Kylät yhdessä -hankkeessa. Yhteisenä kehittämiskohteena kylässä on monipuolinen kerhotoiminta.

Vesilahden maantieteellisessä keskipisteessä sijaitsee **Narva**, noin 700 asukkaan voimakkaasti kasvava kylä. Kylä on sijoittunut Pyhäjärven Alhonselän rannoille ja Narvanjoen tuntumaan. Idyllisessä, kumpuilevassa maisemassa vuorottelevat pellot ja kuusimetsät. Historiallisesti merkittävä kohde Karholannokan lisäksi on kylän kupeessa sijaitseva Hurskasvuoren kallioalue. Perimätiedon mukaan Hurskasvuori on ikivanha helavalkeiden polttopaikka, jossa on ensimmäisen maailmansodan aikaisia linnoitteita. Kylällä aktiivisesti toimivia yhdistyksiä ovat mm. Narvan kyläyhdistys ry, perinteikäs "Tähti" nuorisoseura ja Länsi-Vesilahden Urheilijat. Nuorisoseura on tapahtumapaikaksi Seurojentalon lisäksi rakentanut Iskelmälaavan ja kahvilarakennuksen Markkinakentälle Kotiseutumuseon läheisyyteen. Markkinakentällä pidetään vuosittain perinnepäivä ja joka viides vuosi nelipäiväiset Narvan markkinat, jotka juontavat juurensa 1700-luvulle. Ala-asteen, terveysaseman, VPK:n, kahden päiväkodin, päivittäistavarakaupan, apteekin, rauta- maatalouskaupan ja kyläkirkon lisäksi Narvasta löytyy useita pienyrityksiä. Narva toimii koko Länsi-Vesilahden, eli noin 1500 asukkaan asiointipaikkana monipuolisen tarjontansa ja keskeisen sijaintinsa ansiosta. Kyläsuunnitelma kylälle on tehty vuonna 2009. Kylään on hiljattain perustettu kaksi vesihuolto-osuuskuntaa. Alueen asukkaiden tärkein tavoite on terveysaseman säilyminen kylässä. **Hinsala** sijoitetaan usein Narvan yhteyteen, koska omaa kylätoimintaa ei ole ja asiointi kohdistuu Narvaan. Hinsalan liepeillä on asukkaita n. 150 tietämällä.

Onkemäki sijoittuu Akaan rajalle ja siellä asuu noin 300 asukasta hajalleen ripoteltuna pitkin teiden varsia ja metsän syrjiä. Omaleimaisia Onkemäen ympäristössä ovat vesistöt ja Linnavuori, jota tietyvästi on käytetty pako- ja hälytyslinnana. Vuorta ympäröivät jyrkät kallion seinämät ja sen länsipuolella on suoalue Linnalammi. Onkemäen halki virtaa pitkä joki aina Arajärvestä Mantereenjärveen. Onkemäen järvi on rikas lintujärvi ja Natura-alue. Väkimäärä kaksinkertaistuu kesäisin kesäasukkaiden ansiosta. Kylän keskuksena toimii koulu ja sen läheisyydessä oleva tanssipaiikka monitoimisuuli, joka on kunnostettu EU-hankkeena. Onkemäen kyläsuunnitelma on tehty 2006 Kylät yhdessä -hankkeessa. Järvien kunnossapito on eräs alueen kehittämiskohde.

Palho ja **Vakkala** sijoittuvat Pyhäjärven rantoja myötäilevän Vakkalantien varteen, Vesilahden ja Nokian rajalle. Mutkitteleva kylätie rantamaisemineen ja idyllisine maalaistaloineen on huomattavan kaunis, ja kyläläiset pitävät ympäristöstään hyvää huolta. Vakituksia asukkaita on noin 50, joista osa on nokialaisia. Alue on tunnettu erittäin vilkkaana loma-asutusalueena ja kesällä asukasmäärä vähintäänkin viisinkertaistuu. Kyläalueiden rannoilla ja saarissa on jo lähes

sata kesäasuntoa. Kylätoiminnasta vastaa Palhon maamiesseura, joka järjestää asukkaille aktiivista kylätoimintaa. Perinteiset kesäjuhlat vietetään vuosittain Palhon kodalla, joka on talkoilla rakennettu kaunis ja suosittu kokoontumispaikka. Muita toimivia yhdistyksiä ovat Vakkalan seudun metsästysyhdistys ry ja Palhon eräveikot ry. Kyläsuunnitelma on tehty vuonna 2007 Kylät yhdessä -hankkeessa. Teiden kunnon parantamista pidetään alueella tärkeänä, ja parantaminen on syytä tehdä maisemaa kunnioittaen.

Riehu on pieni, n. 50 asukkaan kylä Vesilahden kunnan eteläosassa Urjalan vastaisella rajalla. Reheväkasvuiset metsät ja monet pikkujärvet ovat hyviä riista- ja kalastusseutuja. Riehestä itään mentäessä Ison Arajärven takana on Natura-alue Kirveslammi. Lammi on jo sammaloitunut, mutta alueen ydinosa on hienoa vanhaa kuusimetsää sekä kuusivaltaista suota, jossa viihtyvät useat harvinaiset lintulajit. Kirveslammi kuuluu ennestään valtakunnalliseen vanhojen metsien suojeluohjelmaan. Kylän itäosassa sijaitsee Mustalammi, joka on Vesilahden seurakunnan omistama viihtyisä leiripaikka. Pääasiallisena elinkeinona alueella on ollut maa- ja karjatalous, nykyään näiden ohelle ovat nousseet mm. taide-, käsi- ja kotiteollisuus. Riehun kylä kuuluu Onkemaän kanssa samaan koulupiiriin. Riehun kyläkerho järjestää erilaisia tapahtumia ja ehostaa kyläkuva.

Rämsöö on noin 240 asukkaan kylä Vesilahden luoteisosassa, ja lähin asioiden suunta kylältä onkin usein Nokialle ja Sastamalaan. Kylän keskipisteenä on kaunis ja kalaisa Suonojärvi. Kylässä on ollut aktiivista kylätoimintaa yli 30 vuotta ja kylä on valittu Valtakunnan Vuoden Kyläksi vuonna 2007. Entisellä Ahtialan koululla toimii ryhmäperhepäivähoito ja viereisellä uimarannalla Rämsöön kesäteatteri. Kyläkerho on vuokrannut teatterirannan kunnalta ja kyläläiset ovat rakentaneet rannasta hienon kokonaisuuden, jossa on uimaranta, kirkkovene ja -vaja, laituri, rantapaviljonki ja kesäteatteri katsomoineen. Moottorimusiikkifestivaaleilla esiintyvät kansainvälistä mainetta saaneet suomalaiset huippumuusikot ja Rämsöön kovat koneet. Kovan Teknolokian Päivät piti lopettaa liian suuren kävijämäärän vuoksi. Kenties Suomen ensimmäinen ympäristösuunnitelma on vuodelta 1987 ja kyläsuunnitelma päivitettiin viimeksi 2007, jolloin valmistui myös uusi kyläkaava. Jatkuvana kehittämiskohteena alueella on kylän verkkosivut. Rämsöön kyläkerho osallistaa kyläläisiä mm. kylätiedotteen ja kuukausikokousten avulla. Kylällä on vankka hankekokemus ja se hallinnoi kuntien yhteistä Kyläverkkohanketta (katso kappale 2.1.). Kylässä toimii myös 1932 aloittanut Rämsöön Urheilijat, joka omistaa Rämsöön Seurantalonsa.

OSA 2. MAASEUDUN KEHITTÄMISEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

4. OHJELMAT, TRENDIT JA MUUTOSTEKIJÄT

EU:ssa tehtävät strategiset linjaukset sekä kansalliset, seudulliset ja kuntien omat ohjelmat ja strategiat on huomioitava maaseudun kehittämisessä. Näitä on esitelty seuraavassa kappaleessa. Kehittämistyössä tärkeää on ennakointi, joka tarkoittaa maailman laajuisten trendien ja muutostekijöiden huomiointia ja tulevaisuuden visiointia niiden perusteella. Tämän hetkisiä nousevia trendejä ja muutostekijöitä ovat mm. ilmastonmuutoksen torjuminen ja ympäristövastuu, paikallisuus, rauhallisuuden tavoittelu ja väestörakenteen muutos. Näiden huomiointi on välttämätöntä palveluiden järjestämisessä, maankäytön suunnittelussa ja elinkeinojen luomisessa. Kappaleisiin 4.2–4.4. on valittu ne uusimmat muutostekijät ja trendit, joilla tällä hetkellä on eniten vaikutusta ja mahdollisuuksia maaseudun kehittämiseksi. Tulevaa kehitystä on kuitenkin vaikea ennakoida pidemmällä aikavälillä, joten muutosvalmiuden on säilyttävä ja kehityksen linjojen oikeellisuutta on tarkkailtava.

4.1 OHJAAVAT OHJELMAT

Lempäälä-strategiassa 2009–2020 on kunnan toiminta-ajatus seuraava: Lempäälä on hyvän asumisen ja monipuolisten palvelujen kunta, jossa maaseutu ja kaupunki kohtaavat. Kunnan vetovoiman takaa sen sijainti Suomen nopeimmin kehittyvällä alueella Helsinki–Tampere moottoritien ja radan varrella. Lempäälä toimii vastuullisesti kuntalaisten, yritysten ja seutukunnan parhaaksi. Lempäälä arvostaa ympäristöä, asukkaiden aktiivisuutta ja palveluhenkistä, osaavaa henkilöstöä. Visiossa Lempäälää luonnehditaan seuraavasti: Lempäälä – luovaa, joustavaa palvelua ja monenlaisia (monia) mahdollisuuksia tarjoava ihmisen kokoinen kunta. Strategiassa tähdätään peruspalveluiden turvaamiseen, perheiden ja lähiyhteisöjen merkityksen korostamiseen, palvelujen toimivuuteen, esteettömyyteen ja asiakaslähtöisyyteen sekä kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien ja osallistumisen parantamiseen.

Kunnan tasapainoinen kehittäminen on vesilahtelaisten omissa käsissä. **Vesilahden talousarviossa** esitetty kunnan toiminta-ajatus on seuraava: Vesilahden kunta on Tampereen seutukuntaan kuuluva maaseutumainen, viihtyisä ja turvallinen asuinkunta, joka arvostaa nykyajan hengessä perinteitä ja kulttuuria. Kunta tarjoaa asukkailleen arjen sujumista edistävät peruspalvelut. Strategiset painopistealueet ja kehittämisen suunta on linjattu seuraavasti: Itsenäistä ja turvallista Vesilahtea kehitetään siten, että kunnan väkiluku kasvaa n. 2,0 % vuodessa. Strategiset painopistealueet ovat:

- tasapainoinen ja hallittu kasvu
- laadukkaat peruspalvelut
- viihtyisän ja turvallisen asuinympäristön säilyttäminen mm. tasokkailla maankäytöllisillä toimenpiteillä
- vakaa ja hallittu kuntatalous
- elinkeinorakenteen kehittäminen
- tuloksellinen seutuyhteistyö
- aktiivinen henkilöstöpolitiikka
- monipuolinen ja eheyttävä maanhankinta

Vesilahtelaisten elinoloja ja palveluja kehitetään laajalla yhteistyöllä niin kunnan sisällä kuin kunnasta ulospäin. Seutukunnallinen yhteistyö entisestään monipuolistuu ja syvenee, ulottuen yhä enemmän peruspalveluihin. Kunnan perusilme säilytetään maaseutumaisena, luonnonläheisenä ja vetovoimaisena. Kokonaisvaltainen ja tasapuolinen kehittäminen perustuu kolmen kaavoitetun taajaman ja niitä sopivasti täydentävien kylien kehittämiseen. Tämä tapahtuu kestävän kehityksen periaatteita noudattaen. Tulevaisuudessa kuntakehityskuvan mukaisesti Kirkonkylä, Koskenkylä ja Narva kasvavat tiiviimmin kiinni toisiinsa.

Lempäälän kunnan kestävän kehityksen toimintaohjelmalla pyritään elinympäristön jatkuvaan parantamiseen. Kestävän kehityksen edellytyksenä on taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti tasapainoinen kehitys. Ohjelman tavoitteita ovat seuraavat:

- Puhdas luonto
- Hyvä ympäristö
- Vastuulliset kuluttajat → vähemmän jätteitä
- Viihtyisä ympäristö
- Aktiivinen osallistuminen elinympäristön kehittämiseen
- Ympäristöasioiden huomiointi maatalouden ja yritysten toiminnassa
- Luonnon monimuotoisuuden lisääminen
- Energian säästö
- Monipuolinen ympäristöhoito: ympäristöasioiden huomiointi opetustyössä
- Hyvä huolenpito kaikista kansalaisryhmistä

Vesilahden kunnan Kestävän kehityksen toimintaohjelman mukaan sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen kestävyuden tasapuolinen huomioiminen parantaa asuinympäristön tilaa ja asukkaiden elämänlaatua. Yhteisenä tavoitteena on turvata kunnassa hyvät elämisen edellytykset. Toimintaohjelman toteuttamiseksi tarvitaan asukkaiden, yhteisöjen, järjestöjen, yritysten sekä kunnan oman hallinnon yhteisiä toimia.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen yleissuunnitelma valmistui Vesilahdessa Tuonenojan, Toivolanojan ja Narvajoen valuma-alueille vuonna 2008. Yleissuunnitelma tehtiin vuoden 2009 aikana Hulauden vesialueelle, joka käsittää Heinälahden, Koskenjoen, Halausjärven ja Mantereenjärven valuma-alueet Lempäälässä, Vesilahdessa ja Akaassa. Lisäksi Vesilahdessa on tehty maaseutumaisten alueiden kartoitus Pro Agrian toimesta. Tavoitteena on kehittää ja lisätä maaseutumaisten alueiden hoitoa ja arvostusta käytännön kokemusten kautta. Projektin tarkoituksena on lisätä kiinnostusta ympäristöyrittäjyyteen.

Hankkeiden rahoituksen suhteen tärkeässä asemassa on Tampereen seutukunnan toimintaryhmä **Kantri ry**, joka toteuttaa Leader-toimintaa osana Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa. Kantrin **Ykkösmaseudun kehittämissuunnitelma** vuosille 2007–2013 sisältää teeman Asukkaan maaseutu. Kehittämistyötä tehdään kolmen painopisteen avulla: Ympäristövastuinen asuminen, Yhteisöllisyys, paikalliskulttuuri ja nuoriso sekä Aktiviteettipalveluita ja paikallistuotteita lähimaaseudulta. Kantrin kehittämissuunnitelmalla pyritään saavuttamaan kolme tavoitetta: 1) Ympäristö voi aiempaa paremmin ja mahdollisimman suuri osa maaseutumaisemasta säilyy maaseutumaisena kasvupaineista ja muutoksista huolimatta. 2) Alueen sosiaaliset verkostot vahvistuvat, yhteisöllisyys lisääntyy ja arjen turvaverkot vahvistuvat. Nuorten rooli kehittämistoiminnassa kasvaa. 3) Tampereen ympäristön suuria paikallismarkkinoita hyödynnetään raaka-aineiden ja muiden resurssien jalostamisessa yritysmäisesti ja sosiaalisesti kestävällä tavalla.

Tampereen kaupunkiseudun rakennemallin suunnittelussa keskitytään alueidenkäytön päälinjoihin. Tampereen kaupunkiseudun imagoa ja omaleimaisuutta vahvistetaan tuomalla voimakkaasti esiin alueen laatutekijöitä ja vahvuuksia. Rakennemalli vaikuttaa Lempäälän ja Vesilahden alueiden tuleviin suunnitelmiin ja kehittämiseen. Tavoitekokonaisuudet ovat: 1. Väestön kasvuun varaudutaan, 2. Yhdyskuntarakennetta tiivistetään, 3. Keskustoja kehitetään, 4. Asuntotuotannon monipuolisuutta lisätään, 5. Elinkeinoelämän kasvua tuetaan, 6. Liikkumisen tapoja uudistetaan ja 7. Palvelujen saatavuutta yli kuntarajojen parannetaan. **Tampereen kaupunkiseudun strategiassa** on määritelty visio alueen kehitykselle vuoteen 2016. Kaupunkiseutu kehittää vetovoimaansa kilpailukykyisenä uutta luovan osaamisen, kulttuurin ja yrityselämän kansainvälisenä kasvukeskuksena, vahvistaa rakennettaan monimuotoisen asumisen ja työssäkäynnin alueena, jossa eläminen on turvallista ja liikkuminen helppoa, sekä uudistaa asukkaiden arjen sujumista helpottavia palveluja.

Pirkanmaan maakuntaohjelman vision mukaan *Pirkanmaa tunnetaan luovana, uudistumiskykyisenä ja vetovoimaisena kasvumaakuntana, jossa arvostetaan monikulttuurisuutta.*

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 Pirkanmaan alueohjelman painopistealueilla muun muassa turvataan maataloustuotannon jatkuvuus, edistetään monipuolisen yritystoiminnan laajentamista ja syntymistä maaseudulle, avataan uusia mahdollisuuksia bioenergian käytön lisäämisestä, koulutetaan osaajia maaseudun elinkeinoihin ja kehittämistoimiin, edistetään ympäristömyönteistä asumista, vahvistetaan maiseman ja ympäristön hoidolla maaseudun vetovoimaa ja lisätään kylätoiminnalla yhteisöllisyyttä.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän maaseutupoliittisen ohjelman 2009–2013 lisäksi YTR:n asettama maaseutuasumisen teemaryhmä on laatinut kehittämisohjelman **Asuinmaaseutu 2007–2010**. Ohjelma sisältää toimenpiteitä, joihin lukeutuvat mm. kylien kaavoituksen ja kyläsunnittelun kehittäminen, kyläympäristöjen kunnostaminen, kevyen liikenteen turvallisuuden parantaminen, haja-asutusalueiden vesihuollon kehittäminen ja kyläkoulut. **Kuntaliiton maaseutustrategian** tavoite on, että maaseudulla on mahdollisuuksia hyvään elämänlaatuun, asumiseen ja yrittämiseen. Maaseudun erityisolosuhteet huomioidaan niin EU:ssa, valtakunnallisessa, maakunnallisessa kuin kunnallisessa päätöksenteossa.

4.2 MAASEUTUMAISUUDEN HUOMIOIMINEN KEHITTÄMISESSÄ

Maaseudulla tarkoitetaan alueita, jotka eivät ole kaupunkia eivätkä asumatonta erämaata. Kylä ja haja-asutus ovat maaseudun tyypillisiä asutusmuotoja. Maaseudun määritelmää ei ole tarkasti rajattu, sillä sen sanotaan riippuvan maasta, ajasta ja yhteiskunnan sektorista. Yleisesti historiassa maaseutu määriteltiin hyvin laveasti joksikin muuksi kuin kaupungiksi, taustalla vaikuttavaksi asiaksi. Maaseutupolitiikassa maaseutu jaetaan kaupungin läheiseen maaseutuun, eli alueeseen, joka on kaupungin vuorovaikutusalueella, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun.

Maaseutumaisuuden määrittely

Maaseudun olemassaoloarvo ja yleinen arvostaminen ovat viime aikoina lisääntyneet ihmisten rauhoittumistarpeen kasvun myötä. Maaseudun väheksyminen on osaltaan johtunut siitä, että maaseutumaisuutta ei ole määriteltä eikä siten arvotettu. Tässä ohjelmassa otettiin tavoitteeksi määritellä maaseutumaisuus jo ohjelmaa tehtäessä, jotta sen arvot ja merkitys voitaisiin ottaa täysipainoisesti huomioon toteutuksessa. Teemaryhmissä (osallistujat n. 30 ikävuodesta ylöspäin) ja nuorisokyselyn vastauksissa maaseutu määriteltiin samoin tavoin. Tämä todistaa sitä, että tämän hetkinen maaseutumaisuus on kuntalaisten mielissä yhtenevästi määriteltä.

Maaseutumaisuuteen kuuluvat **luonnon rauha, vihreys ja idyllisyys** sekä **kulttuurimaisemat**. Maaseudun muoto on pitkälti seurausta maataloustoiminnasta eikä sitä voi keinotekoisesti ylläpitää; **viljellyt pellot ja laiduntavat eläimet**, erityisesti lehmät, kuuluvat maaseudulle ja pitävät **maiseman avoinna**. Kulttuurimaisemaan olennaisena osana kuuluvat **vanhat rakennukset sekä perinteiset, toimivat tilakeskukset** maataloineen ja piharakennuksineen.

Maaseudun asutusrakenne koostuu kylistä ja haja-asutuksesta. Kylien rakenteessa näkyy historia, sillä perinteisesti talot on rakennettu joutomaalle ja maisemaan sopivasti. Maaseutuasutukseen kuuluu maiseman **väljyys**; liian tiheään rakennetut talot antavat vaikutelman lähiästä. Kaikkeaa rakentamista koskee **rakennusten moninaisuus ja monipuolisuus**. Maaseudulle eivät kuulu yli kolmekerrokset rakennukset kuivureita lukuun ottamatta ja yhdenmukaiset, rivissä olevat asuinrakennukset, vaan **monimuotoiset talot ja piharakennukset maaston muotoihin sopivilla rakennuspaikoilla**.

Ihmisten toiminnan kautta määriteltynä maaseutua kuvaa **yhteisöllisyys**, jossa ihmiset tuntevat toisiaan ja heillä paljon yhteistyötä ja sukulaissuhteita. Maaseutu määritellään pitkälti myös virkistykseen kannalta. Maaseudulta löytyy **sieni- ja marjametsiä** ja siellä voi **liikkua luonnossa ja kalastaa**. **Ympäristön puhtaus, uimakelpoiset järvet ja roskaton elinympäristö** ovat läheisessä yhteydessä **luontoarvojen** kanssa, joita maaseudulla ovat **luonnon elvyttävyyden ja eheyttävyyden** sekä **psykyminen ja fyysinen hyvinvointi**.

Maatalous vaikuttaa maaseutuun monella tavalla

Maaseutumaisema ja luonnon monimuotoisuus ovat muotoutuneet pitkän ajan kuluessa maatalouden harjoittamisen seurauksena. Maatalouden merkittävin tehtävä on ravinnon tuottaminen kansakunnalle, mutta samalla maataloudella on monia muita, koko yhteiskuntaan kohdistuvia vaikutuksia. Tämän monivaikutteisuuden vuoksi maatalouden merkitystä maaseudulle tulee tarkastella monelta kannalta. (Jouko Konsala)

Maaseutu on muuttunut paljon viimeisen sadan vuoden aikana ja ilman erityisiä toimia tulee jatkossakin muuttumaan elinkeinorakenteen muutoksen ja muuttoliikkeen myötä. Maataloustuotannon tehostumisen ja rakennemuutoksen seurauksena *viljelyaukeiden pienipiirteiset yksityiskohdat, luonnonniityt ja -laitumet ovat vähentyneet*, joten jäljellä olevista perinnebiotoopeista tulisi pitää huolta. *Maatalouden harjoittaminen tuottaa edelleen julkishyödykkeitä, kuten maisemaa, luonnon monimuotoisuutta ja metsien virkistyskäyttöä, sekä edistää maaseudun elinvoimaisuutta. Maataloustuotannon kannattavuus ja tuotannon jatkuminen on ratkaisevaa, jotta saamme jatkossakin nauttia tutuista maaseudun näkymistä.* (Jouko Konsala) Maatalouden positiivisia vaikutuksia lisäävät luomutuotanto ja ympäristötuen ehdot, jotka edesauttavat maaseudun säilymistä mm. huolehtimalla luonnon monimuotoisuudesta sekä maaseutumaisemasta.

Ympäristöpsykologinen tieto maaseudun kehittämiseen

Ympäristöpsykologiassa on tutkittu sekä luonto- että kaupunkiympäristön vaikutusta ihmisen terveyteen ja hyvinvoinnin kokemiseen. Yleisesti ottaen miellyttäviksi koettujen ympäristöjen ominaisuuksia löytyy maaseudulta. *Luontoympäristön vaikutukset ihmisen terveyteen ovat positiivisempia kuin kaupunkiympäristön, sillä luontoympäristö vähentää stressioireita ja nopeuttaa toipumista. Viheralueiden läheisyys asuinalueilla parantaa ihmisten koettua terveydentilaa ja vähentää kuolleisuutta. Jo pelkkä luontomaiseman näkeminen alentaa verenpainetta, normalisoi pulssin, vähentää jännittyneisyyttä ja kohentaa mielialaa. Tutkimusten mukaan luontokokemukset lievittävät lapsen ylivilkkauksen oireita. Metsä tarjoaa monipuolisen ympäristön kehon hallinnan ja motorikan kehittämiseen, millä on todettu olevan yhteys lapsen kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kehitykseen. Ihmiset kaipaavat asuinalueittensa viheralueisiin enemmän rauhaa, hiljaisuutta, tilantuntua, metsäntuntua, vapautta, luonnon eläimiä, aistikokemuksia ja esteettisyyttä. Ihmiset haluaisivat myös asuinalueittensa lähellä marjastaa ja sienestää. Näitä mahdollisuuksia ei tarjota kaupunkiluonto, niitä haetaan maaseudulta.* (Kirsi Salonen)

4.3 TRENDIT JA MUUTOSTEKIJÄT SEKÄ NIIDEN LUOMAT MAHDOLLISUUDET MAASEUDULLA

4.3.1 ILMASTONMUUTOKSEN HILLINTÄ JA KUNTIEN VASTUU

Ilmastomuutos ja muut ympäristöasiat ovat niin suuri haaste tulevaisuudessa, että kuntien täytyy ottaa ne huomioon kaikessa toiminnassaan (Toimintaympäristöanalyysi Lempäälän kunta). Ilmastomuutoksen torjunta ja siihen sopeutuminen tulevat halvemmaksi kuin ilmastomuutoksen jälkien korjaaminen. Eurooppa-neuvoston päätöksen mukaisesti EU:n jäsenmaat vähentävät kasvihuonepäästöjään vuoteen 2020 mennessä 20 % vuoden 1990 tasosta, ja 30 % mikäli myös muut maat vähentävät päästöjään. Vuoteen 2050 mennessä vähennysvelvoite Suomella on 60–80 % vuoden 1990 tasosta. Valtioneuvoston päätös pitkän aikavälin ilmasto- ja energiasta linjaa politiikkaa vuoteen 2020 asti ja esittää konkreettisia toimenpiteitä, joilla Suomi saavuttaa EU:n tavoitteet. Lokakuussa 2009 valtioneuvostossa hyväksytty ilmasto- ja energiapolitiittinen tulevaisuusselonteko tukee ja täydentää strategiaa, ja visiona on vähäpäästöinen Suomi vuonna 2050.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tulivat voimaan maaliskuussa 2009 ja niiden lähtökohtana ovat ilmasto- ja energiapolitiittiset tavoitteet. Uudet painotukset pyrkivät yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen, ilmastomuutokseen sopeutumiseen, julkisen ja kevyenliikenteen edistämiseen ja energiansäästöön sekä uusiutuvan energian käyttöön. Nämä alueelliset tavoitteet ohjaavat kaavoitusta ja maankäyttöä. Periaatteina ovat olemassa olevien yhdyskuntarakenteiden hyödyntäminen taajamia eheyttämällä ja elinympäristön laatua parantamalla. Palvelut ja työpaikat sijoitetaan asuinalueiden läheisyyteen, jotta henkilöautoliikenteen tarve on mahdollisimman pieni. Liikenneturvallisuutta, joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä parannetaan. Tulvien mahdollisuus on otettava huomioon ja on varauduttava lisääntyviin myrskyihin ja rankkasateisiin. Taajamissa tämä asettaa oman haasteensa myös jäteveden käsittelylle, sillä yhä enemmän maapinta-alasta on rakennettua ja vettä imemätöntä, jolloin viemäreiden vetokyky on rankkasateen sattuessa koetuksella. (Leena Strandén)

Tampereen kaupunkiseudun ilmastostrategian tavoitteena on ollut laatia kaupunkiseudun yhteinen ilmastopolitiikan visio, vähennystavoitteet sekä toimenpideohjelma jokaiselle toimialalle. Tämän ohjelman tekemisen aikaan ilmastostrategiatyö oli kesken (Tampereen kaupunkiseutu, Ilmastostrategialuonnos 2009.)

Lempäälän kunta on liittynyt energiatehokkuussopimukseen ja Vesilahti on tehnyt päätöksen liittymisestä. Lempäälässä ilmastomyönteisellä maankäytöllä ja liikennejärjestelyillä on paremmat edellytykset kuin Vesilahdessa, sillä väkiluvultaan pienen ja syrjäisemmän kunnan mahdollisuudet näillä kohdin ovat rajatut. Ilmastostrategian toteuttaminen ja velvoitteitten täyttäminen tarkoittaakin etenkin energiatehokkuuden parantamista ja uusiutuvien energianlähteiden ja kaukolämmön (tässä ohjelmassa käytetään termiä lähilämpö) käyttöedellytyksien edistämistä; kevyen- ja joukkoliikenteen käyttämisen mahdollistamista; rakentamista ja korjausrakentamista koskevia energiamääräyksiä; materiaalien uskäyttöä ja jätteen hyödyntämistä energiantuotannossa sekä etätöiden tekemisen ja kuntalaisten ympäristövastuiseen asumisen mahdollistamista. Ympäristön huomioiminen näkyy myös hankinnoissa ja kulutuksessa, elinkeinopolitiikassa sekä sopeutumisena vaatimuksiin ja muuttuviin olosuhteisiin. Se, mikä tiivistämisessä ja joukkoliikenteessä menetetään, voidaan korvata voimakkaalla uusiutuvan energian käytön edistämällä, ympäristömyönteisellä elinkeinopolitiikalla sekä kevyenliikenteen mahdollistamisella. Pääministeri Vanhasen mukaan paineet keskittää asumista kaupunkeihin ovat väistymässä, kun passiivien energiatalot ja saasteettomat kulkuneuvot yleistyvät (Maaseudun Tulevaisuus, 16.10.2009). Asiasta lisää Juha Kuisman kirjoituksessa "Kylissä asumisen tulevaisuus", kappale 4.4.4.

4.3.2 YMPÄRISTÖVASTUINEN ASUMINEN

Vuonna 2009 syyskuun 25. päivä ihmiset olivat käyttäneet loppuun kaikki luonnon sinä vuonna tuottamat uusiutuvat luonnonvarat, ja tuosta päivästä eteenpäin koko loppuvuosi kulutettiin pääomaa. Taantumasta johtuen ajankohta oli kaksi päivää myöhemmin kuin edellisenä vuonna. Vuonna 2008 suomalaisilla oli maailman 16. suurin ekologinen jalanjälki. (Jalanjälki kertoo elintason ylläpitämiseen tarvittavan alan). Maailmanlaajuisesti ihmiset ylittävät planeetan biologisen kyvyn tuottaa luonnonvaroja 1,4-kertaisesti, mikä on jatkunut jo vuosikymmeniä. (Sauli Rouhinen) Tätä velkaa ei voida jatkuvasti kasvattaa.

Jotta ympäristö ja siten myös ihminen voivat hyvin, väestön kasvu voi jatkua ja ihmisten hyvinvointi voi pysyä edes samalla tasolla kuin tähän asti, on elämisen ja asumisen muututtava ympäristövastuiseksi. Jokaisen ihmisen jättämän jalanjäljen ympäristössä on oltava aiempaa pienempi. Käytännössä tämä tarkoittaa kunnan taholta erilaisia toimenpiteitä, jotka aikaansaavat ympäristövastuiseen asumisen. Yksittäisellä ihmisellä ympäristövastuinen asuminen tarkoittaa valintoja, jotka kohdentuvat asumiseen, varusteluun ja elämäntapaan. Suoraa ympäristökuormitusta, eli energian kulutusta ja jätteiden sekä jäteveden määrää ja ympäristövaikutuksia tulee vähentää. Valintoja ja kulutustottumuksia tulee muuttaa siten, että epäsuora kuormitus, eli teollisuuden energiankulutus ja prosessipäästöt sekä tavaroiden

liikuttamisesta koituvat ympäristövaikutukset vähenevät. Tämä tapahtuu kulutusta vähentämällä sekä suosimalla lähituotteita, -palveluja ja muutoin ympäristövaikutuksiltaan vähäisiä hyödykkeitä.

Jätteiden synnyn ehkäisyyn tulee panostaa. Turhan pakkaamisen välttämällä, kierrättämällä ja jätteiden lajittelulla kuluttaja voi ehkäistä ympäristövaikutuksia huomattavasti. "Ruokapäästöt" ovat tällä hetkellä suuremmat kuin liikenteestä tulevat kasvihuonekaasut, koska ruokaa ostetaan liikaa ja se päättyy kaatopaikoille. Ilmattomassa tilassa biojätteet mätänevät ja syntyy metaania, joka on 20 kertaa pahempi kasvihuonekaasu kuin hiilidioksidi. Biojätteen kompostoinnista taas syntyy hiilidioksidia ja multaa, jolloin ilmastovaikutukset ovat pienemmät.

Lämmitysmuodon valinnalla yksittäinen talous vaikuttaa ympäristöön suuresti. Energiantuotannon ympäristöystävällisyyttä ajateltaessa on tuotannosta syntyvien päästöjen määrän lisäksi huomioitava, kuinka paljon päästöjä on syntynyt energian lähteen tuottamiseksi ja kuljettamiseksi. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että ympäristöystävällistä energiantuotantoa on korvata fossiiliset polttoaineet käyttäen sellaista uusiutuvaa energialähdettä, joka on paikallisesti tuotettua ja jalostamatonta, jolloin kuljetusmatkat jäävät lyhyiksi eikä jalostukseen ole kulunut energiaa. Energiantuotannon hiilidioksidipäästöt vähenevät käyttämällä bioenergiaa, kuten metsäbiomassaa, koska poltossa vapautuu sama määrä hiilidioksidia kuin esimerkiksi puun lahotessa. Rikki- ja typpipäästöt ovat hyvin vähäisiä samaten kuin hiukkaspäästöt, ja ne voidaan tehokkaasti puhdistaa. Lietteiden hyväksikäytössä metaani muutetaan energiaksi ja hiilidioksidiksi, ja tähteenä jäänyt aines soveltuu lannoitukseen. Maaseudulla tehokas ja kuluttajan kannalta helppo lämmitystapa on paikallinen pienlämpövoimala, "lähilämpö". Keskitetyssä ja tekniikaltaan uudessa energiantuotannossa savukaasut voidaan puhdistaa tehokkaasti ja hiukkaspäästöt minimoida huomattavasti paremmin kuin kiinteistöjen erillislämmityksessä.

Energian, sähkön, veden ja materian kulutusta tulisi välttää. Tavaroiden tuottaminen ja liikuttaminen kuluttaa luonnonvaroja ja synnyttää päästöjä. Harkitsemalla, mikä on tarpeellista ja kestävää, voidaan suuresti vähentää ympäristöön kohdistuvaa kuormitusta. Asuintilojen lämpötilan laskeminen alle 20 asteeseen vähentää energiankulutusta huomattavasti, sillä yhden asteen alennus vähentää kustannuksia viisi prosenttia. Asentamalla kojeet ja laitteet siten, että virta voidaan katkaista pistorasiasta, varmistetaan, ettei jatkuvaa energiankulutusta ole. Laitteita, sähkösaunaa ja lamppeja ei saisi pitää turhaan päällä ja laadukkaita energiansäästölamppuja tulisi suosia. Taloudellinen ajo vähentää polttoaineen kulutusta ja lyhyet suihkut, veden käyttäminen useampaan kertaan sekä kuivakäymälät vähentävät vedenkulutusta ja jäteveden määrää.

Lähihyödykkeet ja luomu: Hyödykkeitä hankkiessa kannattaisi pohtia, missä tavara tai palvelu on tuotettu, ja kuinka paljon sen tuottamiseen ja liikuttamiseen on käytetty energiaa. Edullisinta on käyttää paikallisia palveluita ja paikallisesti tuotettuja, vuodenajan mukaisia tuotteita, joiden tuottamiseen ole kulutettu paljon energiaa. Luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden ympäristövaikutukset ovat pääsääntöisesti pienemmät kuin muiden tuotteiden.

Liikenne ja lähimatkailu: Haja-asutusalueilla auton käyttöä on vaikea välttää, mutta suunnitelmallisuudella voi vähentää autoilua. Julkista liikennettä on usein maaseudulla vaikea suosia, mutta lyhyillä matkoilla liikkuminen kannattaa aina tehdä lihasvoimalla. Yhdyskuntarakenne, tiet ja etenkin kevyenliikenteenväylät tulee suunnitella siten, että kevytliikenne on mahdollista ja turvallista. Teknologia edistyy koko ajan puhtaampaan energiantuotantoon ja sähköautot ja biokaasua-autot ovat pian varteenotettavia vaihtoehtoja. Etätöiden ja kimpakkyytien suosiminen vähentää liikenteen päästöjä huomattavasti. Matkaillessa tulisi suosia lähimatkailua lentoliikenteen sijaan.

4.3.3 HIDAS AIKA HEKTISYYDEN VASTAPAINONA; RAUHALLINEN ASUMINEN

Ajan kiihtyminen ja elämisen tempon kasvu ovat tietoyhteiskunnan piirteitä. Sen sijaan, että teknologia vastaisi ihmisen tarpeisiin, joutuukin ihminen sopeutumaan teknologiaan ja yhä kiihtyvämpään elämänrytmiin. Vastapainoksi hektiselle elämälle on noussut hitaan ajan trendi, jonka mukaisesti vaaditaan rauhoittumista ja aikaa, jona ei pyritä aktiivisesti tekemään mitään. Kärjistetyksi hitauteen liittyvät rauhallinen ja yksinkertainen elämäntyyli, ajattomuus ja ekologisuus

kulutuksessa, hermoja ja luontoa säästävä matkustaminen sekä omatoiminen ja omavarainen asuminen. Hitaan elämän käsite tarkoittaa myös suorittamisen ja levon tasapainoa.

Rauhoittumisen tarve saa ihmiset hakeutumaan oloihin, joissa elämän kiireestä pääsee irti säännöllisesti joka päivä, eikä vain lomilla. Rauhalliseen elämään olennaisesti kuuluvat yhteisöllisyys sekä paikallisuuden ja vuotuisrytmien korostaminen. Maaseudulla onkin hyvät edellytykset rauhalliselle elämälle: Miellyttävä, tasapainoinen ja kokonaisvaltainen elinympäristö, jossa ihminen voi pyrkiä tehokkuudesta ja suoriutumisesta kestävyYTEEN ja hyvinvointiin niin halutessaan. Hitaan elämän elinympäristö on elpymistä tukevaa, siihen liittyvät luonto, monimuotoisuus, syklinen aika, luonnon ja elämän kiertokulku ja jatkuvuus. (Anja Yli-Viikari)

Asumisessa elämän rauhallisuus näkyy myös energiaa ja ympäristöä säästävien ratkaisujen hakemisena. Rauhallisen asumisen käsite onkin hyvin lähellä ympäristövastuista asumista, mutta pyrkii laajemmin ekologisuuden, esteettisyyden ja elämyksellisyyden yhdistävään elämäntapaan. Hidas asuminen tarkoittaa energian säästöä liikkumisessa sekä lähituotantoa, omavaraisuutta ja hajautettuja energiajärjestelmiä energian tuottamisessa. Rakennusten ja tavaroiden elinkaaren pituuteen kiinnitetään myös huomiota. Hitaassa asumisessa yhdistyvät parhaimmillaan ekologinen ja sosiaalinen kestävyys, ja kun tähän liitetään edelläkävijäisyys ja sosiaalinen innovaatio, luo se kilpailukykyä ja taloudellista kestävyyttä. (Heinonen ym. 2007)

4.3.4 GLOBALISAATION JÄLKEINEN AIKA: PAIKALLISUUDEN JA YHTEISÖLLISYYDEN ARVONNOUS

Vaikka teknologisen kehityksen ja matkustelun lisääntymisen myötä globalisaatio on ollut vallalla oleva trendi, on ihmisten arvomaailmassa nähtävissä paikallisuuden arvostamisen kasvaminen. Seuraukset näkyvät lisääntyneenä maallemuuttona ja kiinnostuksena paitsi omasta pihapiiristä, myös ympäröivästä kotiseudusta. Yhteisöllisyyden merkitys onkin palaamassa yksilöllisyyden rinnalle elämänlaatua nostavana tekijänä. Tällä hetkellä n. 30 ikävuoden tietämillä olevat, jopa kaupunkiympäristöstä lähtöisin olevat arvostavat maaseutua etenkin lasten kasvattamisympäristönä. Nuorisobarometrin mukaan 15–29 -vuotiaat suomalaiset ovat mielestään enemmän maaseutuhenkisiä kuin urbaaneja (Myllyniemi 2008, s. 31–34).

Ilmastomuutos ja öljyvarantojen väheneminen aiheuttavat kuljetuskustannusten nousun. Samalla voimakasperäinen ja yksipuolinen tehomatalous vähentää monimuotoisuutta, köyhdyttää maaperää ja aiheuttaa satomäärien alenemista. Runsas lannoitus ja lisääntyvä torjunta-aineiden käyttö nostavat tuotteiden hintaa ennestään. Nämä seikat saattavat johtaa maailmanmarkkinoille tulevien tuotteiden vähenemiseen ja hintojen nousuun, mikä lisää lähituotteiden kysyntää. Lentoliikenne ei nykyisellään voi kauaa jatkua saastuttavuutensa vuoksi. Jos ei biopohjaista polttoainetta lentokoneisiin saada pian valmistettua, uhkaa yksityisten ihmisten lentäminen muuttua mahdottomaksi. Tämä lisää lähialueisiin kohdistuvaa virkistyskäyttöä ja matkailua. Kaiken tämän seurauksena kiinnostus lähialueeseen ja sen tuotteisiin lisääntyy.

4.3.5 LÄHEISYYDEN EKONOMIA – HEIKKI KONSALA

Läheisyyden ekonomia -termi kuvaa niitä etuja, joita pienellä paikkakunnalla asuva saa isossa keskuksessa asuvaan nähden mm. ajan ja rahan käytössä. Voidaan siis puhua pienten paikkakuntien kilpailueduista. Kuitenkaan läheisyys -sanaa ei pidä tarkastella yksinomaan maantieteellisenä asiana, vaan läheisyyden ekonomin syntyyn vaikuttavat myös muut asiat, kuten esimerkiksi asioimisen helppoutta ja sujuvuutta pohtiessaan havaitsee. Paikkakunnan koon ohella tärkeitä asioita siten ovat mm. paikallisyhteisön toimivuus ja asukkaiden tarpeiden sekä näkökulmien huomioiminen palveluiden tuotannossa sekä päätöksenteossa. Asiana läheisyyden ekonomia on arvosidonnainen, joten sen merkitys eri ihmisille ja myös ihmisen eri elämäntilanteissa vaihtelee.

Vaasan yliopiston Levon-instituutti on määritellyt ne osa-alueet, joista läheisyyden ekonomia käsitteenä muodostuu:

- * Asioiminen on helppoa ja nopeaa, esimerkiksi palvelut eivät ole ruuhkaisia ja ne on helppo tavoittaa
- * Asuminen on edullista
- * Kaupallinen paine on vähäistä, esimerkiksi trendikkyys ei sanele liikaa asukkaan elämäntapaa
- * Päätöksenteko on nopeaa ja joustavaa
- * Alueella on toimivat sosiaaliset verkostot, esimerkiksi naapurit tunnetaan.

Levon-instituutin tutkimuksen mukaan maaseudulla läheisyyden ekonomian huomioiminen ja hyödyntäminen edellyttää erityisen huomion kiinnittämistä palveluiden organisointiin, uusien työpaikkojen synnyttämisen välineisiin, tietoverkkoyhteyksien kehittämiseen, maankäytön suunnitteluun sekä liikkumisen joustavuuteen.

4.3.6 OSA-AIKA-ASUMINEN

Mökkibarometri kertoo, että Suomessa on tällä hetkellä noin 478 000 vapaa-ajan asuntoa, ja mökkien määrä kasvaa noin 4000:n vuosivauhtia. Viisi prosenttia mökin omistajista harkitsee muuttoa mökkipaikkakunnalle. (Työ- ja elinkeinoministeriö). Näiden tilastojen lisäksi on olemassa kakkosasuntoja, jotka eivät varsinaisesti ole kesämökkejä. Lempäälän ja etenkin Vesilahden kaltaisen kunnan kylissä kakkos- ja mökkiasujat saattavat lisätä väkimäärää jopa puolella.

4.3.7 GREEN CARE – HYVINVOINTIA IHMISILLE, MAHDOLLISUUS MAASEUDULLE

Green Care on maaseutuympäristön ja erityisesti maatalan resurssien - eläinten, kasvien, puutarhan, maiseman, sosiaalisen ympäristön sekä arkirutiinien - hyödyntämistä erilaisten asiakasryhmien henkisen hyvinvoinnin edistämiseksi. *Palvelukonsepti tarjoaa uusia toimeentulomahdollisuuksia maataloille ja maaseutuyrityksille. Maaseudun kannalta hyvinvointipalvelujen tuottaminen voi parhaimmillaan merkitä uusia työllistymismahdollisuuksia sekä lähipalvelujen laadun paranemista. Maatila tarjoaa monipuoliset fyysiset, sosiaaliset ja kulttuuriset puitteet hyvinvointipalvelujen tuottamiselle. Maatilat voivat toimia myös sosiaalisina yrityksinä työllistämällä vajaakuntoisia ja sosiaalisesti syrjäytyneitä. Maatilanäkökulmasta hoiva- ja hyvinvointipalvelut edistävät myös maatilojen monivaikutteisuutta (mm. luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen sekä maisemanhoito)...sekä tuottaa lisäarvoa yksilön tai yhteiskunnan hyvinvoinnille, terveydelle tai palvelujen järjestämiselle. Se käsittää varsinaisten palvelukonseptien lisäksi institutionaalisen systeemin sekä terveyden ja hyvinvoinnin markkinat.* (Ilmarinen) Tavoitteena on, että palvelu- ja hoivamaatalous on luonnollisena osana maaseudun yrityskehitystä ja palvelut ovat tuettuja ja tunnustettuja.

4.3.8 TRENDIEN LUOMAT MAHDOLLISUUDET

Vaatimusten ohella ilmastopolitiikka antaa paljon mahdollisuuksia: Miltei kaikki energia tulisi tuottaa uusiutuvista energianlähteistä, mikä luo valtavia potentiaaleja lämmitysenergian, sähkön ja biopolttoaineiden tuotannolle. Vähäpäästöisistä tuotteista ja palveluista voi tulla talouden ja viennin kivijalka. Monet ratkaisusta lisäävätkin hyvinvointia etenkin maaseudulla, kunhan asiaan tartutaan ajoissa. Vaikka energian osalta päästöjen vähentämisessä osuutensa on energiatehokkuuden parantamisella ja energiansäästöllä, tuo uusiutuvan energian tuotanto laajasti hyödynnettynä maaseudulle paljon toimeentuloa ja verovaroja. Maaseudulla tulisikin pyrkiä energiaomavaraisuuden ohella biotalouteen ja sen tuotteiden sekä uusiutuvan energiantuotannon osaamisen ja teknologian vientiin alueen ulkopuolelle. Laajassa mittakaavassa tämä tarkoittaa myös maailmanmarkkinoita.

Pitkällä aikavälillä maatilojen toimintaedellytyksiä parantavat energiaomavaraisuus ja energian tuottaminen myös muiden käyttöön metsä- ja peltoenergialla, biokaasulla, aurinkolämmöllä ja tuulivoimalla. Puinti- ja kuivausaikaan maataloilla saattaa kuluja polttoainetta 3 miljoonan euron edestä päivässä (MT 14.9.), joten siirtyminen energiaomavaraisuuteen tuo huomattavia säästöjä. Miltei kaikki Suomessa ja EU:ssa käytettävä energia tulisi tuottaa uusiutuvista energianlähteistä, mikä luo valtavia potentiaaleja lämmitysenergian, sähkön ja biopolttoaineiden tuotannolle.

Tietoyhteiskunnassa ihminen on alkanut kaipaamaan arkeensa elämyksellisyyttä, jota haetaan mm. paikallisuudesta, rauhallisesta asumisesta sekä puhtaasta ympäristöstä ja ruoasta. Näitä elementtejä maaseutuympäristö luonnollisesti tarjoaa, ja niiden säilyttämiseen ja kehittämiseen tulee tietoisesti pyrkiä. Rauhallisten asuin ympäristöjen luominen tulee mahdollistaa oikeanlaisella maankäyttöpolitiikalla. Rauhallisen elämän verkostoon kuuluvat olennaisena osana lähiruoka, lähipalvelut ja lähien energia. Käytännössä tämä tarkoittaa peruspalvelujen säilyttämisen lisäksi uudenlaisia, kotiin tulevia palveluita, ekotehokkuutta paikallisessa energiantuotannossa, lähivirkistysalueita ja reittejä muodostaen hitaan matkailun verkoston ja siihen liittyviä sosiaalipalveluita. Sosiaali- ja terveystieteissä rauhallisuus ja hitaus tarkoittavat muun muassa yksityisiä päiväkoteja ja hoitokoteja, sosiaalista ja psyykkistä kuntoutusta ja välityömarkkinoita paluussa normaaliin elämään. Hitaassa matkustamisessa ei tavoitella jotain tiettyä paikkaa mahdollisimman nopeasti, vaan itse matkanteko on pääasia, ja matkustaminen toteutetaan mieluiten reppu selässä jalan tai ekologisesti junalla.

Lähivirkistykseen, -palvelujen, -tuotteiden ja lähien energian tuottamiseen ja käyttöön tulee panostaa, jotta nousussa oleva kysyntä voidaan kohdistaa niihin ja kassavirrat suunnata oman alueen hyväksi. Esimerkiksi lähien energian kohdalla viivyttelystä voi seurata asiakkaiden menettäminen, jollei kotimainen tarjonta tuotekehittelyn ja markkinoinnin myötä vastaa kysyntään. Maaseutu ei saa jäädä pelkästään raaka-aineen tuottajaksi, vaan myös jalostamisen ja hyödyntämisen tulee tapahtua maaseudulla. Energiaomavaraisuus ja ruoan tuotanto edesauttavat varautumisessa erilaisiin häiriötekijöihin, kuten luonnonkatastrofeihin, pandemioihin, onnettomuuksiin ja sotiin. On myös huomioitava, että 20 vuoden päästä energia ei välttämättä ole enää ongelma, vaan tärkein niukkuustekijä todennäköisesti myös Suomessa on puhdas vesi.

Mökkiläiset ja kakkosasujat ovat kohderyhmä, joka on monessa mielessä sivuutettu. Osa-aika-asujat tulisi saada vahvemmin mukaan yhteiskuntaan ja osa-aika-asumisen luomat mahdollisuudet tulisi ottaa huomioon monin tavoin. Useilla mökeillä oltaisiin halukkaita tekemään osa-aikaista etätyötä. Palvelujen tarjonnassa kannattaa huomioida, että ulkokuntalaiset mökkiläiset olisivat halukkaita ostamaan mm. rakentamis-, vartiointi- ja siivouspalveluja. Vaikka monet viettävät mökillä erakkoelämää, mahdollisuuden saadessaan osa kakkosasujista osallistuu kylän toimintoihin ja on osa yhteisöä. Osa-aika-asujien vaikuttamismahdollisuuksia tulisi parantaa, sillä moni mökkiläisistä kannattaa mökkiläistoimikuntien perustamista. (Työ- ja elinkeinoministeriö [Viitattu 15.9.2009]) Koko Suomen mittakaavassa olisi tähdellistä pohtia, tulisiko osa-aika-asujien verotulot jakautua niiden kuntien kesken, joissa aikaa vietetään ja joiden palveluita käytetään.

4.4 MAANKÄYTÖN JA PALVELUJEN HAASTEET

4.4.1 VÄESTÖN IKÄRAKENTEEN MUUTOS

Samalla kun maailmassa väkiluku kasvaa yli 9 miljardiin seuraavien vuosikymmenien aikana, Suomen väestö ikääntyy vauhdikkaimmin Euroopassa. Vuosien 2000–2020 välillä yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa 53,3 % (Eurostat, Väestöskenaario 1999). 2030-luvulla nuoria ja eläkeläisiä on melkein saman verran, työikäisiä ja siis maksukykyisiä on vain hiukan enemmän. Eläkeiän nousun ja eläkkeiden pienenemisen ohella tämä tarkoittaa sitä, että asuntorakentamisessa tulee huomioida taajama-asumisen ja palvelutalojen tarpeen kasvu ja korjausrakentamisessa esteettömyyden vaatimukset. Ikääntyneiden liikkumistarpeen huomiointi tarkoittaa jalankulun mahdollistamista, esteettömyyttä ja turvallisuutta ympäristössä, palvelujen ja lähivirkistykseen saavutettavuutta sekä viihtyisyyttä. Hollannissa tilanne on hyvin samanlainen, ja Kööpenhaminassa suunnitteluperusteeksi onkin otettu rollaattorilla liikkumisen mahdollistaminen.

Lempäälässä ja Vesilahdessa väestön ikääntymistä tasoittaa muuttoliike, joka tuo alueelle paljon lapsiperheitä. Vesilahdessa A(H1N1)v-rokotusten aikaan selvisi, että 10 % hedelmällisessä iässä olevista naisista on raskaana. Lempäälän mittakaavassa ennusteet osoittavat, että eläkeläisten määrä vuosina 2008–2025 kasvaa keskimäärin 95 %, lasten määrä 28,5 %, nuorten määrä 34,5 % ja 20–64 -vuotiaiden määrä 18,9 %. Lempäälän Toimintaympäristöanalyysin mukaan

Lempäälän huoltosuhte vuonna 2025 tulee olemaan 66 ja Vesilahden 70,3. Vesilahden tietojen mukaan vuonna 2030 Lempäälän huoltosuhte on 69,2 % ja Vesilahden 67,2 %. Huoltosuhteen kasvaminen tarkoittaa sitä, että suhteessa yhä pienempi väestön osa tekee töitä ja maksaa veroja, ja tukipalvelujen tarvitsijoiden määrä on yli kaksinkertainen nykyiseen verrattuna.

Päivähoitopaikkojen ja opetusresurssien lisääminen on ajankohtaista molemmissa kunnissa ainakin seuraavat 25 vuotta. Nykyinen kapasiteetti on koetuksella, vaikkakin panostuksia perusopetuksen tiloihin on tehty ja tullaan tekemään lähitulevaisuudessa. Terveysasemien kapasiteetin pitäisi riittää vuoteen 2015 asti, mutta sen jälkeen terveydenhuollon palveluja täytyy lisätä. Päivähoidon osalta nykyisessä palvelurakenteessa on epätasaisuutta ja väestön lisääntymisen vuoksi päivähoidon tarve kasvaa voimakkaasti. Olisikin tähdellistä pitää kiinni niistä hoitopaikoista, kouluista ja terveystalouksista, jotka tällä hetkellä ovat olemassa, jotta ylimääräiseltä rakentamiselta ja investoinneilta vältyttäisiin. Väestön ikääntymisen seurauksena palvelutarpeiden kasvu kohdentuu etenkin perusterveydenhuoltoon, ikääntyneiden palveluihin ja erikoissairaanhoidon. Erilaisia toimintakyvyn säilyttämiseen tähtääviä toimia, tehostetun palveluasumisen muotoja ja kotipalvelua kehittämällä ikääntyneiden kalliilta laitoshoidolta voidaan pitkälti välttyä.

4.4.2 KAAVOITUS MAASEUDUN NÄKÖKULMASTA – ILARI RASIMUS

Suomessa kaavoitusta – siis alueiden käytön suunnittelua – ohjaa Maankäyttö- ja rakennuslaki. Tämän lain lähtökohdaksi on asetettu hyvän elinympäristön turvaaminen (1 §). Hyvä elinympäristö on tietysti varsin vaikeasti määriteltävä ja suhteellinen käsite, mutta sen piiriin on ainakin maaseudun olosuhteissa varmasti luettava jo lain mainitsemien (5 §) terveellisuuden, turvallisuuden ja viihtyisyyden lisäksi myös luonnonläheisyys.

Nykyinen lainsäädäntö (MRL vuodelta 2000) ei enää tunne eroa suunniteltaessa maankäyttöä ja rakentamista kaupungeissa ja maaseutukunnissa. Kuitenkaan ei pidä ajatella, että tämä tarkoittaisi alussa mainitun hyvän elinympäristön olevan toteutettavissa samanlaisin kriteerein niin maaseudun luonnonläheisessä kulttuurimaisemassa kuin kaupunkien ydinkeskustoissa.

Maankäyttö- ja rakennuslain asettamia hyvän elinympäristön ja kestävä kehityksen tavoitteita toteutetaan käytännön kaavoituksessa ja rakennusvalvonnassa. **Kaavoitusjärjestelmä** muodostuu eri kaavatasoista, joita ovat maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava. Näiden yläpuolella ovat vielä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Kaavatasot ovat sidoksissa toisiinsa siten, että ylemmän tason yleispiirteisempi kaava ohjaa yksityiskohtaisemman tason kaavoitusta. Rakennusluvut myönnetään asemakaavan mukaan, tosin tästä poikkeuksena voidaan joissakin tilanteissa myöntää rakennuslupia myös suoraan yleiskaavan pohjalta (rantaosayleiskaava ja kyläalueiden yleiskaavat erikseen määrittäessä).

Maaseutukuntien kaavoituksen erityiskysymyksiä

Kunnan yhdyskuntarakenteen suunnittelussa on otettava huomioon niin ympäristöön kohdistuva kuormitus kuin kuntatalouskin. Tästä näkökulmasta, samoin kuin palvelutarjonnan turvaamiseksi on edullista kehittää nimenomaan kunnan taajamia sekä kyläkeskuksia. Epäedullisiin paikkoihin syntyvää asutusta – yksittäistä rakentamista lukuun ottamatta – tulisi välttää. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa todetaankin, että *alueidenkäytön suunnittelussa on maaseudun asutusta sekä matkailu- ja muita vapaa-ajan toimintoja suunnattava tukemaan maaseudun taajamia ja kyläverkoston infrastruktuuria.*

Kaavoitusta maaseutukunnissa ajateltaessa voidaan eritellä sen käyttö kolmeen erityyppiseen tilanteeseen, kuntakeskukseen ja muihin taajamiin, kasvaviin kyläkeskuksiin sekä muihin kyliin. Kuntakeskusten ja muiden taajamien maankäyttöä tulee ohjata asemakaavoituksella; usein on myös laadittava yleiskaava, jonka avulla voidaan ohjata yhdyskuntarakenteen kehittämistä kokonaisvaltaisesti pitkälle tulevaisuuteen. Asemakaavoituksen tavoitteena on luonnollisesti myös taajamien tonttitarjonnasta huolehtiminen. Kyläalueilla, joilla rakentamispaineet ovat merkittäviä, voidaan yleiskaavoituksella ohjata rakentamista ja muuta maankäyttöä tavalla, joka turvaa niin

maaseudun elinkeinojen toiminnan, kuin myös kulttuuriympäristön arvojen säilymisen määrällisesti merkittävästä uudisrakentamisesta huolimatta.

Sellaisissa kylissä, joihin ei kohdistu voimakasta rakentamispainetta, on kyläläisten itsensä toimesta laadituilla kyläsuunnitelmilla ja omaehtoisilla kyläkaavoilla huomattu olleen kylää ja sen elinvoimaisuutta hyödyttäviä vaikutuksia. Kyläsuunnitelmissa on usein ollut keskeisinä tavoitteina kylän toiminnallinen kehittäminen. Toisaalta voidaan onnistua herättämään maanomistajien halukkuutta myydä mailtaan rakennuspaikkoja, jolloin uusien asukkaiden houkuttelemisen tukee tavoitetta elinvoimaisesta kylästä. Parhaimmillaan kyläsuunnitelmat ja omaehtoiset kyläkaavat voivat olla merkittävä kunnan kaavoitusta tukeva suunnittelun muoto.

Edellä kuvattujen kaavoitusmenetelmien käyttö rajoittuu useimmiten kuitenkin pinta-alallisesti laskien vain pieneen osaan kuntaa pääosan jäädessä haja-asutusalueeksi. Taajamien tonttitarjonnan ollessa riittävää ja kyläkeskusten vetovoimaisia, ei kaavoitusta näiden ulkopuolella haja-asutusalueella tarvitakaan; yksittäinen hajarakentaminen tuskin uhkaa maaseutukunnan yhdyskuntarakenteen toimivuutta tai taloudellisuutta.

Maaseutu kasvavien kaupunkiseutujen ympärillä

Maaseutu suurten kaupunkien ympärillä on osoittautunut vetovoimaiseksi asuinympäristöksi. Pääosa rakentamispaineesta kohdistuu liikenneväylien varsille ja nimenomaan maanviljelyksen ja rakennusten vuosisatojen myötä synnyttämään kulttuurimaisemaan, jossa ihmistoiminnan suhde ympäröivään luontoon mielletään tasapainoiseksi. Ilman suunnitelmallista maankäytön ohjausta on kuitenkin uhkana, että laajamittainen hajarakentaminen täyttää kulttuurimaiseman. Maaseutumiljööön kannalta voi ongelmaksi muodostua se, että kaikki maaseudulle kotiaan rakentavat eivät toteuta unelmaansa perinteisen miljööän edellyttämällä rakennustavalla. Tällaisen kehityksen myötä maaseutu ei enää näyttäisi entiseltään. Toisaalta monet kokevat maaseutumaisesta ympäristöstä uhkaavaksi ilmiöksi myös sen, että kaavoituksen myötä rakennettavat uudet asuinalueet muuttavat maaseutuympäristön kaupunkikeskusten esikaupunkialueiksi, siis eräänlaisiksi identiteettimiksi nukkumalähiöiksi.

Kasvavien kaupunkiseutujen ympärillä onkin käynnissä kehitys, jossa kaupunki ja maaseutu hakevat rajapintaansa. Toisaalta kaupunkirakenne omakotitaloalueineen kasvaa – tai sitä laajennetaan – yhä edemmäksi maaseudulle, toisaalta myös maaseudun rakentamisperinteestä jossakin määrin poikkeavia omakotitaloja rakennetaan yksittäisenä hajarakentamisena lähestulkoon kaikkialla maaseudulla.

Monesti kuulee sanottavan, että maaseudun rakentamisessa on ongelmana kunnan kaavoituksen ja rakennusvalvonnan liiallinen pyrkimys ohjata ja säädellä rakentamista. Tämän katsotaan olevan ristiriidassa perinteisen maaseudulla vallinneen toimimisen vapauden kanssa. Kuitenkin maaseutukunnissa – ainakin kasvavien kaupunkiseutujen ympärillä – kaavoituksen ja rakennusvalvonnan yhtenä tehtävänä voisi olla nimenomaan säilyttää maaseutumaisuus, jota kaupungin vetovoimasta johtuvat voimakkaat rakentamispaineet monin tavoin uhkaavat. On myös syytä muistuttaa, että viime aikoina on ryhdytty kehittämään uusia työkaluja nimenomaan maaseutukyliä maankäytön suunnitteluun. Maaseudun kannalta asian ydin on kuitenkin siinä, että alussa mainittuun hyvään elinympäristöön pyrittäessä asetetaan tavoitteeksi nimenomaan maaseutumaisuus ja luonnonläheisyys, eikä näin ollen yritetäkään soveltaa samoja kriteerejä kuin kaupungeissa.

4.4.3 ALUEELLISTEN RAKENTAMISRATKAISUJEN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Kuntataloudessa nyt tehtävien päätösten vaikutukset ulottuvat vuosikymmenien päähän ja heijastuvat kuntien talouteen pitkällä aikavälillä. Ympäristöministeriö on tehnyt vuonna 2008 asuntoalueiden kustannusvaikutuksista selvityksen, jossa tarkasteltiin kolmenlaisia noin 500 asukkaan asuinalueita. Alueet olivat tyypeiltään taajamaa täydentäviä alueita, taajamasta irrallaan olevia alueita sekä taajaman ulkopuolista rakentamista. Kustannukset laskettiin 30 vuoden aikavälille ja niissä huomioitiin maanhankinta, rakennusten ja infrastruktuurin rakentaminen,

kunnallisten palvelujen toiminta (mikäli se jatkuisi nykyisellään) ja kunnan tulot. Tuloksena oli, että nettovaikutus taajamaa täydentävässä rakentamisessa on +1100–1400 €/asukas, taajamasta irrallaan olevassa rakentamisessa +600–900 €/asukas ja hajakentämissä -3700–3900 €/asukas.

Ratkaisevinta rakentamisen suuntaamisessa on kunnallisten palvelujen toiminnoista koituvat menot ja infrastruktuurin rakentamis- ja kunnossapitokustannukset sekä tonttien myymistulot, jotka haja-asutusalueilla jäävät yleensä saamatta. On kuitenkin huomattava, että tutkimuksessa huomioitiin ainoastaan suorat tulo- ja menoseuraamukset, eikä esim. asuinympäristön vaikutusta hyvinvointiin. (Suomen ympäristö 42/2008)

4.4.4 KYLISSÄ ASUMISEN TULEVAISUUS - JUHA KUUSMA

Viime vuosien asumista ja yhdyskuntarakennetta koskevassa keskustelussa on syntynyt vaikutelma, että uusi asutus pitäisi jos mahdollista ohjata kaavoituksella kävelyetäisyydelle lähelle rautatieasemia. Maaseutuasumista ei erityisemmin suosita, koska se vaikuttaa "yhdyskuntarakenteen hajoamiselta". Kuitenkin kyliin rakentaminen on mahdollista. Tulkinta siitä, mikä on kyläaluetta, tehdään kunkin kunnan kaavoitustoimessa. Eduskunnan syksyllä 2009 hyväksymässä ilmastopoliittisessa tulevaisuusselonteossa maaseutuasumiseen otetaan kohtuullisen vapaamielinen kanta. Jos talo on puusta, lämpimää bioenergialla ja asukkaiden autot kulkevat biopolttoaineella, ei asiallista perustetta maalaishäädissä asumisen estämiseen ole. Tämä "bioenergisuus" edellyttää objektiivisesti ottaen, että asukas omistaa muutaman hehtaarin metsää. Tulevaisuudessa jokainen maaseudun asunto, maatila tai jopa kesämökki voi olla sähkön tuottaja. Nettomittarointi -periaatteella toimien oman käyttöön otetun sähkön saisi ilmaiseksi ja ylijäämä myytäisiin verkkoon, jolloin kannuste investoida talokohtaisesti ja omin varoin tällaiseen teknologiaan on suurin mahdollinen. Suomen virallinen ilmastotavoite on lähestulkoon vallankumouksellinen, mutta suhteellisen helposti maaseudulla toteutettavissa. Muutos tapahtuu korjausten yhteydessä talo kerrallaan ja maalaishäädissä kannattaakin ottaa suoraan tavoitteeksi ns. hiilineutraali asuminen, jolloin tämä asumismuoto ei lainkaan aiheuta ilmastomuutosta.

VTT julkaisi kesällä 2009 raportin, jossa vertailtiin pientalon ja kerrostalon energiankäyttöä. Tulos oli asenteisiin nähden yllättävä. Kerrostalossa kuluu asuineliömetriä kohden kolmannes enemmän energiaa kuin omakoti- tai rivitalossa, koska porraskuilut, käytävät ja varastot ovat lämmintä tilaa. Kerrostalojen ulkovaippa on monissa tapauksissa eristämätön. Kerrostalohuoneistoissa ei ole huoneistokohtaisia energian käytön mittareita, jolloin asukkailla ei ole taloudellista motiivia säästää energiaa.

Tampereella maaseutusuunnittelija Eeva Palmolahti selvitti työmatkatietoja eri alueilta. Maaseutualueilla asuvien työmatkat olivat keskimäärin 20 km, kun kaupunkialueella asuvien vastaavat olivat 16 km. Kun asiaa tarkasteltiin työpaikan sijoittumisen mukaan, oli maaseutualueiden työpaikkojen työntekijöiden matkat keskimäärin 7-26 km pitkiä, ja kaupunkialueilla vastaavat 16 km. Ei voida siis suoraan sanoa, että maaseudulla asuminen lisäisi työmatkoja tai kaupunkialueilla asuminen vähentäisi työmatkaliikennettä.

4.4.5 PARAS-HANKE JA YHTEISTYÖ PALVELUJEN TARJONNASSA

Muuttoliike, väestön kasvu ja ikääntyminen sekä kunta-alan työvoiman eläköityminen ja kuntien talouden kiristyminen kasvattavat palveluiden laatu- ja tuottavuusvaateita. Valtioneuvosto käynnisti keväällä 2005 Paras-hankkeen kunta- ja palvelurakenteen uudistamiseksi. Hankkeen tarkoituksena on selkeyttää kuntien toimintamalleja peruspalvelujen tarjonnassa ja tuottamisessa. Väestöpohja palvelujen tuotannolle tulee olla vähintään 20 000 asukasta. Tavoitteena on turvata asukkaille hyvinvointipalvelut ja eheyttää kuntarakennetta sekä pyrkiä hallinnon läpinäkyvyyteen ja kuntalaisvaikuttamisen helpottamiseen. Monen kunnan kohdalla tämä on tarkoittanut kuntaliitosta, ja muille kunnille se tarkoittaa peruspalvelujen tuottamista yhdessä lähikuntien kanssa.

Lempäälä ja Vesilahti aloittavat yhteistoiminta-alueen selvitysprosessin Pirkkalan kanssa vuonna 2010 ja Lempäälän isännöimä yhteistoiminta-alue perustetaan 2013. Perusterveydenhuollon

lisäksi yhteistoimintana hoidettaneen kasvatus- ja perheneuvonta, mielenterveystyö sekä osa päihdetyöstä ja kehitysvammaisten avopalveluista. Valtion vaatimuksesta myös mm. vanhustyö tulee yhteistoiminnan piiriin.

Tampereen kaupunkiseutu laatii suunnitelmat palvelujen seudullisesta yhteistyöstä yli kuntarajojen. Seutuhallitus on hyväksynyt hyvinvointipalvelujen palveluverkkoselvityksen ja linjaukset jatkotyöskentelylle, jota tehdään seuraavan 15 vuoden aikana. Lempäälän kunnanhallitus on hyväksynyt loppuraportin ja seutuhallituksen päätöksen, ja Vesilahdessa loppuraportti on esitelty sosiaali- ja terveystalokunnalle. Linjauksissa määritellään yhteistyö ja suunnataan tulevaisuuden hankkeet vastaamaan seudullisesti väestönkehitystä. Tällöin kuntien reuna-alueiden väestö voi käyttää naapurikunnan palveluita. Tällä hetkellä koko Tampereen kaupunkiseutua leimaa palvelujen riittämättömyys, joten kunnilla ei ole tarjota ylikapasiteettia toisilleen, mutta jatkossa esimerkiksi koulujen laajentamisessa otetaan huomioon myös naapurikunnan perusopetuspalvelujen tarve. Terveysthuollon osalta selvitetään terveystasemien rakentamisen tarve, erikoistuneet terveysthuollon palvelut tuotetaan yhteistyönä sekä selvitetään mahdollisuudet hyödyntää yksityisten ja yhdistysten palvelutuotantoa. Pienen kunnan näkökulmasta kaikkia linjauksia ei voida hyväksyä, kuten päivähoidon osalta uusien yksiköiden 100 lapsen tavoitetta ja koulujen 55 oppilaan minimiä. Seutukunnan hallitus lausui, että linjausten lisäksi tulee huomioida päivähoidon monimuotoisuuden kehittäminen.

4.4.6 YKSIKKÖKOON MERKITYS YKSILÖNKEHITYKSELLE

Yksikkökokojen yhteydessä on huomioitava, että samalla termillä puhutaan paitsi koko koulun tai päiväkodin koosta, myös luokan tai päiväkodin ryhmän koosta. Seutuyhteistyön linjaukset koko koulujen ja päiväkotien yksikkökoosta huolestuttavat monia asiasta kuulleita kuntalaisia ja he kokevat, että linjauksissa ei ole huomioitu kaikkia tarpeellisia asioita. Esimerkiksi kyläkoulujen kohdalla on ajateltava yksikkökustannusten ohella myös muita kuin taloudellisia arvoja, kuten koulumatkojen pituutta, paikallisidentiteetin tukemista ja oppimisympäristön miellyttävyyttä.

Lempäälän ja Vesilahden kunnissa on hyvin järjestetty erityisopetus, joka ulottuu kaikkiin kouluihin (Lempäälän Oppilashuollon ja erityisopetuksen suunnitelma ja Vesilahden Opetussuunnitelma). Lempäälässä luokkamuotoinen erityisopetus annetaan Sääksjärvellä ja Lemposissa, ja Vesilahdessa Kirkonkylän koululla. Kyläkouluissa koetaan, että lievemmät ongelmat huomataan ja saadaan hallintaan pienemmillä tukitoimilla kuin suurissa kouluissa, sillä pienemmissä kuvioissa opettajat ja perheet tulevat nopeasti tutuiksi keskenään ja myös kyläyhteisö itsessään on usein tukeva tekijä.

Lapsiasiainvaltuutettu Maria-Kaisa Aula muistuttaa, että kuntien tulisi kouluasioita koskien ennen päätöksentekoa kuunnella paitsi vanhempia, myös lapsia: "Harvempi kunta kuitenkaan muistaa, että YK:n lapsen oikeuksien sopimus, oma perustuslakimme ja nuorisolaki edellyttävät myös lasten mielipiteiden selvittämistä päätöksenteon perusteeksi." (MT 18.11.2009) Lasten ja nuorten mielipiteet selvitetään ikäryhmälle sopivalla tavalla. Yläasteikäisille sopii esimerkiksi ohjelman teon yhteydessä toteutetun kaltainen nuorisokysely. Kyselyssä nousikin esiin huoli pienten koulujen säilymisestä ja varsinkin koulujen ja päiväkotien ahtaudesta. Suurten keskuskoulujen ei katsota kuuluvan maaseudulle eikä niiden uskota edistävän koulutusta. Kotikunnan hyvänä puolena mainittiin kolmanneksi useimmin koulu ja kaverit. Jos koulut keskitetään vain keskustoihin ja ryhmäkokoja kasvatetaan, näkevätkö lapset ja nuoret itse koulua enää hyvänä asiana, ja jos eivät, miten se vaikuttaa oppimiseen ja hyvinvointiin?

Yhteiskunnallisissa päätöksissä tulisi ottaa huomioon laaja psykologinen tutkimustieto lapsen kasvusta ja siihen vaikuttavista olosuhteista. Mikäli lapsi joutuu olemaan liian isossa ryhmässä, hän ei enää hallitse kontakteja ja näin syntyy jatkuvia turhaumia. Silloin lapsi joutuu turvautumaan primitiivisempiin keinoihin eli aggressiivisuus lisääntyy. Alle kolmevuotiaalle paras hoitopaikka on koti, ja 3–4 -vuotiaan ryhmässä ei saisi olla yli 8 lasta. Hoitajien pysyvyydellä on suuri vaikutus, ja hoitopäivät eivät saisi olla yli 6 tuntia pitkiä. Tutkimusten mukaan lapsen stressihormonitaso liian isossa ryhmässä liian pitkäkestoisena hoitopäivänä (esimerkiksi alle 3v lapsi, joka on yli 6 lapsen ryhmässä yli 6 tuntia) ylittää normaalirajat. (Keltikangas-Järvinen 2009)

Opettajien kannalta pienet koulut ja päiväkodit tarjoavat erityisesti ammatillisesti kunnianhimoisille kentän innovatiivisuuteen ja pilottitoimintaan. Pienessä koulussa opettajat tuntevat kaikki oppilaat nimeltä, joten valvominen ja kontaktien luominen on helpompaa, ja yleensä ottaen kiusaamisen suhteen nollatoleranssi on helpompi pitää. Joustavuus henkilökunnan töiden järjestelyssä ja yhdistelmätyöntekijöiden käyttö ovat vahvuus. Usein kriteerit ja normit mm. terveydenhoidon suhteen on asetettu isojen koulujen mukaan, ja pienissä kouluissa ne ovat tarpeettomia. Toki erityistä tukea tarvitsevat lapset ovat haastavia niin isoissa kuin pienissä kouluissa, eikä kaikkia tukitoimia voida järjestää joka kouluun. Kyläkoulujen etuna usein onkin mm. se, että yhdysluokkaopetuksessa erityisesti lahjakkaiden tai hiukan hitaampien lasten erilaiset tehtävät eivät nouse esille, koska koko opetus perustuu siihen, että eri oppilaat tekevät erilaisia asioita.

Koulujen ja päiväkotien jatkoa mietittäessä tulee muun ohella ottaa huomioon monimuotoinen koulu/päiväkotiverkko tekijänä, joka tukee kuntalaisten toivomaa maaseutumaista kuntaimagoa ja vahvistaa yhteisöllisyyttä, viihtyvyyttä sekä perheläheistä pedagogiikkaa. Koulujen pitäminen toiminnassa ja hoitopaikan sijaitseminen omalla kylällä vahvistavat paikallisidentiteettiä, sillä koulut ovat toimintakeskuksia ja pitävät kylät elinvoimaisina. Usein muuttajien kriteerinä on koulun läheisyys ja helppo saavutettavuus. *Tiheä kouluverkko voi olla myös päättäjien strateginen valinta. Hämeenkyrössä päättäjät uskovat, että tiheä kyläkouluverkko lisää kunnan kiinnostavuutta asuinkuntana.* (AL 16.10.2009)

Lempäälän ja Vesilahden kaikki koulut ovat suhteellisen isoja. Palvelujen suunnittelussa on myös huomattava lasten lukumäärän kasvu tulevaisuudessa. Mahdollinen koulujen lakkauttaminen yhtäällä tuskin tuottanee henkilöstösäästöjä, mutta johtanee rakentamiseen, tilapäisratkaisuihin ja ainakin perheiden mielestä ylisuuriin kouluyksiköihin toisaalla, usein jo ennestään ahtailla koulutonteilla. Laskelmiin on siis otettava mukaan myös rakentamisen, kaavamuutosten ja tonttien laajentamisen/vaihtoehtoisen käytön kustannukset. Mielenkiintoista tutkimustietoa koulujen lakkauttamisen säästöistä ja kustannuksista tulee käynnissä olevasta tutkimuksesta *Alakoulusta ale-kouluksi* (Sami Tantarimäki, Turun yliopisto). Hankkeella pyritään myös luomaan laskentamalli, jonka avulla pystytään ottamaan lakkauttamisen tai jatkamisen säästöt ja kustannukset laajemmin huomioon.

4.4.7 SOPIMUKSELLISUUS PALVELUJEN TUOTANNOSSA

Maaseudulla palvelujen tuottaminen kunnan järjestämänä on usein vaikeaa, ja tämän seurauksena palvelut saattavat karata käyttäjän ulottumattomiin. Julkisten palvelujen järjestämiseksi on muitakin mahdollisuuksia kuin suoranaisesti kunnan järjestämät palvelut. *Sopimuksellisuuden tavoitteena on täydentää maaseudun palveluja ja organisoida maaseudun pieniä töitä* (Sopimuksellisuusstrategia s. 3). Julkiset palvelut eivät kuitenkaan saa kokonaisuudessaan nojata sopimuksellisuuteen.

Samalla kun luodaan uudenlaisia ratkaisuja palveluiden turvaamiseksi ja lisäämiseksi maaseudulla, vähennetään byrokratiaa ja luodaan työpaikkoja. Erityisen hyvin tätä voidaan toteuttaa terveys- ja hyvinvointipalveluiden tuottamiseen, luonnon-, ympäristön- ja maisemanhoitoon sekä liikunta- ja kulttuuripalveluiden tarjoamiseen. Sopimuksellisuus voi toteutua paitsi kunnan, myös maanomistajan ja palvelun tuottajan kesken. Tuottajana voi olla yksityinen henkilö, yhdistys, yritys tai osuuskunta, jonka alle voidaan koota erilaisia palveluita ja palveluiden tarjoajia, esimerkiksi yhdistyksiä. Tällöin jäsenyhdistykset ovat eriyttäneet palvelutuotantonsa järjestötoiminnastaan, jolloin kansalais- ja vapaaehtoistoiminta tapahtuu osuuskunnan ulkopuolella. Katto-organisaation alla yhdistykset voivat hoitaa esimerkiksi koko kunnan liikuntatoiminnan ja -paikkojen hoidon. Osuuskunnasta tai katto-organisaatiosta asiakas saa erilaisia palveluita yhdestä paikasta ja toiminta on kustannustehokasta. Yhteistoiminta helpottaa tarjonnan luomisessa ja kysynnän ja tarjonnan kohtaamisessa, työtehtävien kokoamisessa osa- tai kokopäiväisiksi työntekijän toiveiden mukaisesti, hinnan määrittämisessä, asiakaspalvelussa, markkinoinnissa, palkkauksessa ja neuvotteluissa. (Sopimuksellisuusstrategia 2009.)

Sopimuksellisuustoimintaan on saatavissa tukea ja neuvontaa SYTYn, YTR:n ja Maaseutuverkostoyksikön toimesta. Vuodesta 2010 alkaen on suunnitteilla laaja koulutus- ja käynnistyskokonaisuus. Myös kylien yhteenliittymät ja kyläasiamiehet voivat toimia konsulttoijina ja neuvonantajina.

4.4.8 HENKILÖLIIKENTEEN LAINSÄÄDÄNTÖ MUUTTUU – NÄKYKÖ MUUTOS LEMPÄÄLÄN JA VESILAHDEN ALUEILLA? – MATTI RAINIO

EU:n henkilöliikennettä koskeva palveluliikenneasetus (PSA) astui voimaan vuoden 2009 lopussa ja on sellaisenaan osa Suomen lakia. PSA:ssa säädetään toimintatavoista ja menettelytavoista, joita viranomaisten on noudatettava turvatakseen kansalaisille riittävät, laadukkaat ja varmat joukkoliikennepalvelut. Palvelusopimusasetusta sovelletaan varsinkin sellaiseen joukkoliikenteeseen, jossa yhteiskunnan rooli on merkittävä rahoittajana tai palvelutason määrittäjänä. PSA:ta täydennetään kansallisella joukkoliikennelailla. Joukkoliikennelaki antaa säännöt yritysveloitteelle ns. markkinaehtoiselle joukkoliikenteelle. Lempäälän ja Vesilahden linja-autoliikenne on nyt hoidettu hieman toisistaan poikkeavin tavoin. Lempäälän linja-autoliikenne perustuu Länsi-Suomen lääninhallituksen myöntämin linjaliikenneluvuin ajettavaan linjaliikenteeseen, kun taas Vesilahdella linja-autot ajavat enimmäkseen ostoliikenteenä.

Uuden lainsäädännön myötä lupaviranomaisten sijaan tulevat toimivaltaiset viranomaiset ja linjaliikennelupa korvautuu reittiliikenneluvalla. Lempäälän ja Vesilahden toimivaltaisena viranomaisena voi joukkoliikennelain mukaan toimia joko Länsi-Suomen lääninhallitus, eli vuoden 2010 alusta ELY:n Tampereen toimipiste. Mutta toimivaltainen viranomainen voi olla myös kuntien yhteinen seudullinen viranomainen, kuten Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikenneselvityksessä esitetään. Päätöstä asiasta ei tätä kirjoitettaessa ole tehty.

Toimivaltainen viranomainen päättää toimivalta-alueellansa joukkoliikenteen järjestämistavasta. Joukkoliikenne voidaan järjestää **markkinaehtoisesti reittiliikennelupiin perustuvana** tai PSA:n keinovalikoimaa käyttäen viranomaisen toimesta tai näitä yhdistellen. PSA:n tarjoamista keinoista merkittävimmät ovat: **tilaaja-tuottajamallin mukainen ostoliikenne**, jossa viranomainen suunnittelee liikenteen ja pitää lipputulot ja **käyttöoikeussopimus**, jossa viranomainen ostaessaan liikenteen asettaa palvelutasolle raamit ja liikennöitsijä tarjouksessaan kuvaa tarjoamansa palvelutason ja ottaa huomioon, että saa ko. liikenteestä lipputulot. Lisäksi viranomaisella on mahdollisuus hoitaa liikennettä **omana tuotantonaan**.

Kun ei vielä ole tiedossa Lempäälän ja Vesilahden toimivaltaista viranomaista, ei joukkoliikenteen järjestämistapaakaan voi kuin arvailla. Todennäköisesti jatkossakin alueella linja-autot ajavat sekä linja-autoyrittysten järjestämänä markkinaehtoisesti, että yhteiskunnan toimesta ostettuna liikenteenä. Mielestäni on kuitenkin varmaa, että joukkoliikenne jatkossakin palvelee vähintään nykyisen tasoisena.

OSA 3. MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA

5. KEHITTÄMISTARPEET, VISIO JA STRATEGISET PÄÄMÄÄRÄT

5.1 KEHITTÄMISTARPEET

Lempäälän ja Vesilahden maaseudun kehittämisohjelman teemaryhmätyöskentely aloitettiin ongelmien ja kehittämistarpeiden kartoittamisella. Jokaisessa neljässä teemaryhmässä osallistujat esittivät teemaa koskevia kehittämistarpeita, ja antoivat pisteen viidelle tärkeimmäksi kokemalleen kehittämistarpeelle.

Tietyt, suuriksi ongelmiksi koetut asiat nousivat jokaisessa teemaryhmässä esille. Suurimpana kokonaisuutena voidaan pitää väestön kasvun, kaavoituksen ja rakentamisen seurauksia ja lieveilmiöitä. Näitä ovat maaseutumaisuuden ja maiseman vaarantuminen, rakentamisen vaikutukset yrittäjyyteen ja maatalouden toimintaedellytyksiin, palvelujen kestättömyys ja investointitarpeet sekä uusien asukkaiden juurettumisen vaikeudet. Maatalouden harjoittamisen jatkuminen on maaseudun asukkaiden yhteinen huoli, sillä hyvin ymmärretään, ettei maaseutua voida pitää yllä ilman maataloutta. Teiden huono kunto, tietoliikenneyhteyksien puute ja palveluiden häviäminen ja keskittyminen keskustoihin olivat myös kaikkien teemaryhmien puheenaiheita. Yhteisöllisyyden katoaminen ja yhdistysten toimiminen äärirajoilla ovat yhdistystoimintaa vaikeuttavia asioita hankebyrokratian ja rahan puutteen ohella. Maaseutuyrittäjyys ja työllisyys -teemaryhmässä vahvasti esille nousivat yrittäjien verkostojen puuttuminen ja työllistämisen riskit, sekä paikallisen osaamisen esille nostamisen kehittäminen. Lisäksi maataloudessa ongelmia aiheuttavat lyhytjänteinen maatalouspolitiikka ja tukiin liittyvä byrokratia. Kehittämistarpeet on ryhmitelty loogisiksi kokonaisuuksiksi Kehittämistarvetaulukkoon (Liite 3). Kaikki kehittämistarpeet eivät kosketa molempia kuntia, mikä on kyseisissä tarpeissa tuotu esille.

Nuorisokyselyssä esille nousseet kehittämistarpeet

Nuorisolle tehdyn kyselyn mukaan 60 % vastanneista on sitä mieltä, että Lempäälässä ja Vesilahdessa nuoret ja heidän tarpeensa otetaan hyvin huomioon. Viidennessä haluaisi tilanteeseen parannusta ja viidennessä ei ottanut kantaa tai tiennyt. Suurin osa tarpeista myötäilee teemaryhmien tapaamisissakin esille tulleita asioita eivätkä koske pelkästään nuorten tarpeita. Kaikkia koskevista asioista tärkeinä koettiin mm. kyläkoulujen säilyttäminen ja koulujen ahtauden välttäminen, teiden kunnostus, kevyenliikenteen väylät, julkisen liikenteen parantaminen, kunnan kasvun ja varsinkin rakentamisen hallinta sekä uusien asukkaiden juurettuminen ja sopeutuminen, kunnan yleisilmeen siistiminen, maaseutumaisuuden, luontoympäristön ja oman rauhan säilyttäminen sekä kylien kehittäminen ja palvelujen takaaminen syrjäkylille.

Lähinnä nuoria koskevia tarpeita nousi esiin useita. Nuorten osallistumista heitä koskevaan päätöksentekoon kaivataan nykyistä enemmän ja etenkin kommunikoinnissa ja nuorten kuuntelemisessa nähtiin parantamisen varaa. Nuorisolle suunnattuja oleskelutiloja ja nuorisokahviloita kaivataan kovasti, mutta moni mainitsi myös ns. oikean tekemisen puutteen. Tapahtumista mainittiin mm. pienimuotoiset konsertit, joissa nuoretkin voisivat esiintyä sekä erilaiset illanvietot. Harrastusmahdollisuuksia kaivataan lisää ja monipuolisemmin, etenkin tyttöjen liikuntaa. Lisäksi toivottiin liikuntapaikkojen, kuten jalkapallokenttien ja uimarantojen kunnostusta ja siistimistä. Nuorten maaseudulla pysymisestä useassa vastauksessa tuotiin esille, että ei voi jäädä kotiseudulle asumaan vaikka haluaisikin, koska työtä tai opiskelumahdollisuuksia ei ole. Myös opiskelu muualla on hankalaa kotoa käsin, jos julkista liikennettä ei ole. Liikkuminen oman kunnan sisälläkin on nuorista hankalaa, koska ilman mopoa liikkuminen on hidasta ja pyörateitä on huonosti.

VAHVUUDET Sijainti - Väestön kasvu - Tampereen läheisyys: työpaikat, markkinat, koulutus - Kulkuyhteydet: moottoritiet, rautatie, lentoasema, vesistöt Vetovoimainen maaseutu - kulttuuri- ja perinnemaisemat, maaseutumaisema - Luonto; metsät, vesistöt - Luontomatkailu ja virkistysmahdollisuudet - Maatalouden monivaikutteisuus Rakentaminen - Väljät asuinalueet - Isot tontit Yhteisöllisyys - Toimivat kyläyhdistykset, nuorisoseurat ym. järjestöt - Kyläsihteeri - Kylien yhteistyö - Omatoimiraha Lempäälässä, koroton kuntalaina ja materiaaliavustukset Vesilahdessa Elävät kylät Imago Monipuolinen yritystoiminta Lähipalvelut - Kyläkoulut - Peruspalvelut suhteellisen lähellä suurella osalla asukkaista	HEIKKOUEDET Väestön kasvu nopeaa - Maaseutumaisuuden vaarantuminen - Uusien asukkaiden sopeutuminen ja sitoutuminen - Palvelut eivät pysy kasvun mukana – investointipaine Palveluiden liiallinen keskittyminen Nuorison huomiointi ja mukaan saaminen Maaseutumaisuuden määrittelemättömyys ja riittämätön huomiointi, maaseudun arvostuksen puute Ympäristöasioiden huomiointi heikkoa Luontoarvoja ei huomioida Paikallisteiden kunto ja kevyenliikenteenväylien puuttuminen Yrittäjyys - Maatalous EU:n kurimuksessa ja kannattamatonta - Yhteistyön ja verkostoitumisen puute - Näkyvyys ja löydettävyyys Yhdistystoiminta - Rahan puute - Hankebyrokratian tuomat hankaluudet - Toimijoissa ei ole vaihtuvuutta – vanhat väsyvät
MAHDOLLISUUDET Rajattomat mahdollisuudet! Päättäjät kuuntelevat asukkaita ja tarpeita Ympäristöarvojen nouseminen - Maaseutumaisuus on määritelty ja sitä arvostetaan - Arvokkaiden luontokohteiden ja maisemien hoito- ja käyttösuunnitelmat - Ympäristövaikutukset on huomioitu kaikessa toiminnassa Laadukas ja ympäristövastuinen asuminen - Maaseutumaisuus - Lähimetsät ja virkistysalueet - Perinteiset ja maisemaan sopivat asuinalueet ja rakennuspaikat - Yhdyskuntatekniikan rinnalle rakentamista vapauttavia ratkaisuja - Uudet teknologiat jätevesien vähentämisessä ja puhdistamisessa Yritysmahdollisuuksissa vain mielikuvitus rajana Bioenergia, sosiaalinen yrittäjyys Nuoriso tiiviisti mukana yhteiskunnassa Vesi- ja raideliikenne Kunnan tuki 3.sektorin palvelutuotannolle Uusien asukkaiden saaminen mukaan toimintaan Kylien ja yhdistysten yhteistyö	UHAT Ympäristön tilan heikkeneminen, ilmastonmuutos Luonnonympäristön katoaminen Maaseutumaisuuden menettäminen, perinnemaisemien katoaminen Maaseudun turvallisuuden menettäminen Liian rajun väestönkasvun seuraukset - Maa- ja metsätalousmaiden ja elinkeinojen katoaminen asutuksen paineessa - Asuinalueiden lähiöityminen - Palvelut ja infra eivät pysy kasvun perässä, investoinnit uhkana kunnan taloudelle (Vesilahti) - Maaseudun rauhan menettäminen - Paikallisen identiteetin häviäminen Maatalouden heikkeneminen entisestään Nuorison syrjäytyminen Pienten yksiköiden katoaminen – terveydenhuolto, koulut, päivähoito Palveluiden väheneminen Julkisen liikenteen puute – yksityisautoilun kallistuminen Paikallistieverkoston rappeutuminen Vesi- ja jätevesiasioiden haasteisiin ei ehditä vastaamaan Kylien omaleimaisuuden näivettyminen Toimijoiden uupuminen Vetovastuuta ei saada siirrettyä Väki erilaistuu, ei ole enää yhdistäviä tekijöitä

Taulukko 3. Lempäälän ja Vesilahden kuntien nelikenttäanalyysi.

KEHITTÄMISTARPEIDEN ARVOTUS

Maaseudun kehittämisneuvottelukunnan jäsenet ja varajäsenet saivat pisteyttää kehittämistarvetaulukkoon kootut kehittämistarpeet niiden merkittävyyden määrittelemiseksi. Jokaiselle kehittämistarpeelle sai antaa pisteitä 1–5 (vähän merkittävä–erittäin merkittävä), ja tuloksista laskettiin keskiarvot erikseen Lempäälälle ja Vesilahdelle. Periaatteena oli, että alle 3.5 keskiarvolla olevat kehittämistarpeet olisi jätetty pois jatkokäsittelystä. Näin ei kuitenkaan toimittu, sillä vastauksien määrä oli pieni (Lempäälästä 7 ja Vesilahdesta 6 vastausta), jolloin yksittäisen vastaajaan antama ääripään piste vaikutti liikaa vastauksen keskiarvoon. Lisäksi moni, nykytrendien valossa tärkeä kehittämistarve olisi jäänyt pois. Kehittämistarpeiden arvotus on kuitenkin hyvä ja suuntaa-antava, ja sitä voidaan käyttää ohjelman toteutuksen apuna. Taulukko arvotuksen yhteenvedosta on liitteessä 4. Taulukosta ilmenee kuntien välillä mielenkiintoisia eroavaisuuksia, joita osin selittää kuntien kokoero.

5.2 MAASEUTUALUEIDEN NYKYTILAN ANALYYSI

Maaseudun nykytilan arviointi on tehty nelikenttäanalyysinä. Teemaryhmien toisissa kokoontumisissa selvitettiin alueen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Nelikenttäanalyysi ohjaa vision muodostamista ja painopisteiden valintaa, sillä kehittämistyössä pyritään voimistamaan vahvuuksia, vastaamaan heikkouksiin, hyödyntämään mahdollisuuksia ja varautumaan uhkiin.

Nelikenttäanalyysi on esitetty taulukossa 3, ja siinä on mainittu, jos seikka koskettaa vain toista kuntaa. Maaseutualueita kuntatasolla vertailtaessa ratkaisevimmat erot lienevät etäisyydessä kaupunkipalveluista ja paikallisten yritysten koossa. Eroja löytyy enemmän kuntien sisäältä, esimerkiksi Vesilahden vahvasti kasvavissa Kirkonkylässä ja Narvassa on monin osin erilaiset kehitystarpeet mm. palveluissa. Edelleen Narvan ja Rämsöön eroavaisuudet palveluissa ja väestönkasvussa ovat suuret. Samankaltaisia eroja löytyy Lempäälän maaseutualueilta riippuen siitä, kuinka lähellä nauhataajamaa kylät ovat.

Nelikenttäanalyysistä on tehty seuraavat johtopäätökset:

1. Lempäälän ja Vesilahden sijoittuminen kasvualueelle Tampereen läheisyyteen ja hyvien liikenneyhteyksien päähän pääkaupunkiseudusta ja Hämeenlinnasta ovat tärkeimpiä vahvuuksia. Sijainti ja hyvät liikenneyhteydet mahdollistavat asukkaiden työssäkäynnin ja asioinnin laajalla alueella myös Valkeakosken, Akaan, Sastamalan ja Nokian suuntiin. Lempäälä ja Vesilahti tarjoavat mahdollisuuden laadukkaaseen asumiseen vetovoimaisella maaseudulla, josta jokainen voi löytää mieleisensä asumismuodon kaupungin kupeesta miltei erämaa-asumiseen. Vetovoimainen, vahvan kulttuuriperinteen omaava maaseutu, johon kuuluvat kaunis luonto ja kulttuuri- ja perinnemaisemat virkistysmahdollisuuksiin, on vahvuus, joka vaikuttaa tulomuuttoon ja ihmisten seudulla pysymiseen yhtä paljon kuin kuntien sijainti.
2. Muuttovoittoisuus luo paljon mahdollisuuksia, mutta toisaalta kasvamisen seuraukset ja lieveilmiöt ovat pahimpia heikkouksia ja huonosti hoidettuna muodostuvat uhkakuviksi. Eniten maaseutua uhkaa tiiviin ja maaseudulle sopimattoman rakentamisen myötä tapahtuva maiseman muuttuminen liian kaupunkimaiseksi, jolloin kunnat menettävät vetovoimansa ja vaarana on, etteivät vanhatkaan asukkaat enää viihdy. Maaseutumaisuuden määrittely ja huomioiminen rakentamisessa ja kaavoituksessa, uuden asutuksen liittäminen luontevasti kylämaiseseen asumiseen sekä luonnon säilyttäminen rakentamisen lomassa ovatkin mahdollisuuksia, joiden avulla kylät pidetään elinvoimaisina ja ne säilyttävät omaleimaisuutensa. Parhaiten maaseutumaisuutta ja maisemaa pidetään yllä osallistavan kyläsuunnittelun, kyläkaavojen ja osayleiskaavojen avulla. Suunnittelulla ja hoidolla maisema ei kasva umpeen ja köyhy, vaan pysyy perinteikkäänä ja alueen tyypilliset muodot säilyttävänä vetovoimatekijänä.

3. Uudet asukkaat ovat seudun vahvuus, mutta tulomuuton keskittyessä kyliin samoille alueille yhteyksien syntyminen vanhoihin asukkaisiin jää heikoksi ja siten sitoutuminen asuinpaikkaan ja yhteydet paikalliseen kulttuuriin ja toimintaan jäävät vähäisiksi. Tällöin muuttajista ei saada maaseudun uusia toimijoita. Uusien asukkaiden sopeutumista saattavat hankaloittaa myös virheellinen tieto ja siten epärealistiset odotukset maaseudulla asumisesta. On vaarana, että uudet asukkaat eivät pääse kotiutumaan ja juurettumaan asuinpaikkaansa. Juurettomuus aiheuttaa sosiaalisia ongelmia ja turvattomuuden lisääntymistä. Vanhojen ja uusien asukkaiden eriytyminen ja yhteistyön puute saattavat johtaa yhteentörmäyksiin erilaisissa elämiseen liittyvissä asioissa ja aiheuttaa paikallisen kulttuurin ja kyläidentiteetin heikkenemisen.
4. Toimivat maatilat ovat maaseudun hyvinvoinnin edellytys, sillä maaseutua ja maisemaa ei voida keinotekoisesti ylläpitää. Hyvällä suunnittelulla ja rakentamisen sijoittelulla pidetään huolta elinkeinojen toimintaedellytyksistä ja vältetään yhteentörmäyksiä. Maatilat asuin- ja talousrakennuksineen rikastuttavat maaseutua ja tarjoavat julkishyödykkeitä maiseman, luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön muodossa. Tilojen elinkykyä voidaan parantaa paikallisten tuotteiden ja palvelujen käyttämisellä.
5. Nopea väestönkasvu luo paineita palveluiden järjestämiselle ja yhdyskuntatekniikan rakentamiselle. On vaarana, että palvelut eivät pysy väestönkasvun mukana ja investoinnit saattavat pahimmillaan uhata kuntien taloutta. Pienet yksiköt koetaan vahvuusiksi terveydenhuollossa, päivähoidossa ja kouluissa. Kasvusta huolimatta pelkona on, että pienien yksikköjen toiminta lopetetaan. Tämä aiheuttaisi jo ennestään alkaneen palveluiden kyliltä pakenemisen voimistumisen, mikä näivettäisi ja vaarantaisi kylien elinvoimaisuuden ja vähentäisi tulomuuttoa.
6. Palveluiden häviäminen, julkisen liikenteen puute ja paikallisteiden verkoston rappeutuminen eriarvoistaisivat syrjäkylien asukkaita ennestään suhteessa taajamien läheisyydessä asuviin. Teiden huono kunto kelirikko-aikaan aiheuttaa jo nykyisellään suuria ongelmia. Heikkoutena etenkin Vesilahdella on kevyenliikenteenväylien puute kylissä ja kylien välillä, mikä hankaloittaa yritystoimintaa ja asukkaiden liikkumista sekä aiheuttaa vaaratilanteita.
7. Todennäköisesti kaikki taloudet eivät ehdi jätevesiasetuksen voimaan astumiseen mennessä järjestämään jätevesien käsittelyä riittävällä tavalla. Esimerkiksi haja-asutusalueilla, joilla talouksien etäisyydet mitataan kilometreissä, ovat asetuksen täyttämisen kriteerit vielä epäselvät.
8. Ympäristön huomioiminen niin elinkeinoissa kuin asumisessa ja liikkumisessa on välttämätön mahdollisuus. Ympäristövastuisella asumisella sekä luonnon itseisarvojen ja eheyttävän vaikutuksen tunnustamisella ympäristön tilaa voidaan parantaa tai ainakin pitää ennallaan ja siten ihmisten hyvinvointia pystytään lisäämään. Tulevaisuudessa ympäristö tulee huomioida kaikessa toiminnassa ja yrityksen ympäristömyönteisyys on elinehto.
9. Asuminen on suurin elinkeino maaseudulla. Kakkosasuminen ja arvojen muuttuminen enemmän vapaa-aikaa arvostavaan suuntaan avaa asumiseen liittyviä yrittämismahdollisuuksia. Lisääntyvä lähivirkistys ja -matkailu luovat uusia työmahdollisuuksia enenevässä määrin mm. matkailualalle ja sosiaaliseen yrittäjyyteen. Lähiajattelu ja ilmastonmuutos lisäävät ruoan, palvelujen ja uusiutuvan energian kysyntää, millä on huomattavat vaikutukset paikallisen energiantuotannon, palvelujen ja tuotteiden käytön lisäämisen myötä työllistävyytenä, omavaraisuuden lisääntymisenä ja kerrannaisvaikutuksina veroissa. Ympäristövaikutukset ovat merkittävät.
10. Seudulla on vahva perinne yhdistystoiminnassa ja kansalaisten aktiivisuudella on saatu paljon aikaan. Yhdistysten suurena apuna on viime aikoina ollut kyläsihteeri, joka on paitsi lisännyt yhteistyötä, myös auttanut hankkeissa. Yhdistystoimintaa koskettavat toimijoiden ja rahan puute. Ideoita löytyy ja hankkeilla viedään asioita eteenpäin, mutta hankebyrokratia ja toteuttajien puute hankaloittavat toimintaa huomattavasti. Aktiivisten yhdistystoimijoiden rekrytoiminen on haaste, johon tulee tarttua. Kolmas sektori tuottaa palveluita ja

harrastusmahdollisuuksia jopa tappiolla, mitä olisi mahdollista parantaa suoran tuen, kunnan kanssa tehtävien sopimusten tai palvelusetelin avulla.

11. Uusia keinoja asukkaiden ja paikallisten toimijoiden mielipiteiden kuulemiseksi kunnallisessa päätöksenteossa kaivataan, sillä asukaslähtöinen kehittäminen on mahdollisuus, jota ei kannata jättää käyttämättä. Kuntalaiset kokevat suuria puutteita kuntien tiedotuksessa.
12. Nuorison huomiointi alueella ei ole ollut riittävää, eikä nuoria ole saatu aktivoitua. Nuorison tulee olla tiiviisti mukana yhteiskunnan toiminnoissa, jotta syrjäytyminen ja siitä seuraavat sosiaaliset ongelmat eivät ole uhkakuvia. Nuoret haluaisivat osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon, mutta kokevat, että heillä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa oman elinympäristönsä muutoksiin ja päätöksiin. Miltei puolet nuorista ei osallistu eikä ole kiinnostunut osallistumisesta yhdistysten tai yhteisöjen toimintaan. Paikoin erilaiset nuortenillat vetävät väkeä, mutta kaikilla kylillä nuorilla ei ole kokoontumismahdollisuutta ja -tiloja, eikä mahdollisuuksia osallistua vapaa-ajantoimintaan koska kulkuyhteydet ovat huonot. Nuoret kaipaavat mielekästä tekemistä sekä yhdessä toimimista. Olemassa oleviin mahdollisuuksiin ei aina osata tarttua, koska niistä ei ole riittävästi tietoa saatavilla. Kuntien voimakas kasvu tuo haasteita kouluihin. Jos muuttoliike painottuu tietyille alueille, voi oppilasmäärien nopea kasvu tehdä tilat nopeasti liian ahtaiksi. Kyläkoulujen säilyminen on nuorille tärkeää.

6. VISIO JA KESKEISET TAVOITTEET

6.1 LEMPÄÄLÄN JA VESILAHDEN MAASEUTUALUEET 2030-LUVULLA

Lempäälän ja Vesilahden maaseutualueiden visio on luotu nelikenttäanalyysin sekä teemaryhmien ja maaseutuseminaarin visioinnin avulla, huomioiden Lempäälä-strategia ja Vesilahden kehitystavoitteet.

2030-luvulla Lempäälä ja Vesilahti ovat itsenäisiä ja demokraattisia kuntia, joiden maaseutualueet ovat säilyneet maaseutumaisina, niitä vaalitaan ja arvostetaan ja maisemista huolehditaan suunnitelmien mukaan. Virkistys-, luonto- ja ympäristöarvot on huomioitu. Kunnat tekevät vahvaa seutuyhteistyötä itsenäisyytensä ja määräysvaltansa säilyttäen.

Lempäälä on "lähellä, mutta kaukana". Lempäälässä yhdistyvät maaseutumaisuus ja ison kaupungin läheisyys ja lähellä olevat palvelut. Kunta on tunnistanut maaseudun vahvuudekseen ja pyrkii luomaan nauhataajaman reuna-alueista kaupungin ja maaseudun rajapintaa, jossa maaseutu on fyysisesti ja maisemassa läsnä. Tontit ovat isoja ja rajoittuvat joltain sivultaan peltoon tai metsään, jolloin luontoyhteys ja maaseudun tuntu säilyy. Maaseutumaisuutensa ansiosta Lempäälä erottuu selvästi Tampereen reuna-alueista, ja vetää edelleen uusia asukkaita puoleensa. Maaseutualueet otetaan päätöksenteossa ja resurssien ohjautumisessa huomioon tasapuolisesti kaupunkialueiden kanssa.

Vesilahti säilyttää maaseutuidyllin kaikilla alueillaan ja se tunnistetaan vahvaksi vetovoimatekijäksi kunnassa. Vesilahdessa asuvat ne, jotka myös tulevaisuudessa saavat kokea ympäristössään peltoaukeat ja laajat metsämaat. Uudisrakentaminen sovitetaan maastoon ja ympäröivään maaseutuun. Kylät omaavat voimakkaan identiteetin, ja niitä on kehitetty tasapuolisesti, palveluita säilyttäen sekä välttäen eriarvoistumista.

Lempäälää ja Vesilahtea leimaa ajatus läheisyydestä, rauhallisuudesta, yhteistoiminnasta ja omavaraisuudesta. Maaseudun omavaraisuus ja elinkelpoisuus tarkoittaa työn, palvelujen ja tuotteiden sekä energian tarjoamista sekä omille asukkaille että kaupunkiväestölle. Omavaraisuuden ohella nämä ovat vähentäneet liikkumista kylien ulkopuolelle ja työllistävät paikallisia.

Biotalous ja -osaaminen ovat vahvassa asemassa ja muodostuneet alueen valtioksi. Energia tuotetaan keskitetysti pienvoimaloissa paikallisista, uusiutuvista energianlähteistä ja tuuli- ja aurinkovoima on hyödynnetty. Pienet yksiköt ovat arvostettuja, kyläkoulut ovat säilyneet ja terveydenhuoltopalveluita löytyy yhtä läheltä kuin ennenkin. Palvelut tulevat myös kotiin, lapset ja ikääntyneet hoidetaan paikallisesti ja kunnat ovat tehneet sopimuksia yksityisten, yhdistysten, yritysten ja osuuskuntien kanssa palveluiden tuottamisesta. Lähivirkistysverkosto tuottaa palveluita ja virkistysmahdollisuuksia myös ulkopaikkakuntalaisille ja sen tuomat yritysmahtomallisuudet on laajasti hyödynnetty. Yksityiset hoivapalvelut kytkeytyvät tiiviisti lähivirkistysverkostoon ja ovat alueen vahvuus. Tietoliikenneyhteydet toimivat miltei joka talossa. Maaseudulle sopivia lähiliikuntapaikkoja on joka kylällä ja yhteisöt tuottavat harrastusmahdollisuuksia yhdessä kunnan kanssa ja saavat siitä palkkion.

Kansalaisvaikuttamisen kanavat ovat moninaiset ja niiden käyttö on tehty helpoksi. Yhteiskunnassa on yhteisöllisyyttä tukevat rakenteet ja yhteistyö eri toimijoiden välillä on sujuvaa. Kylien aktiiviset yhdistykset voimistavat kylien identiteettiä. Aukkaat ovat sitoutuneet ja juurettuneet asuinpaikkaansa, haluavat osallistua yhteistoimintaan ja heidän on helppo vaikuttaa oman ympäristönsä kehittämiseen. Tieto-taito ja perinteet on välitetty eteenpäin nuoremmille sukupolville ja paikalliskulttuuri voi hyvin. Nuoret tahtovat asettua asumaan synnyinseudulleen.

Asuminen on suurin elinkeino ja se on ympäristövastuista. Yksilöllä on valinnan vapaus asumismuodon ja -paikan suhteen kohtuullisissa rajoissa, ja nuoret on huomioitu. Asuminen ja eläminen on turvallista kaikin tavoin ja kotona on hyvä olla. Erityisesti lapsiperheiden arki on turvallista, huoletonta ja sujuvaa.

Kaavoitustoiminta on kokonaisvaltaista ja alueen kehittämistarpeet huomioivaa, eikä perustu aukkaikkojen täyttämiseen. Rakentamisessa on huomioitu maaseutumaisuus ja perinne- ja kulttuurimaisema sekä elinkeinojen vaatimukset ja jatkuvuus. Kyläkaavoja käytetään maankäytön suunnittelussa ja niiden tekemisessä on ollut koko kylä mukana. Tiet ovat ympärivuotisesti hyvässä kunnossa ja tiestö on kevyttä liikennettä suosivaa kevyenliikenteenväylälineen, reitteineen ja polkuineen.

Alkutuotannon- ja tuottajien määrät eivät ole oleellisesti vähentyneet ja maatalous tuottaa myös julkishyödykkeitä. Maatilat tarjoavat omistajilleen elinkeinon, tuottajat ovat verkostoituneet ja toimivat yhdessä tehokkaasti markkinoilla tarjoten energiaa, ruokaa ja palveluja. Metsätalous on tuottavaa mutta myös muut arvot huomioivaa. Asuminen ja elinkeinojen harjoittaminen ovat tasapainossa. Yhteiskunnan rakenteet kannustavat yrittäjyyteen, se on kannattavaa, pelkäämättömästi mahdollisuudet hyödyntävää ja paikallisia työllistävää.

NUORTEN VISIO

Nuoret eivät niinkään esittäneet visiota tulevaisuudesta, vaan enemmän korostui se, mihin suuntaan he pelkäävät asioiden menevän. Nuoret tuntuvat olevan huolissaan siitä, minkälaisessa ympäristössä he tulevat elämään ja monesta vastauksesta paistoi voimattomuus siitä, että tulevaisuutta muokkaavat asiat ovat sellaisia, mihin ei itse pysty vaikuttamaan. Yleisimmin uskottiin alueen muuttuvan kaupunkimaisemmaksi, mikä koettiin huonona kehityksenä. Toiseksi yleisimmin uskottiin alueen pysyvän samankaltaisena kuin nytkin. Yllättävän monet arviot tulevaisuudesta olivat negatiivisia ja asioiden uskottiin menevän huonompaan suuntaan nykyisestä. Esimerkiksi saasteet ja ympäristöongelmat, koneellistuminen ja ahtaus sekä luontoympäristön ja maaseudun häviäminen mainittiin useasti.

Nuorten Lempäälässä ja Vesilahdessa maalaismaisema ja luontoympäristö ovat säilyneet. Nuoret tuntevat olonsa turvalliseksi ja uskaltavat kulkea myös yksin ja pimeässä. Lempäälästä on hyvät kulkuyhteydet Tampereelle, mutta alue säilyy rauhallisempana ja maaseutumaisena, mikä nuorille tarkoittaa pellon ja metsän säilyttämistä ja rakentamisen hallittua kasvua. Vesilahdessa rakentamisessa käytetään harkintaa ja sovitetaan rakentaminen maisemaan. Vanhat aukkaat ja rakennuskanta otetaan huomioon suunnittelussa. Kylät kehittyvät niin, että toiminnot eivät keskity vain kasvukeskuksiin, vaan nuorille löytyy tekemistä ja mahdollisuuksia myös syrjemmältä. Tiet

ovat hyvässä kunnossa ja kevyellä liikenteellä on hyvin tilaa. Pienimuotoisuus ja läheisyys palveluissa lisääntyvät ja kyläkoulut säilyvät toiminnassa. Toimivat tietoliikenneyhteydet ovat kaikkien saatavilla.

6.2 KESKEISET TAVOITTEET

1. Kaikessa kunnan päätöksenteossa otetaan huomioon vaikutukset maaseutualueisiin.
2. Aluetta leimaa lähiajattelu: Sujuvat palvelut, paikallinen ruoka ja energiantuotanto sekä virkistys lähellä asukasta.
3. Hallinnollinen vuorovaikutus sekä oikea-aikainen ja tehokas kuntalaisille kohdennettu tiedotus mahdollistavat aktiivisen ja tuloksekkaan kansalaisvaikuttamisen.
4. Nuoret osallistuvat ja tulevat kuulluiksi itseään koskevien asioiden käsittelyssä ja heidän ideansa huomioidaan kehittämistyössä.
5. Kunnat ovat säilyttäneet maaseutumaisuutensa ja maankäytön suunnittelu on kokonaisvaltaista ja pitkänäköistä.
6. Kylät ovat elinvoimaisia ja yhteisöllisiä, ja virkistysmahdollisuudet ovat monipuoliset.
7. Asuminen on ympäristövastuista, asuinympäristöt rauhallisia ja arki turvallista.
8. Jätevesien ja jätteiden määrä on vähäinen, jätteet ja lietteet käytetään hyväksi energiantuotannossa ja lannoituksessa.
9. Kunnan sekä yritysten ja kolmannen sektorin välinen vuorovaikutus on sujuvaa, ja kaikkien tahojen toiminta on ekotehokasta ja kestävä kehityksen mukaista.
10. Maa ja metsätalous sekä muu yritystoiminta tarjoaa elinkeinon, on verkottunutta, monipuolista ja innovatiivisesti mahdollisuudet hyödyntävää.
11. Tiet ovat hyvässä kunnossa ja tietoliikenneyhteyksiin on mahdollisuus miltei joka talossa.

7. TOIMENPIDEKOKONAISUUDET

Kehittämistarpeista, nykytilanteen analyysistä ja maaseutualueiden visiosta sekä keskeisistä tavoitteista on johdettu toimenpidekokonaisuuksia maaseudun kehittämiseksi. Toimenpidekokonaisuudet sisältävät tarkemmat tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi. *Nämä ovat haasteellisia ja varsin laajoja pitkän tähtäimen suunnitelmia, jotka ulottuvat yli maaseudun kehittämisohjelman toteutusajan* (Lempäälän maaseudun kehittämisohjelma 2005–2008).

Toimenpidekokonaisuudet on rakennettu niin, että ne ovat ymmärrettäviä myös irrotettuna muusta ohjelmasta. Toimenpiteisiin on kerätty paljon ideoita, ja niihin on määritelty laveasti vastuutaho, joka vastaa toimenpiteen toteuttamisesta – ei välttämättä rahoituksesta. Kehittämisneuvottelukunta valitsee vuosittain kehittämisen painopisteet ja sen myötä toteutettavat toimenpiteet, ja ehdottaa niiden huomioimista kuntien budjeteissa. Ohjelmalla ei siis päätetä toteuttamisesta, vaan siitä päättävät kunnat ja työryhmät.

Koska ohjelmakausi on poikkeuksellisen pitkä, on tulevaisuutta katseltava laajan hahlon läpi ja pyrittävä huomioimaan muuttuvat olosuhteet. Toimenpiteiden kirjon onkin oltava laaja, ja vaihtoehtoisia toimenpiteitä on oltava. Siksi kaikkia toimenpiteitä ei ole tarkoitus toteuttaa ja taloudellisia rajoitteita ei ole tarpeen ajatella tässä toimenpiteiden listauksessa. Yleisesti ottaen ensisijaisesti tulee miettiä, miten toimenpiteen voisi toteuttaa ja vasta toissijaisesti tarvittavia resursseja.

7.1 MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Kaikilla kunnissa tehtävillä valinnoilla ja päätöksillä on vaikutuksia maaseutualueisiin ja ihmisten elinoloihin maaseudulla. Nämä vaikutukset tulee ottaa huomioon jo silloin, kun erilaisia politiikkoja, strategioita, ohjelmia ja suunnitelmia laaditaan ja valitaan. Myös yksittäiset päätökset vaikuttavat suuresti maaseudun oloihin, ja niidenkin vaikutukset on huomioitava.

Maaseutuvaikutusten arviointi lisää tasa-arvoa eri alueilla, parantaa päätöksentekoa, ehkäisee haitallisia maaseutuvaikutuksia ja vähentää niistä aiheutuvien ylimääräisten tukitoimien tarvetta sekä lisää tietoisuutta maaseutukysymyksissä. (Tytti Seppänen, Kuntaliitto)	
Tavoite: Kuntien politiikoissa ja toimenpiteitä suunniteltaessa otetaan huomioon vaikutukset maaseutuun ja maaseudun kehittämisen tavoitteisiin jo ennen päätöksentekoa.	
Toimenpide:	Vastuutaho:
Luodaan käytäntö, jonka mukaan asioita valmisteltaessa sekä ohjelmia ja suunnitelmia laadittaessa tehdään maaseutuvaikutusten arviointi. Tämä ei tarkoita mitään raskasta – ympäristövaikutusten arvioinnin kaltaista – prosessia, vaan kevyttä arviointia siitä, miten tehtävät päätökset vaikuttavat maaseutuun ja sen kehittämisen tavoitteisiin. Laaditaan tarkistuslista, jonka avulla vaikutusarviointi on helppo toteuttaa.	Kunnat

7.2 KANSALAISVAIKUTTAMINEN, VUOROVAIKUTUKSEN LISÄÄMINEN JA TIEDOTTAMINEN

Lempäälä ja Vesilahti osallistuvat jatkossakin aktiivisesti yhteistyöhön Tampereen kaupunkiseudun kehittämiseksi kuntien maaseudulle positiivisella tavalla. Seudun kehittämistä koskevissa linjauksissa päättäjillä tulee olla riittävästi tietoa eri vaihtoehdoista ja niiden seurauksista. Etenkin maaseutu- ja taajama-asumisen eriarvoistumisen välttämiseen tulee keskittyä. Tiedotuksessa ja markkinoinnissa erityistä huomiota tulee kiinnittää fyysisen saavutettavuuden lisäksi virtuaaliseen saavutettavuuteen, minkä avulla pidetään huolta alueen imagosta ja houkuttelevuudesta. Maaseutuimagon ohella on tärkeää pyrkiä perinteitä ja maaseutua kunnioittavien asenteiden luomiseen niin kuntien asukkaiden kuin myös ulkopuolisten osalta. Kokonaisvaltainen kuntien kehittäminen vaatii sekä hallinnollista vuoropuhelua että asukkaiden ja toimijoiden mielipiteiden ja osallistumisen vaikuttavuutta kunnan päätöksenteossa ja maankäytön suunnitteluprosesseissa. Kansalaisvaikuttamisen kanavat ovat tällä hetkellä kankeita, vaikeita ja riittämättömiä, joten tarve uusien vaikutuskanavien löytämiseksi on suuri. Kunnassa tehdään jatkuvasti päätöksiä, jotka vaikuttavat kuntalaisten elämään. Sosiaalisesti kestävässä yhteiskunnassa kuntalaisilla on aito vaikutusmahdollisuus päätöksentekoon jo valmisteluvaiheessa. Myös kuntalaisten oma aktiivisuus on merkittävää, mutta sen edellytys on avoin, totuudenmukainen, säännöllinen ja oikea-aikainen tiedotus viranhaltijoiden ja kuntalaisten välillä. Kunnan sisällä täytyy olla tieto siitä, mitä eri toimielimissä tehdään ja päätetään. Kunnan sisäisen tiedonvälityksen tulee olla tehokasta, sillä kuntalaiset eivät aina tiedä, kenen puoleen kääntyä. Kunnan toiminnasta tiedottamisen tulee olla tehokkaampaa, jotta asukas saa riittävästi tietoa. Tällä hetkellä nettisivuilla ja kunnan virastoissa on käytävä ahkerasti, mikä on mahdotonta. Yhteistyö ja tiedonkulku kuntien ja yrittäjien välillä tulee olla sujuvaa. Kuntien ja yhdistysten yhteistyö johtaa tehokkaaseen kehittämiseen, joten tiedotusta ja vaikutusmahdollisuuksia tulee olla puolin ja toisin.
Tavoitteet: - Aktiivinen yhteistyö Tampereen seudun toimijoiden kanssa maaseudulle positiivisella tavalla. - Kuntien toiminta on sekä sisäisesti että ulospäin avointa, tiedottavaa ja neuvottelevaa. - Kuntalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa asioihin jo valmisteluvaiheessa. Kansalaisvaikuttamisen kanavat ovat hyvät ja tehokkaat ja sen myötä suuri osa

kuntalaisista halutessaan vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon. - Kuntien tiedotus on riittävää, säännöllistä ja oikea-aikaista. Kuntalaiset tietävät, milloin nettisivuja on syytä käydä lukemassa. - Alueen toimijoiden mielipiteet ovat osa päätöksentekoa, kyläyhdistykset ja -kerhot ovat avoimessa vuorovaikutuksessa kunnan päättäjien ja viranhaltijoiden kanssa.	
Toimenpiteet:	Vastuutaho:
<i>Kunnista ulospäin suuntautuva vuorovaikutus</i> - Kuntien virkamiehet ja edustajat ovat tiiviisti erilaisissa seudun kehittämiseen liittyvissä työryhmissä huolehtimassa maaseudun intressien toteutumisesta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei seutuyhteistyö johda maaseutualueiden näivettymiseen ja haja-asutusalueiden asukkaiden eriarvoistumiseen. - Seudullisiin liikenneratkaisuihin kiinnitetään huomiota ja pyritään joukkoliikenteen mahdollisuuksien lisäämiseen kuntien alueella. - Kunnat ovat virtuaalisesti saavutettavissa. Mietitään nettisivujen anti ulkopaikkakuntalaisen ja ulkomaalaisen näkökulmasta ja tehdään tarvittavat parannukset tai luodaan uusi (matkailuun ja virkistykseen keskittyvä?) sivusto.	Kunnat Kunnat Liikennöitsijät Kunnat
<i>Kuntien sisäinen vuorovaikutus</i> - Kaikki materiaali, mitä laitetaan kunnan ilmoitustaululle, tulee myös kunnan nettisivuille sähköiselle ilmoitustaululle. - Kuntien toiminnan avoimuutta ja informaation saatavuutta lisätään sähköisellä tiedotteella, johon kunnanhallituksen, valtuuston, lautakuntien ja työryhmien sihteerit kirjaavat kokouksissa käydyt keskustelut ja tehdyt päätökset muutamalla lauseella. Tiedote ilmestyy kunnan kotisivuilla kerran kuukaudessa, ja siitä on helppo lukea mitä missäkin toimielimessä on tehty. Kuntalainen saa pöytäkirjoista lisäinformaatiota niin halutessaan ja myös liitteet ovat saatavilla sähköisessä muodossa. - Kunnat käyttävät erilaisia kansalaisvaikuttamisen välineitä hyödyksi asukkaiden ja yhdistysten toimijoiden mielipiteiden kuulemiseksi suunnittelussa ja päätöksenteossa. Huomioimalla kuntalaisten argumentit ja ideat jo valmisteluvaiheessa voidaan säästää resursseja. Kehitetään sähköisiä palautemalleja, joiden avulla huomioidaan paremmin kuntalaisten palautteet esim. maankäyttöä koskien (kuten Paikkis-järjestelmä). Kaavaluonnokset ovat katsottavissa kunnan kotisivuilta ja niitä voi kommentoida sähköisesti. - Lempäälä ja Vesilahti osallistuvat Suomen kuntaliiton ALVA-hankkeeseen, "...tavoitteena on pyrkiä löytämään ja määrittelemään välineitä kunnan asukkaiden ja erilaisten paikallistoimijoiden mielipiteen kanavoimiseen osaksi kunnan päätöksentekoa. Tavoitteena on kuvata ennen kaikkea analyttisesti ne mahdollisuudet, jotka ovat käytettävissä alueellisen vaikuttamisen vahvistamiseksi ilman uusien hallinnollisten tasojen muodostamista." (www.kunnat.net) - Vesilahti jatkaa kyläiltoja ja Lempäälä aloittaa kyläillat, jotka järjestetään aina uuden valtuuston alettua toimintansa. Kunnissa harkitaan, tulisiko kyläiltoja tai vastaavia kuulemistilaisuuksia järjestää useammin kuin uuden valtuuston myötä. Harkitaan, tulisiko seurakunnan osuus eriyttää kyläillan päätteeksi, jotta myös muiden uskontokuntien edustajat voisivat iltoihin osallistua. Kyläilloista tiedotetaan laajasti. Kyläilloissa kuntalaiset, valtuutetut ja viranhaltijat pääsevät keskustelemaan kasvokkain. Kunnan taholta tulee	Kunnat Kunnat Kunnat Kunnat Kunnat Kyläyhdistykset

kuitenkin huomioida, ettei ihan kaikkea kasvotusten uskalleta tai haluta sanoa, joten muitakin vaikuttamisen kanavia tulee käyttää. • Kyläsuunnitelmien tarjoama tieto kuntalaisten tahtotilasta käytetään hyväksi päätöksenteossa.	Kunnat Yhdistykset
• Kerran vuodessa kokoontuu Lempäälän ja Vesilahden paikallisen kehittämisen foorumi, jossa päättäjät, aluetoimijat ja asiantuntijat yhdessä pohtivat ja työstävät alueen kehittämisen edellytyksiä.	Kunnat
• Maaseudun kehittämisneuvottelukunnan ja kyläyhdistysten kesken pidetään palavereita. Tapaamisessa keskustellaan ajankohtaisista, kyliä askarruttavista aiheista ja kehittämistarpeista sekä tulevista hankkeista. Kyläsihteeri toimii linkkinä kehittämisneuvottelukunnan ja yhdistysten välillä.	Kunnat Kyläyhdistykset

7.3 NUORISO VAHVANA OSANA YHTEISKUNTAA

Nuorisoon suhtaudutaan usein väheksyen eikä nuoria ajatella tasavertaisina kuntalaisina, jotka voisivat osallistua keskusteluun ja päätöksentekoon. Nuorilta vaaditaan paljon vastuunkantoa omasta elämästään ja koulunkäynti on jatkuvasti haastavampaa, joten nuorilla on oltava myös oikeuksia. Nuorisolain mukaan nuorilla tulee olla mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi itseään koskevien asioiden käsittelyssä. Kyselyssä esiin nousi useita ajatuksia siitä, että *meidä ei ikinä oikeasti kuunnella tai oteta tosissaan eikä me saada koskaan olla missään tai heti tulee valituksia eikä mitään saa ikinä tehdä*. Useiden tutkimusten mukaan nuoret ovat kiinnostuneita vaikuttamaan omaa elämänpiiriänsä koskeviin asioihin. Heillä ei vain ole kokemusta miten he voisivat sen tehdä, eivätkä he osaa hyödyntää vaikuttamisen mahdollisuuksia ilman aikuisten, esimerkiksi päättäjien, tukea. Monessa kunnassa nuorison ja päättäjien välisistä keskustelutilaisuuksista ja yhteistyön kehittämisestä on saatu hyviä kokemuksia ja nuorilla on paljon uudenlaisia ja tuoreita ideoita.

Nuoret otetaan huomioon tulevaisuuden kuntalaisina ja parannetaan olosuhteita, jotka mahdollistavat nuorten jäämisen ja takaisin palaamisen maaseudulle. Mahdollistetaan nuorten osallistuminen päätöksentekoon ja suunnitteluun, mikä lisää arvostusta ja vastuun tuntemista omasta ympäristöstä ja sen kehittämisestä. Nuorisotyön tärkeys tunnustetaan ja se otetaan huomioon esimerkiksi nuorten sosiaalipalveluiden tarjoamisen lisäämisenä.

Koulujen mitoitus otetaan huomioon kunnan kasvaessa, mikä auttaa sekä oppilaiden että henkilökunnan jaksamista. Kouluissa on riittävän pienet luokkakoot ja yksiköt, jotta lasten ja nuorten kehitys ja hyvinvointi pystyttäisiin turvaamaan. Nuorille tyypillisissä kysymyksissä, kuten asumisessa, opiskelussa ja työelämässä, on huomioitava myös vammaisten nuorten tarpeet (*Julkiset palvelut lähellä asukasta -kokonaisuus*). Asuinympäristö pidetään turvallisena, rauhallisena ja siistinä (*Kokonaisvaltainen maankäytön suunnittelu...*).

Nuorille järjestetään mielekästä toimintaa ja mahdollisuuksia harrastaa. Nuorison oleskeluun varattuja tiloja ja toimintaa tulisi pyrkiä lisäämään myös syrjäkylillä, jotta nuorison asema olisi samanarvoinen ympäri kuntaa. Tiedonkulkua erilaisista mahdollisuuksista lisätään. Ulkoliikuntapaikkoja kunnostetaan ja parannetaan. Nuorten liikkuminen kunnassa ja kuntien välillä mahdollistetaan ja kevyenliikenteen olosuhteita parannetaan.

Tavoitteet:

- Nuorten syrjäytyminen ja pahoinvointi ehkäistään.
- Kouluissa on hyvä henki ja oppimisympäristö.
- Työllistetään nuoria oppivelvollisuuden jälkeen.
- Tarjotaan vuokra-asuntoja niitä tarvitseville nuorille.
- Harrastusmahdollisuuksia tarjotaan monipuolisesti kaikille halukkaille, myös syrjäisemmissä kylissä.
- Nuorten liikkumista helpotetaan.

Nuoret saadaan mukaan yhteisöjen toimintaan.	
Toimenpiteet:	Vastuutaho:
Vesilahteen perustetaan nuorisovaltuusto. Lempäälän ja Vesilahden nuorisovaltuustot tekevät yhteistyötä keskenään ja varsinaisten valtuustojen kanssa. Ne toimivat tiedonvälityskanavana nuorison ja päättäjien välillä, ja hallinnoivat nuorten omatoimirahaa, jota nuoret itse valtuustolta anovat. Omatoimirahan jakamisessa perusteina ovat mm. vaikuttavuus ja ympäristömyönteisyys. Nuoriso on vahvana toimijana yhteiskunnassa ja pääsee vaikuttamaan maaseudun kehittämiseen ja omiin elinoloihinsa. Valtuustot toimivat näkyvästi kouluissa ja järjestävät esim. kuulemistilaisuuksia. Nuorisovaltuuston perustamisessa voisi hyödyntää opinnäytetyön tekijää.	Kunnat
Nuorten ja kunnan välisiä keskustelutilaisuuksia järjestetään kouluissa. Nuoret oppivat vaikuttamistapoja ja kunta saa tuoreita ideoita.	Kunnat
Yläasteille ja lukioon (myös 5.–6.-luokille) luodaan käytäntö, jonka mukaisesti kerran viikossa käytetään hetki siihen, että opettaja tiedottaa mitä kunnassa tapahtuu. Kerrotaan tapahtumista, kuulemis- ja tiedotustilaisuuksista, kaavojen nähtäville tulosta tms. Tällä tavoin asiat paitsi tulevat nuorten tietoisuuteen, he myös oppivat päätöksenteon ja vaikuttamisen käytäntöjä, ja sen myötä kiinnostuvat asioista.	Kunnat
Nuorten tekemisen tarve ja liikuntapaikkojen sekä nuorisotilojen kunnostaminen yhdistetään. Nuorten omatoimirahaa käytetään kustannusten kattamiseen ja työn johto on kunnan tai yhdistyksen puolesta.	Kunnat Yhdistykset
Nuorisotoimeen lisää ehkäisevää toimintaa. Vesilahdessa nuorisotoimi keskittyy nuorten toimintaan.	Kunnat
Järjestetään enemmän kesäleirejä ala- ja yläasteikäisille.	Yhdistykset
Nuorisotyön tieto- ja talkoopankki. Kirjataan osaavat henkilöt ja välineet, joita voi pyytää paikalle tarvittaessa.	Yhdistykset
Hanke: Yritysten tietopankki työmahdollisuuksista. Yrittäjät ry kerää hankkeeseen mukaan yrityksiä ja maatiloja, jotka tarvitsevat apuvoimaa. Hankkeella hoidetaan markkinointi ja työvoiman välittäminen (Myös <i>Työllistäminen ja etätyömahdollisuuksien kehittäminen</i> -kokonaisuudessa). Nuoren voi työllistää useampi yritys yhdessä ja oppisopimuskoulutuksessa kokemus useammasta yrityksestä on hyvä asia.	Yritykset
Kylille järjestetään nuorten toimintaa. Kartoitetaan harrastustoiveet ja maksuhalukkuus, ja hankitaan sen mukaan harrastukselle vetäjä tai yhteinen kyyditys sinne, missä tarjontaa on. Nuoret järjestävät myös itse toimintaa toisilleen ja vielä nuoremmille.	Kunnat Yhdistykset
4H-tapaista toimintaa edistetään. Ollaan mukana esim. kunnan kilpailutuksissa palvelujen tarjonnassa ja nuoret saavat palkkion tehdystä työstä. Voittoa ei tavoitella.	Yhdistykset
Järjestetään vapaamuotoista matalan kynnyksen liikunta- ja nuorisotoimintaa erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien tavoittamiseksi. Varataan aika ja paikka, mukaan saa mennä pelailemaan ja oleilemaan ilman tulosten mittailua.	Vesilahti
Selvitetään tarve nuorten asioimiskyytien järjestämiselle parina iltana viikossa Vesilahdessa kultakin kylältä Narvaan tai Kirkonkylään.	Yhdistykset
Pieniä yksioita ja kaksioita vuokrattavaksi kylille, jotta nuoret voivat jäädä asumaan seudulle. Harkitaan mahdollisuudet seniori- ja junioriasumisen yhdistämiselle (<i>Palvelut lähellä</i> -kokonaisuudessa).	Vesilahti

Hyödynnetään Internetiä ja koulua nuorten tavoittamisessa. Osaavat nuoret voisivat opastettuna tehdä kunnille oman nuorisosivuston ja sen myötä luoda nettiyhteisön (esim. TET:ssä). Sivut sisältävät esim. tapahtumakalenterin, ideapankin, yhteistyö- ja keskustelufoorumin. Sivujen keskusteluja tulee valvoa.	Kunnat
Vesilahden yläaste näyttää hyvää mallia nuorten työhön ja toimeen oppimisessa: Erilaisten tilaisuuksien järjestely, Aittakahvila ja kahvitukset kurssilaisille ym. ovat hyvä käytäntö, jota voisi laajentaa Lempäälän yläasteille ja lukioon.	Kunnat

7.4 YMPÄRISTÖVASTUINEN TOIMINTA

Ympäristöstä, ilmastosta ja vesistöjen tilasta tulee pitää hyvää huolta, jotta maaseutu pysyy puhtaana, vetovoimaisena ja elinvoimaisena. Ympäristöasiat ovat yhä tärkeämmässä asemassa ilmastomuutoksen ja saastumisen ehkäisemiseksi. Maailman väkimäärän kasvamisen, maaperän köyhtymisen ja kuljetuskustannusten nousun seurauksena Suomeen ei kenties enää tuoda niin paljon ruokaa, joten omista ruoantuotantomahdollisuuksista on pidettävä kiinni.

Lempäälä on tehnyt energiatehokkuussopimuksen ja Vesilahti sitoutunut energiaohjelmaan. Vuoden kuluessa sopimukseen liittymisestä on laadittava energiankäytön tehostamissuunnitelma. Lempäälä ja Vesilahti ovat 2030-luvulla ympäristöystävällisiä kuntia, joiden maaseutualueilla pyritään omavaraisuuteen. Niin yksityiset kuin julkisetkin tilat lämpiävät paikallisesti tuotetulla energialla hyödyntäen bioenergian, aurinko- ja tuulienergian sekä maalämmön. Haja-asutusalueilla pyritään hiilineutraaliin asumiseen. Kulutuksessa pyritään suosimaan lähi- ja luomuruokaa myös niiden vähäisten ympäristövaikutusten tähden. (*Maaseudun monipuolinen yritystoiminta* -kokonaisuus.)

Kunnat näyttävät hyvää esimerkkiä asukkaille toimimalla kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja mahdollistamalla ympäristövastuun asumisen. Tämä tapahtuu tekemällä ympäristön tilaan positiivisesti vaikuttavia ratkaisuja yhdyskuntasuunnittelun, kaavoituksen ja rakentamistapaohjeiden avulla. Liikenneolosuhteet kylien sisällä ja kylien välillä tehdään kevyttä liikennettä suosiviksi, jotta autoilua voidaan välttää. (*Kokonaisvaltainen maankäytön suunnittelu... sekä Hyvät kulku- ja tietoliikenneyhteydet*.) Kuntien keinoja yksityisten kaatopaikkojen hävittämiseksi ja ympäristöön liittyvien epäkohtien korjaamiseksi parannetaan.

Yritysten ympäristötietoisuus näkyy mm. tuotteen ekojalanjäljessä. Maatalouden harjoittamisesta seuraavia negatiivisia ympäristövaikutuksia pyritään vähentämään (*Maaseudun monipuolinen yritystoiminta*).

Pitkällä aikavälillä tulee pyrkiä jäteveden määrän vähentämiseen. Jäteveden kuljettaminen ja käsittely on kallista, eikä vessanpönttöjen huuhteleminen juomavedellä ole järkevää. Tulvien aiheuttamat hankaluudet jäteveden kuljettamiselle ja käsittelemiselle on myös huomioitava; tulvat johtavat ylijouksuksiin ja juomaveden saastumiseen. Kuivuus taas aiheuttaa verkoston toimimattomuuden, jos toiminta perustuu suureen määrään vettä. Viemäriverkostot tulee uusia 50 vuoden kuluessa, mikä aiheuttaa mittavat kustannukset. "Ihmisjätteiden" käsittelyssä tulisikin pyrkiä erotteluun: Virtsa on steriiliä ja sinällään lannoitteeksi kelpaavaa, eikä sen johtaminen/kuljettaminen kauaksi ole mielekästä. Kiinteät jätökset on helppo käsitellä kompostoimalla ja harmaa vesi suodattamalla maastoon.

Mikäli jätevesiä tuotetaan ja niitä puhdistetaan keskitetysti, puhdistuksen ohella ensisijaisen tärkeää on jäteveden käsitteleminen siten, että sen sisältämä lämpö otetaan talteen, lietteen energia hyödynnetään ja loput käytetään lannoitteina. Maailman fosforivarannot riittävät korkeintaan seuraavaksi 60 vuodeksi, ja lietteet ovat ehtymätön fosforin lähde.

Ohjelman alkupuolen aikaan jätevesiasetuksen noudattaminen aiheuttaa monille talouksille päänvaivaa. Kunnalliseen viemäriverkostoon liittyminen on yleensä paras vaihtoehto, mutta mikäli

se ei ole mahdollista, on pyrittävä muodostamaan alueellisia puhdistamoja, <i>kyläputsareita</i>. Keskitetty puhdistus on aina tehokkaampaa ja toiminta varmempaa. Jos panospuhdistamon suunnittelu tai rakentaminen on hoidettu huonosti tai laitteet jäävät hoitamatta, saattaa uusi järjestelmä aiheuttaa ympäristöön enemmän haittoja kuin vanha likakaivo. Aina, kun jätevesijärjestelmän uusimista suunnitellaan, on selvittävä nykyisen järjestelmän kunto. Usein järjestelmä itsessään on jo tehokas, eikä välttämättä vaadi suuriakaan muutoksia.	
Tavoitteet: • Ympäristökuormitusta maaseutualueille ja etenkin vesistöihin on vähennetty. Heikkokuntoisille alueille kohdennetaan kunnostustoimenpiteitä. • Kunnat toimivat kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja tuloksista raportoidaan. • Asuminen on ympäristövastuista ja -tietoista. • Sekä kiinteät jätteet että jäteveden määrät ovat vähentyneet. Jätteet kierrätetään ja lajitellaan tehokkaasti, niitä ja lietteitä hyödynnetään energiantuotannossa ja lannoituksessa. • Haja-asutusalueiden jätevesipäästöt ympäristöön ovat pienentyneet. • Viemäriverkostot ovat hyväkuntoiset ja ajanmukaiset	
Toimenpiteet:	Vastuutaho:
<i>Kestävän kehityksen kunnat</i> • Lempäälässä kestävän kehityksen työryhmä jatkaa toimintaansa ja luo mahdollisuuksia kuntalaisten kestävälle toiminnalle. Sosiaalinen kestävyys otetaan vahvemmin huomioon. Myös Vesilahden perustetaan kestävän kehityksen työryhmä. Työryhmät toimivat yhteistyössä, kannustavat kuntia, yrittäjiä ja yhdistyksiä ympäristöystävällisyyteen ja yhdessä myöntävät Vuoden Ympäristöteko -palkinnon asiassa ansioituneelle taholle. • Kunnat laativat energiankäytön tehostamissuunnitelman (jossa huomioidaan pienetkin asiat, kuten valojen päällä pitäminen auringon paistaessa suoraan sisään). • Hankinnoissa otetaan kestävyys tärkeäksi kriteeriksi. • Kunnan omissa rakennushankkeissa jo tarjouspyynnöissä vaaditaan selvitystä rakentamisjätteen yms. hoitamisesta kestävällä tavalla. Tonttien kauppakirjoihin sisällytetään sama velvoite. • Julkisten tilojen rakentamisessa pyritään matalaan profiiliin, tarkoituksenmukaisuuteen ja monikäyttöisyyteen: Käytetään esim. muunnellen samoja piirustuksia, rakennetaan pröystäilemättä eli halvasti mutta laadukkaasti. • Perustetaan Lempäälän ja Vesilahden yhteinen kierrätyskeskus, jossa on oma osasto rakennustavaralle. • Selvitetään kunnan mahdollisuudet voimistaa toimia ympäristöä tai maisemaa pilaavien romujen siivoamiseksi yksityisiltä kiinteistöiltä byrokratiaa lisäämättä (esimerkiksi korottamalla tuntuvasti uhkasakkoa). • Lempäälä hoitaa pilaantuneet maa-alueet, mm. Tuljamon happoterva-altaat ja Maariansuon jätevedenpuhdistamon vanhat jätealtaat. Moottoritielle Ruskontien ja Tampereen rajan välille rakennetaan melusuojaus.	Lempäälän ja Vesilahden kunnat Kunnat Kunnat Kunnat Kunnat Kunnat Pirkanmaan jätehuolto Oy Kunnat Lempäälä
<i>Ekotehokkuus ja ympäristövastuisten asumisen mahdollistaminen</i> • Hanke: Tiedotusta ympäristövastuudesta asumisesta lisätään. Hankkeessa kerrotaan, kuinka paljon yksittäisten talouksien kulutustottumuksilla ja energiankäytöllä on vaikutusta ilmastonmuutoksen torjumisessa. Pyritään	Kunnat

ensisijaisesti jätteen määrän, energian- ja vedenkulutuksen vähentämiseen sekä ympäristöystävällisiin energiaratkaisuihin ja toissijaisesti jätteen kierrätyksen ja lajittelun tehostamiseen. Ruoantuotannon ja tuotteiden liikuttamisen ympäristövaikutuksia ja etenkin lähi- ja luomutuotannon etuja sekä biojätteen kompostoinnin merkitystä ympäristötekona korostetaan. • Ympäristökasvatushanke suunnataan erityisesti lapsille ja nuorille, ja toteutetaan yhteistyössä koulujen, päivähoidon, nuorisotoimen ja yhdistysten kanssa. • Rakentamisen ehtona käytetään energiatehokkuusvaatimuksia ja pyritään hiilineutraaliin asumiseen. Myös korjausrakentamisessa ohjataan tehokkaasti ilmastomyönteiseen toteuttamiseen. Tehostetaan kiinteistöjen energiankulutusta ja vähennetään lämmön ja sähkön kulutusta lämmitysjärjestelmien tehostamisella, tarpeettoman kulutuksen välttämällä (valmiustila, tarpeettomat laitteet, käyttöohjeen mukainen käyttö) ja asuinlämpötilan alentamisella. Myös kakkosasunnot huomioidaan. • Hanke: Uusiutuvan energian käyttö kotitalouksissa. Milloin keskitettyyn, paikallisesti tuotettuun lähilämpöön ei ole mahdollisuuksia, hyödynnetään vihreää energiatekniikkaa ja ympäristöystävällisiä energiamuotoja, kuten biomassaa, aurinko- ja tuulienergiaa sekä maalämpöä. Mietitään, mikä olisi hyvä kannustin yksityisten ihmisten bioenergian käyttöönnotolle. • Kotitaloudet, ravintolat ja suurkeittiöt veloitetaan biojätteen kompostointiin. • 2030-luvulla ei kaatopaikalle menevää jätettä enää synny. Sitä odotellessa edistetään muutamien talouksien yhteisiä "kimppapisteitä", esim. 600 litran säiliöitä. Niiden kustannukset tulevat kotitalouksille alueellisia jätepisteitä halvemmiksi, ja säiliö sijaitsee jonkun kiinteistön mailla. • Pyritään energiajakeen keräämiseen ja sen hyödyntämiseen jätteenpolttolaitoksessa alueella esim. yrittäjälähtöisesti. • Yhdistykset ja yksityiset tekevät sitovia sopimuksia alueellisten jätepisteiden hoidosta ja työllistävät paikallisen niitä hoitamaan. Jätepisteen asiattomasta käytöstä on määrättävä seuraamukset. Alueellisten jätepisteiden verkosto tulee pitää kattavana ja tarpeen mukaan pisteitä lisätä, jotta energiajakeen keräämisen organisointi on mahdollisimman helppoa. Jätepisteiden ulkonäköä tulisi kehittää siistimmiksi, jolloin niiden sotkeminen ei olisi niin helppoa.	Pirkanmaan Jätehuolto Oy Yhdistykset (Motiva) Kunnat Kunnat Kunnat Ympäristökeskus Metsäkeskus Kunnat Kunnat Pir.Jätehuolto Oy Motiva Yrittäjät Pir.jätehuolto Oy Kunnat Pir.jätehuolto Oy Yhdistykset
<i>Talousvesi ja jätevesi</i> • Alueilla, joilla ongelmana on epäpuhtas talousvesi ja kunnalliseen vesiverkostoon liittyminen ei ole mahdollista, tehdään selvitykset pohjaveden pumppaamon perustamiseksi. Myös yhteistyömahdollisuudet naapurikuntien kanssa tulee selvittää. • Edistetään vähävetisiä jätevesijärjestelmiä ja uusissa kiinteistöissä veloitetaan niihin. Vesi käytetään moneen kertaan; wc-altaat huuhdellaan harmaalla vedellä, eli pesuvesillä (suihkusta ja pyykinpesukoneesta). Myös vedettömiä käymäläratkaisuja edistetään (tukholmalaisissa kerrostaloissa on kuivakäymälöitä). • Edistetään yksityishenkilöiden muodostamien vesiosuuskuntien muodostumista, jotta kiinteistöt voidaan liittää kunnalliseen vesi- ja viemäriverkostoon. Kunnat avustavat vesiosuuskuntia taloudellisesti jatkossakin ja tarjoavat apua suunnittelussa, työn johdossa ja mm.	Kunnat Kunnat Käymäläseura Huussi ry Kyläyhdistykset Vesiosuuskunnat Kyläyhdistykset Vesiosuuskunnat

tarjouspyyntöjen laatimisessa. Kunta laskuttaa vesiosuuskuntien osakkaita suoraan, ei osuuskunnan kautta.	Kunnat
Jätevesiverkoston kunto kartoitetaan ja parantaminen aloitetaan siellä, missä se on mielekästä. Hulevesiviemäriverkoston rakentaminen ja ajanmukaistaminen mahdollisten rankkasateiden vuoksi.	Kunnat
Jätevesien sisältämä lämpö ja energia otetaan talteen ja ravinteet käytetään lannoitteina. Jätevedenpuhdistamo on siis voimala ja lannoitetehtas. Tuotoksina puhdasta vettä, energiaa ja lannoitteita. Puhdistettua vettä ei johdeta vesistöön, vaan teollisuuden käyttöön.	Kunnat
Ennen panospuhdistamojen tms. hankkimista tulee selvittää, kuinka tehokas nykyinen puhdistusmenetelmä on, ja mikä tapa vaaditun lopputuloksen täyttämiseksi on edullisin. Tarkastelussa on huomioitava vesistöjen läheisyys, asukastiheys ja veden käyttömäärät.	Yksityiset Kunnat
Edistetään tehokkaiden, alueellisten jäteveden puhdistusjärjestelmien (kyläputsarit yms.) käyttöä siellä, missä kunnallinen viemärointi on mahdotonta.	Kunnat Yhdistykset Vesiosuuskunnat

7.5 KOKONAISVALTAINEN MAANKÄYTÖN SUUNNITTELU, RAUHALLISET ASUINYMPÄRISTÖT JA MAASEUTUMAISSUUS

Lempäälä ja Vesilahti ovat voimakkaasti muuttovoittoisia kuntia, mikä asettaa haasteita aluesuunnittelulle. Kuntien vahvuus ja vetovoimatekijä on maaseutumaisuus, joka luo edellytykset rauhalliselle elämälle, mutta on uhattuna voimakkaan kasvun vuoksi.

Maaseutumaisuuden synnyttäneitä rakenteita ei enää sellaisenaan ole. Jotta meidän käsittämästämme maaseutumaisuudesta voidaan huolehtia, tulee sen olemassaolo- ja itseisarvot tunnistaa ja maatalouden jatkuminen mahdollistaa. Luonnonympäristön elvyttävä ja eheyttävä vaikutus ja siten luonnon arvo elinympäristön laadun parantajana tulee aluesuunnittelussa huomioida. Pyrkimyksenä on hallittu ja kylien kesken jakautuva kasvu ja pitkäjänteinen suunnittelu, jotka pitävät maaseutumaisuuden ohella yllä yhteiskuntarakennetta ja palvelujen riittävyyttä. Kun riittäviä metsä- ja luontoalueita on asutuksen tuntumassa, on asuinviihtyvyys hyvä ja virkistysmahdollisuuksia löytyy lähiympäristöstä, mikä vähentää myös matkustamisen tarvetta.

Valtion ja kuntien sitoutuminen ilmastonmuutoksen hillintään ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen luovat kaavoitukselle reunaehdoja. Palvelut ja työpaikat tulee olla asuinalueiden lähellä. Elinympäristön on oltava laadukas, sillä ihmisillä on vähenevissä määrin varaa liikkumiseen. Julkista ja kevyttä liikennettä suositaan ja sen tulee olla turvallista. Erityisesti nuorison liikkumisedellytyksiin kiinnitetään huomiota. Suomi ikääntyy vauhdikkaasti, ja alueella myös lasten ja nuorten osuus kasvaa muuta väestöä nopeammin. Väestön ikärakenteen vääristyminen tulee huomioida asuntorakentamisessa ja palveluvarauksissa. Kasvu ei saa ryöstäytyä käsistä ja kuntien tulee huolehtia ikääntyneiden asumisen mahdollisuuksista. Korjausrakentamisessa huomioidaan esteettömyyden vaatimukset ja turvallisuus. Aluesuunnittelussa ikääntymisen huomioiminen tarkoittaa jalankulun ja rollaattorilla liikkumisen mahdollistamista, lähivirkistysalueita ja hyviä palveluita. Vahva satsaus kotona asumisen mahdollistamiseen saattaa olla ainut keino selvittää ikääntyvän väestön huolehtimisesta.

Ilmastonmuutos ja väestön ikääntyminen ovat molemmat voimakkaita, yhtä aikaa eteneviä prosesseja, joiden vaikutukset ovat vielä osittain hämärän peitossa. Näiden prosessien huomioiminen on haasteellista, mutta välttämätöntä.

Kuuluminen Tampereen kaupunkiseutuun ja sitoutuminen rakennesuunnitelmaan antavat omat ohjeensa kuntien kehittämiselle. Rakennemallissa kasvu tullaan suuntaamaan pääosin keskustoihin ja joukkoliikennevyöhykkeille. Kävelyetäisyys lähikaupasta on tavoite, johon rakentamisella pyritään. Lempäälässä tämä tarkoittaa tiivistämistä monin kohdin ja keskittymistä

nauhataajaman liepeille. Vesilahti pyrkii keskittämään kasvua Kirkonkylän, Koskenkylän ja Narvan muodostaman kolmion alueelle. Tiivistämisessä tulee kuitenkin muistaa kohtuus, jottei alueiden arvoja menetetä ja ihmisillä on valinnanvaraa asumispaikan suhteen. Paikkatietoa ja -analyysijä käytetään hyväksi tehokkaiden ratkaisujen saavuttamiseksi.

Muutosnopeus kasvaa koko ajan. Siksi aluesuunnittelun täytyy pystyä reagoimaan muuttuviin olosuhteisiin nopeasti. Kuntien ja kylien asukkaiden tulee luoda vahva visio ja selkeä tahto siitä, millaisia ne tahtovat maaseutualueittensa olevan, jotta kehittämistoimia pystytään suuntaamaan järkevästi. Suunnittelussa käytetään joustavia välineitä ja kyläkaavat ovat vahvassa asemassa rakentamisen toteuttamisessa. Kyläalueen rajausta tulisi olla selkeä ja tavoitteellinen, ja rakentamisen mitoitusta myös infrastruktuurin suhteen oikeanlainen. Palveluiden tarpeen kasvu ja muut aluevaraukset sekä tiestön kantokyky ja turvallisuus tulee huomioida. Kaavoitus ei saa perustua aukkopaikkojen täyttämiseen.

Maankäytön suunnittelussa huomioidaan elinkeinojen vaatimukset ja toiminnan jatkuminen, mahdollistetaan uusien yritysten syntyminen sekä asumisen ja yrittämisen yhdistäminen. Hyvät viljelysmaat säilytetään ja kotieläintalouden suuryksikköjen ympärille jätetään asumattomat vyöhykkeet. Monivaikutteinen maa- ja metsätalous ylläpitää maaseutumaista miljöötä, joka on myös monen muun yritysmuodon perusta maaseudulla.

Tavoitteet:

- Suositaan ympäristön tilaan positiivisesti vaikuttavia ratkaisuja ja luodaan rauhallisia asuinympäristöjä.
- Kylät ovat maaseutumaisia, elinvoimaisia ja omat erityispiirteensä säilyttäneitä. Kylät luovat vahvan vision siitä, millaiseksi kylän halutaan muodostuvan ja siihen pyritään tietoisesti.
- Ajanmukaiset kyläkaavat / yleiskaavat ja monipuolinen tonttitarjonta kaikilla kylillä.
- Luonnon elvyttävä ja eheyttävä vaikutus huomioidaan suunnittelussa, mikä edistää hyvinvointia ja mahdollistaa lähivirkistystyksen.
- Kevytliikennettä suosiva yhdyskuntarakenne taajamissa – peruspalvelut ovat saavutettavissa kevyen liikenteen keinoin.
- Kansallisesti arvokkaat maisema-alueet ja perinnemaisemat säilytetään ja maisemien umpeenkasvu estetään.
- Maaseudun rakennuskulttuurista ja maaseutumiljööstä on huolehdittu ja uudisrakentamisessa pyritään monipuoliseen ja maisemaan sopivaan rakennuskantaan.
- Huomioidaan väestön ikääntymisestä seuraava korjausrakentamisen tarve sekä aluevarauksissa varaudutaan lisääntyvään senioriasumiseen kylillä.
- Elinkeinoelämän edellytykset on turvattu.

Toimenpiteet:

Vastuutaho:

Maaseudun ja maiseman kestävyys

• On mietittävä, tuleeko jossain vaiheessa tulomuuttoa säädellä ja estää liika rakentaminen. Vesilahti pyrkii pitämään kasvun 2 % tuntumassa vuosittain.	Kunnat
• Maankäytön suunnittelussa ja kuntien toiminnoissa tunnistetaan maaseudun arvot ja vahvuudet. Otetaan kokonaisvaltaisesti ja monipuolisesti huomioon maaseutumaisuus ja viihtyisyys, luonnonympäristön ja metsien säilyttäminen rakentamisen lomassa sekä ympäristönäkökohdat ja -arvot.	Kunnat
• Laaditaan kokonaisvaltaiset maisemanhoitosuunnitelmat ja -ohjeet kansallisesti arvokkaille maisema-alueille (riittävät suojakaistat hakkuuaukoille ym). Arvokkaille luonto- ja perinnekohteille sekä maisemille laaditaan kohdekohtaiset hoito- ja käyttösuunnitelmat. Lempäälässä on	Kunnat
Ymp.keskus
Museovirasto

laadittu kulttuuriympäristöohjelma, jota hyödynnetään. Kannustimena maiseman säilyttämiselle tehdään maisemanvuokraus- ja -hoitosopimuksia, joissa maiseman ylläpitämisestä maanomistajalle maksetaan korvaus. Maisemanhoitosopimuksia voidaan tehdä myös yrittäjien ja kyläyhdistysten kanssa.	Yhdistykset Kunnat Yrittäjät
<i>Kokonaisvaltainen kaavoitus ja rauhallinen rakentaminen</i> - Kaavoituksessa ja rakentamisen ohjauksessa tulee huomioida asukkaat ja pyrkiä mahdollisuuksien mukaan säilyttämään se ympäristö, johon he ovat tulleet. Tämä edellyttää riittäviä puisto-, virkistys- tai muita vapaa-alueita asuintonttien ympärille niin, että niiden läheisyyteen myöhemmin kaavoitettavat uudet alueet eivät oleellisesti heikennä asuinympäristön luonnonläheistä ilmettä. Kaavoituksessa ei myöskään tule tiivistää olemassa olevia rakennettuja alueita niille osoitettujen virkistysalueiden kustannuksella. - Rakentamistapaohjeita uudistetaan ja maisemaan vaikuttavia määräyksiä voimistetaan: Suositaan perinteisiä rakennuspaikkoja ja rakennukset sijoitetaan maaston mukaisesti. Rakentaminen ei ole yksitoikkoista tyyppirakentamista, vaan ulkonäöltään maaseudulle sopivaa. Määräyksiä toteutumista valvotaan ja voidaan estää rakentaminen maiseman kannalta sopimattomalla tavalla tai sopimattomaan paikkaan. - Kunnat hakevat aktiivisesti kaavoitukseen ja rakentamistapaohjeisiin ympäristömyönteisiä ratkaisuja mm. matalaenergia- ja passiivitaloja suosimalla. Rakentamisen ehdoksi asetetaan energian kulutusta ja lämmitystä koskevat ympäristökriteerit, jotka rakentaja täyttää haluamallaan tavalla. Suositaan uusiutuviin materiaaleihin perustuvaa rakentamista. - Liian tiuhaa rakentamista vältetään. Pienille tonteille voi rakentaa vain pieniä taloja. Määritellään alueittain rakentamisen aluetehokkuusluku (rakennettu pinta-ala/rakentamattomaan alaan). - Kunnilla on käytettävissä paikkatiedon välineet ja osaaminen, joita käytetään ympärivuotisten asuntojen kestävässä ja tehokkaassa sijoittamisessa palveluiden, tieverkon ja kunnallistekniikan osalta. On kuitenkin huomioitava, ettei paikkatiedolla ole kattavasti tiedossa maisemallisia ym. pehmeitä arvoja. - Kyliin aikaansaadaan kevyttä liikennettä suosiva rakenne. - Suunnittelussa otetaan huomioon luontoreittien kehittäminen kokonaisvaltaiseksi verkostoksi. - Myös Vesilahteen perustetaan haja-asutusalueiden pientyöryhmä Lempäälän tapaan. Tehtävinä molemmilla laatia alueittaiset rakennuslupamääritykset haja-asutuksen mahdollisuuksista; haja-rakentamisen ehdoksi määritellään uusiutuvan energian käyttö lämmönlähteenä ja vedetön käymäläjärjestelmä, ja harmaan veden puhdistus hoidetaan asetuksen mukaisesti. Mietitään, missä sallitaan loma-asuntojen muuttaminen vakituisiksi. - Maankäyttö- ja rakennuslaissa määritellään kaavoittamisen ja rakentamisen tavoitteena esteettömyys. Tämä ei kuitenkaan aina näy lopputuloksessa. Suunnitelmissa ja toteutuksessa onkin otettava entistä paremmin huomioon toiminnallisuus ja esteettömyys. Tehdään esteettömyyskarttoitus, jolla selvitetään julkisten rakennusten korjaustarpeet yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa.	Kunnat kaikissa

<i>Monipuoliset aluevaraukset</i> • Yhdyskuntasuunnittelussa ja kaavoituksessa mahdollistetaan lähilämpö-laitosten rakentaminen ja huomioidaan lämpöverkon sijoittuminen. • Palvelujen kestävyys otetaan huomioon aluevarauksissa ja asuintontteja kaavoitettaessa. • Asumista häiritsevä toiminta, kuten raskas teollisuus ja kallionmurskaus sijoitetaan kauas asutuksesta. • Elinkeinotoiminnan edellytykset turvataan. Kaavojen ja määräysten avulla rakentaminen ohjataan pois tuotantoon kelpaavilta ja maisemallisesti arvokkailta pelloilta, kotieläintalouden suuryksikköjen vaikutusalueilta sekä melua tuottavan tai muutoin häiriötä aiheuttavan elinkeinotoiminnan läheltä. Aluevarauksissa ja yhdyskuntarakenteessa huomioidaan ikääntyvän väestön tarvitsemat palvelutalot ja helpon asumisen vuokra-asunnot (<i>Palvelut lähellä</i> -kokonaisuus). • Kunnat varmistuvat siitä, että yleiskaavassa on valmiina erilaisia varauksia, jotta yllättävät ja kiireelliset hankkeet voidaan toteuttaa riittävän nopeasti (esim. uudet liiketilat).	Kunnat kaikissa
<i>Kylät</i> • Kaikille kylille luodaan tonttitarjontaa, kasvua ohjataan ympäri kuntaa ja keskittäen kylien yhteyteen. • Kylille luodaan esim. kyläsuunnittelun avulla vahva visio ja tahtotila siitä, millaiseksi kylän halutaan muodostuvan ja mitä piirteitä vahvistetaan. Myös jo olemassa olevien kyläsuunnitelmien viestit huomioidaan vahvasti aluesuunnittelussa. Kyläsuunnitelmia tehdessä ja päivitettäessä varaudutaan myös kriisin kohtaamiseen kyläyhteisössä. • Niille kylille, joilla ei vielä kyläkaavaa ole, sen tekemiseen kannustetaan. Olemassa olevien kyläkaavojen ajanmukaisuus ja monipuolinen tonttitarjonta tarkastetaan. Kyläkaavat tehdään kunnan ja kylän asukkaiden yhteistyönä, eikä niiden vaikuttavuutta rakentamisen ohjaamisessa kyseenalaisteta. Maanomistajakohtaista rakennuspaikkojen määrää pyritään kohtuullistamaan mahdollisuuksien mukaan, mutta ensisijaisesti maaseutumaisuuden ja maisemien säilyttäminen sekä alueen sijoittuminen asutuskeskittymän suhteen määräävät rakennuspaikat. Kyläkaavassa osoitetaan julkiset tilat, säilytettävät, kulttuurin ja maiseman kannalta tärkeät kohteet sekä käytetään moninaisia merkintöjä erilaisista alueista ja alueiden käytöstä. Kyläkaavat päivitetään viiden vuoden välein. Kyläkaavoja tehdään TTY:n arkkitehtuurin laitoksen opiskelijoiden opinnäytetöinä. • Voimakkaimmin kasvavilla alueilla tulee pohtia, riittääkö kyläkaavan ohjauskyky vai tulisiko vuorovaikutteisesti asukkaiden kanssa luoda oikeusvaikutteiset yleiskaavat, joissa sovitetaan yhteen ympäristöarvojen vaaliminen, maaseutumaisema, rakentamisen ohjaaminen ja maankäytön yleissuunnittelu.	Kunnat ja Kyläyhdistykset kaikissa

7.6 YHTEISÖLLISET KYLÄT JA MONIPUOLINEN VIRKISTYSTOIMINTA

Yhteisöllisyys on maaseudun kantava voima, kylien elinvoimaisuuden ja ihmisten hyvinvoinnin kannalta tärkeä elementti. Koko kylä kasvattaa, ja perinteisesti on totuttu toimimaan yhdessä. Yhteisöllisyydessä on joukkovoimaa; yhdessä saadaan enemmän aikaan ja yhdistykset ovat yksittäistä ihmistä vahvempia vaikuttajia. Yhteisöllisyys estää syrjäytymistä, vähentää

turhautumista ja pätemättömyyden tunnetta niillä, jotka ovat osaksi syrjäytyneet yhteiskunnasta. Tutkimusten mukaan talkoita harrastavat ihmiset ovat keskimääräistä onnellisempia kuin muut (www.elamapelissa.fi).

Suuren tulomuuton ja ihmisten kiireisen elämän myötä yhteisöllisyys on vaarassa. Asukkaat liikkuvat kylältä ja kylälle, mutta eivät kylässä, joten kylään sitoutumista sekä kylän kehittämiseen ja toimintaan osallistumista tulee lisätä. Yhteisöllisyyttä tulee vaalia ja kasvattaa lapset ja nuoret yhteisöllisyyteen. Eri-ikäisten ja -taustaisten ihmisten vuorovaikutus sekä uusien ja vanhojen asukkaiden kanssakäyminen edistävät kylän "Me-henkeä" ja helpottavat kulttuurin, perinteiden, hiljaisen tiedon ja tieto-taidon siirtymistä jälkipolville. Asuinpaikan historian tunteminen helpottaa juurtumista ja kotiutumista.

Etenkin uusien asukkaiden kotouttamiseen tarvitaan keinoja, jotta he sitoutuisivat ja juurettuisivat asuinpaikkaansa. Maalle muuttajien odotusten ja todellisuuden kohtaamattomuus saattaa aiheuttaa pettymysten ohella epärealistisia vaatimuksia, törmäyksiä elinkeinon harjoittajien kanssa ja jopa elinkeinotoiminnan vaarantumista. Lempäälässä sata asukasta syntyy ja 400 muuttaa paikkakunnalle. Tulomuutto on todellisuudessa 1500 asukkaan luokkaa, mutta lähteviä on 1100. Osa näistä on opiskelijoita, mutta olisi syytä tarkastella, miksi niin moni lähtee pois. Myös kesä- ja kakkosasukkaat tulisi saada tuntemaan olonsa tervetulleiksi ja mukaan kylän toimintaan.

Sitoutumattomuudesta ja yhteisöllisyyden puutteesta kertoo yhdistyksiä vaivaavat toimijoiden ja talkooväen puute. Kylän yhteiset asiat ovat harvojen harteilla, jolloin toimijat väsyvät. Asukkaiden aktivoimiseksi tarvitaankin keinoja. Yhteisöllisyys vahvistuu pitkäjänteisen ja mielenkiintoisen toiminnan ansiosta, ja siihen tarvitaan aktiivisia, kyvykkäitä ja innostuneita vetäjiä. Jos vetäjiä ei ole, on uskallettava jättää asiat lepäämään hetkeksi. Toiminnassa on tärkeää yhteinen etu, näkyvä hyöty ja hyvä organisointi.

Yhdistysten välille kaivataan yhteistyötä sekä kylien sisällä että kylien välillä. Alueella merkittävänä kehittämistä edistävänä toimijana sekä yhdistyksiä yhdistävänä tekijänä on ollut Kyläverkko-hanke. Kyläsihteeri on tärkeässä asemassa myös toiminnan helpottajana ja yhteyshenkilönä kunnan ja asukkaiden välillä. Kyläsihteerin asiantuntemuksen avulla resursseja on voitu käyttää tehokkaasti ja maaseutua on kehitetty monilla hankkeilla. Kyläsihteeritoiminnan rahoitusvastuu on yksittäiselle yhdistykselle liian raskas ja riskialtis, ja siksi on tärkeää, että rahoituksessa kunnat ovat suuremmassa roolissa.

Lempäälän vahvuutena ovat olleet omatoimiraha ja maaseudun kehittämisohjelma, joiden avulla kunta on kehittänyt omaehtoisuutta ja tukenut yhdistystoimintaa. Vesilahdessa kunta helpottaa hankkeita korottomalla kuntalainoituksella, sekä materiaaliavustuksilla pienissä hankkeissa. Vesilahdessa aktiivinen yhdistystoiminta ja etenkin Rämsöön kyläkerho ry on koko Suomen mittakaavassa ollut urauurtava ja luonut uusia toimintamalleja. Molemmilla kunnilla on siis jo ennestään vahvuuksia, toimivia käytäntöjä ja ratkaisumalleja, joita voidaan sinällään tai hiukan soveltaen siirtää kunnasta ja kylästä toiseen.

Lempäälässä monella kylällä kaivataan yhteisiä kokoontumistiloja ja olohuoneita. Vesilahdessa on seurojentaloja ja tiloja, jotka yhdistykset omistavat, mutta Lempäälässä tilat omistavat kunnat. Tämä luo erilaisia haasteita kuntiin. Lempäälässä yhdistysten ei tarvitse pitää tiloja talkoilla ja omalla rahalla kunnossa, kuten Vesilahdessa, mutta toisaalta asukkailla ei ole samalla tavalla tiloja vapaassa käytössä.

Jotta varsinaista toimintaa tarjoaville yhdistyksille pystyttäisiin luomaan paremmat puitteet, tulisi kannattavaa ja tuottavaa toimintaa kehittää. Tulevaisuudessa yhdistykset voivat tehdä sopimuksia kunnan kanssa kunnalle kuuluvien tehtävien hoitamisesta ja harrastusmahdollisuuksien tarjoamisesta korvausta vastaan. Virkistys-, harrastus- ja vapaa-ajan mahdollisuuksia etenkin Vesilahdessa tulisi lisätä. Harrastustoimintaa vaivaa vetäjien puute ja osaaville ohjaajille on maksettava palkkiot, joihin yhdistyksillä ei ole varaa. Jokaisella kylällä järjestettyjen ja ohjattujen harrasteiden lisäksi tulee perustaa ja kehittää lähiliikuntapaikkoja ja omaehtoisia ulkoliikuntamahdollisuuksia. Vesireittien, retkeilyreittien ja patikkapolkujen

yhdistäminen toimivaksi verkostoksi kahden kunnan alueella loisi mahtavat ulkoilumahdollisuudet paitsi paikallisille, myös matkailijoille (lisää *Monipuolisen yritystoiminnan kehittäminen* -kokonaisuudessa).

Tavoitteet:

- Yhdistykset toimivat kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.
- Yhdistysten yhteistyö on sujuvaa, ja samalla kylällä toimivilla yhdistyksillä ei ole päällekkäisyyksiä.
- Kyläsihteeri toimii kyllä yhdistävänä tekijänä ja yhdistysten apuna kuntien rahoittamana.
- Toimivia käytäntöjä on siirretty kunnasta ja yhdistyksestä toiseen.
- Tieto yhdistysten toiminnasta on avointa ja saavuttaa suurimman osan ihmisistä.
- Kylät ovat yhteisöllisiä ja sitä arvostetaan. Ihmisillä on hyvä olla ja kyläyhteisö tarjoaa toimintaa, tukea ja turvaa.
- Aktiivitoimijoita ja talkoolaisia on riittävästi, suurin osa asukkaista osallistuu kylän kehittämiseen ja toimintaan jollain tavalla. Yhdessä tekeminen on hauskaa ja pyyteetöntä.
- Kylän kehittämisessä ja toiminnoissa on mukana koko perhe. Lapset oppivat jo pienestä pitäen, että yhdessä saadaan enemmän aikaan.
- Kulttuuri, perinteet, hiljainen tieto ja tieto-taito siirtyvät luontevasti sukupolvelta toiselle ja asukkaat tuntevat kotiseutunsa historian.
- Uudet asukkaat kotoutuvat ja sitoutuvat seudulle nopeasti. He tuntevat olevansa tervetulleita ja oppivat pian tuntemaan kylän ja lähtevät mukaan toimintaan.
- Kakkosasukkaat tuntevat kuuluvansa paikkaan ja yhteisöön sekä olevansa vastuussa ympäristöstään.
- Jokaisella kylällä on lähiliikuntapaikka, joka soveltuu sekä aikuisten että lasten harrastuspaikaksi. Harrastustoimintaa pystytään tarjoamaan joka kylällä.

Toimenpiteet:

Vastuutaho:

- Kyläsihteerin toimintaa jatketaan kyläyhdistysten organisoimana ja pääosin kunnan rahoittamana. Jatkossa painotetaan yhdistysten yhteistyötä luomalla käytännöt yhteydenpitoon ja lobbaamalla yhdistyksiä yhteistoimintaan. Kesällä tapahtumien ja lomien aikaan kyläsihteereitä on kaksi.

Yhdistysten yhteistyö (erillisiä toimenpiteitä/kootaan hankkeeksi/kyläsihteerin tehtäviä):

- Yhdistykset ottavat kestävän kehityksen toimintansa selkärangaksi. Tarkastellaan yhdistysten toimintatapoja ja luodaan ohjeet ekotehokkaalle toiminnalle.
- Yhdistysten tiedotusta tehostetaan yhteistyöllä. Yhdistysten kesken sovitaan, missä yleisessä foorumissa tapahtumista tiedotetaan. Lempäälä ja Vesilahti luovat yhteisen tapahtumakalenterin ja tapahtumista kerrotaan muille yhdistyksille hyvissä ajoin, jotta päällekkäisyydet vältetään.
- Kartoitetaan samalla kylällä toimivien yhdistysten toiminta ja päällekkäisyydet karsitaan.
- Osallistava toimintatapa kaikille kylille: Kylässä toimivat yhdistykset pitävät puolivuositain yhteisen kyläkokouksen, jossa kertovat edellisen kauden tapahtumista ja aikaansaannoksista, tiedottavat tulevista tapahtumista ja talkoista sekä ottavat palautetta vastaan kyläläisiltä. Kyläkokoukseen on helppo tulla ilman pelkoa yhdistysten johtokuntiin joutumisesta.
- Jokaiselle kylälle kootaan oma kylälehti/tiedote, joka toimii tiedotuskanavana ja asukkaita yhdistävänä tekijänä. Lehti voi ilmestyä pari kertaa vuodessa, joko sähköisesti tai paperiversiona.

Kunnat
Kyläyhdistykset

Kyläsihteeri/
Yhdistykset
kaikissa

• Luodaan käytäntö puolivuositaiselle tiedotteelle, jonka kylässä toimivat yhdistykset kokoavat kylän toiminnasta ja kehittämistoimenpiteistä kunnalle. • Luodaan käytäntöjä, joiden avulla edistetään uusien, ennakoluulottomien ratkaisujen syntymistä ja poistetaan esteitä niiden tieltä. Tämä vaatii etenkin avointa mieltä. • Lempäälään luodaan yhdistysten yhteiset nettisivut, jotka tiedotuksen ja asukkaiden tavoittamisen lisäksi palvelevat yhteistyön kanavana. Sivuja päivitetään ahkerasti.	
<i>Yhteisöllisyyden kohottaminen ja toimijoiden lisääminen</i> • Kyläsuunnitelmiin kirjatut toimenpiteet pyritään toteuttamaan. Kehittäminen tapahtuu yhteistyössä kyläläisten kanssa. Suunnitelmien tekeminen ja päivittäminen sekä toteuttaminen on osallistavaa ja kaikki asukkaat mukaan ottavaa. Prosessi itsessään yhdistää. Suunnitelmaan sisällytetään kyläopas, johon koottu tietoa paikallisista palveluista ja tuotteista sekä yhdistyksistä ja niiden toiminnasta. • Kyläkerrokset: Matalan profiilin toimintaa pienellä työpanoksella, ei ilmoittautumisia tms. Ihmisten on helppo tulla paikalle. Kyläkerrosta markkinoidaan eritoten uusille asukkaille. • Järjestetään "Soita naapurin ovikelloa -kampanja", jonka aikana ihmisiä kehoitetaan tutustumaan naapureihinsa. • Yhteisöllisyyskasvatus: Koulujen roolia sekä toimintakeskuksina että yhteisöllisyyden luojina kehitetään. Panostetaan kulttuuriperinnön siirtämiseen lasten kasvatuksessa. Päiväkodit ja koulut osallistuvat kylän projekteihin ja kouluissa toteutetaan omia projekteja, joissa kaikki pääsevät mukaan ja lapset huomaavat, että yhdessä tekeminen on kivaa ja joukkovoimalla onnistuu. (Vesilahden Narvassa oppilaat siivoavat kyläkeskusta keväisin, mikä opettaa muutakin kuin yhteisöllisyyttä.) • Kartoitetaan, millä kylillä tarvittaisiin toiminta- tai oleskelutilaa. Tilassa voisi toimia yhdistyksen tai yrittäjävetoinen kahvio, kiosk, pubi tai jätskibaari. Tila muuntuu tarpeiden ja ajan mukaan, ja se voisi olla kunnan tai yhdistyksen omistama. "Naphouse" -tyyliseen paikkaan voisi mennä lounastauolla nauttimaan eväitä ja leppäämään. Isommat lapset voisivat kokoontua koulun jälkeen läksyjä tekemään, aikaa viettämään ja pelailemaan. Vanhemmat voivat maksaa kioskin pitäjälle kuukausirahan, jolla lapsi saa joka päivä välipalan. (Katso myös <i>virkestys- ja vapaa-aika, harrastustoiminta</i>.) • Yhdistysten vuosikokouskutsuun erovuoroisten lisäksi laitetaan ehdotus uusiksi jäseniksi, jotta paikalle voi mennä ilman pelkoa johtokuntaan joutumisesta. Mahdollisuus johtokuntaan pääsemisestä tulee kuitenkin tuoda selkeästi ilmi. • Talkoissa on kivaa ja tarjolla lastenhoitoapua. Lapset voidaan ottaa mukaan, joten paikalle päästään helpommin ja lapset oppivat pienestä pitäen osallistumaan.	Yhdistykset Yhdistykset Yhdistykset Kunnat Yhdistykset Yhdistykset Kunnat Yhdistykset Yhdistykset
<i>Uusien asukkaiden ja toimijoiden vastaanottamisen ja sitouttamisen keinoja</i> • Luodaan konsepti uusien asukkaiden sekä kesä- ja kakkosasujien kutsumiseksi toimintaan mukaan. Kylä- ja omakotiyhdistykset saavat kunnasta tiedon 3 kk välein yhdistyksen toiminta-alueelle muuttaneista ihmisistä. Yhdistyksen edustaja toivottaa muuttajat tervetulleiksi ja kutsuu mukaan kylän toimintaan. Kutsut tapahtumiin, joissa helposti tutustuu;	Kyläyhdistykset Kunnat

retket, peli-illat, kyläsuunnistus, kyläkävely, liikuntatapahtumat jne. - Maaseudulle muuttajan opas: "Maalle muuton alkeet". Opas jaetaan tontin ostamisen yhteydessä, uusi asukas tietää mihin on ryhtymässä. Oppaasta löytyy tietoa mm. seuraavista asioista: Yksitystiet, jokamiehen oikeudet, jätevesi- ja puhtaan veden asiat, maatilapidon alkeet, katuvaloja ei voi saada joka paikkaan, sekä rakentamiseen liittyvät velvoitteet. - Uusille asukkaille tarjotaan talkooapua. - Uudet asukkaat saavat Lempäälän-Vesilahden Sanomat lahjaksi kuukauden ajaksi (minkä jälkeen eivät halua lehdestä luopua). - Tutkitaan, miksi niin moni muuttaa Lempäälästä pois ja selvitetään, mitä asialle voisi tehdä. - Kakkosasujat kutsutaan mukaan tapahtumiin ja he ovat aktiivisesti mukana toisen kotikuntansa kehittämisessä.	Silja Kiehelä Yhdistykset L-VS Lempäälä Yhdistykset
<i>Toimivien käytäntöjen lisääminen</i> - Luodaan käytäntö, jossa kunta sopii palveluiden ja harrastustoiminnan tuottamisesta yhdistysten kanssa (Sopimuksellisuus). - Vesilahteen omatoimiraha, jolla voitaisiin tuottaa esim. kylää hyödyttävää toimintaa ja kattaa tilojen kunnossapitokustannuksia. - Yhdistykset opastavat toisiaan ja kertovat, miten ovat asioissa onnistuneet	Kunnat Vesilahti Yhdistykset
<i>Hiljaisen tiedon ja tieto-aidon siirtäminen, perinteiden jatkaminen</i> - Erilaiset perinnetalkoita ja -tapahtumia sekä historiallisia tapahtumia ja näytelmiä järjestetään kylille. Historian ja menneisyyden tunteminen auttaa sitoutumiseen ja juurettumiseen. - Kylämuummu tai -vaari kertoo mennyttä aikaa kuvaavia tarinoita lapsille avoimissa kerhoissa ja päivähoitopaikoissa. - Joutomaalle perustetaan kylän yhteinen perunamaa, jonne halukkaat talkoilla istuttavat perunansa ja hoitavat oman sarkansa, kunnes syksyllä perunat nostetaan talkoilla. Kesällä järjestetään koulutuspäivä perunan tuholaisista ja taudeista. - Järjestetään perinnekursseja; olkityöt ennen joulua, luudentekokurssi, tuohityöt (virsut, kontit, leipälaatikot), päreytöt. Perinneruokakurssi leivinuunin lämmityksen alkeista ruuan laittoon: ruisleivän teko, pataruuat, karjalanpaisti ym. Joulun edellä järjestetään jouluruokakurssi: laatikkoruoat ja kinkun paistaminen. Kotijuuston ja viilin tekeminen.	Yhdistykset Yhdistykset Seurakunta Yhdistykset Yhdistykset Lempäälä-opisto
<i>Virkistys- ja vapaa-aika, harrastustoiminta</i> - Yhdistysten tieto- ja välinepankki, johon kirjataan yhdistysten välineet ja osajat, joita voi vuokrata nimelliseen hintaan tai vastavuoroisuusperiaatteella. - Välinelainaamo: Organisoitua lainausjärjestelmä kouluille ja päiväkoteihin verovaroin hankittujen välineiden lainaamiseksi yhdistysten käyttöön iltaisin ja kesäaikaan. - Jokaisella kylällä tulee olla lähiliikuntapaikka. Jo olemassa olevien paikkojen ajanmukaisuutta ja käyttömahdollisuuksia monipuolistetaan. Läänistä on saatavilla rahoitusta. Parannetaan uimarantojen kuntoa ja käyttömahdollisuuksia monipuolistetaan. - Panostetaan ikääntyneiden hyvinvointia ja toimintakykyä ylläpitäviin aktiviteetteihin kylillä. Eläkeläiset voivat vetää kerhoja toisilleen, kunta tarjoaa tilan kylän koulussa, päivähoitopaikassa, kylätalossa tms.	Yhdistykset Kunnat Kunnat Yhdistykset Kunnat

Esimerkiksi tarinan kerronta ja muistelu auttaa pitämään muistin toimivana ja mielen virkeänä sekä jumppatuokiot vartalon notkeana. Vastuu jaetaan monen vetäjän kesken. Kerhoissa voidaan hoitaa myös ruokailu.	Yhdistykset
• Lasten urheilussa on tärkeää ”reilu peli” ja ”kaikki pelaa” -henki. Kaikilla on mukavaa ja osallistuminen on helppoa, tulosten mittailu on toisarvoinen asia. • Yhdistysten yhteistyötä Lempäälä-opiston kanssa lisätään myös harrastuksissa ja siten voidaan lisätä kurssitarjontaa. • Organisoidaan kimppakyytien tarvitsijoiden ja tarjoajien kohtaaminen esim. internet-sivuilla. • Lisätään Lempäälän Perheverstaan toteuttaman Ekoideatorin tapaisia tapahtumia, joissa jaetaan ympäristötietoutta ja esitellään ympäristöystävällisiä hyödykkeitä. • Autopasianssi: Urheilutapahtumiin tms. lähdettäessä vanhemmat kokoontuvat lapsineen jonnekin, josta eteenpäin lähtee vain täysiä autollisia. • Laivaliikenteen ja veneilyn jätevesipäästöjen vähentämiseksi kartoitetaan septitankkien tyhjennyspaikkojen lisäystarve ja jätteiden kierrätysmahdollisuudet satamissa.	Kunnat Yhdistykset Yhdistykset Yhdistykset Yhdistykset Kunnat Yhdistykset

7.7 PALVELUT LÄHELLÄ ASUKASTA

Lempäälässä ja Vesilahdessa on suhteellisen hyvin hoidetut julkiset palvelut, joiden kaukaisuus koskettaa lähinnä Vesilahden kylien asukkaita. Useat palvelut, kuten pankki ja posti, ovat keskittyneet Kirkonkylään, joka on monen asukkaan näkökulmasta kaukana. Terveysaseman, koulujen ja päivähoidon säilyminen kylillä onkin todella tärkeää, sillä monipuolinen palvelurakenne kylissä parantaa elinvoimaa ja vähentää eriarvoistumista. Lempäälässä vastaavaa ongelmaa ei ole, sillä nauhataajaman sijoittuminen keskelle kuntaa saattaa palvelut suhteellisen lähelle kaikkia.

Palvelujen tarjonnassa tulee muistaa kuntien ympäristövastuu ja sitoutuminen ilmastopolitiikkaan ja päästöjen vähennyksiin. On parempi, että palvelut tulevat lähelle, kuin että yksittäiset ihmiset kulkevat kukin omalla autollaan palvelun luo. Kunnilta haetaan innovatiivisuutta sopimuksien teossa yksityisten, yhdistysten ja osuuskuntien kanssa. Sopimuksellisuudella on tulevaisuudessa suuri merkitys myös julkisten palvelujen tarjonnassa ja hajauttamisessa lähelle asukkaita. Palvelut suuntautuvatkin enenevässä määrin yritysten ja kolmannen sektorin tarjoamiksi.

Sosiaalitoimen tulee panostaa ehkäisevään toimintaan ja varhaiseen ongelmiin puuttumiseen. Lääkäriin ja erikoistutkimuksiin pääsy koetaan paikoin hankalaksi, ja Vesilahdessa uhkaa terveyspalveluiden keskittyminen kunnan itäiselle reunalle. Vuodesta 2013 alkava isäntäkuntamalli tuo Vesilahden terveyspalveluita Lempäälän alaisuuteen, millä saattaa olla vaikutuksia Vesilahden palvelutarjontaan. Peruspalvelujen seutuyhteistyötä suunnitellaan ja sen seuraukset ovat vielä hämärän peitossa. Yhteistyö tuonee palvelut saavutettavaksi yli kuntarajojen, mutta samalla se saattaa sitoa kuntia niille sopimattomiin linjauksiin. Maaseutualueiden palvelutarjonta ei saa heikentyä yhteistyön myötä, vaan palvelujen tulee myös jalkautua kyliin liikkuvina ja monipuolisina.

Kyläkoulujen ja pienien, lapsiystävällisten päiväkotien säilyttäminen ja kehittäminen lähellä kotia on ensiarvoisen tärkeää lasten kehityksen kannalta. Koulujen säilyminen lähellä vähentää koulumatkoja, sillä päivät muodostuvat jo nykyisellään usein lapsille kohtuuttoman pitkiksi. Päivähoitopaikkojen riittävyys kylillä on ongelma myös sen jälkeen, kun suuret keskusten (Lempäälän Moisionaukean ja Vesilahden Pappilan) päiväkodit on avattu. Päivähoidon monimuotoisuuteen ja erityispäivähoidon tarjontaan on kiinnitettävä huomiota. Riittävyyttä parannetaan kerhotoimintaa ja perhepäivähoitajia lisäämällä, kotihoidon kuntalisällä ja yksityisillä päiväkodeilla. Kunnan tarjoamien lasten, ikääntyneiden ja nuorten kerhojen ja aktiviteettien tulee

jalkautua kylille. Kerhotoiminta ei saa tukeutua ainoastaan seurakunnan kerhoihin, vaan tarjolla täytyy olla myös aatteista vapaata toimintaa.

Ikääntyvän väestön myötä ikääntyneiden palvelujen kehittämistarpeita tulee lisää ja on keskityttävä kotona pysymisen mahdollistamiseen, mikä on halvempaa kuin laitoshoido. Lempäälässä on tehty arvokasta ja palkittua vanhuspalvelujen kehittämistyötä, jossa keskitytään seurauksien sijasta syihin. Parannusten myötä hoitajaksot lyhenevät ja suurempi joukko ihmisiä pystytään hoitamaan. Ikääntyneiden hoidossa onkin oltava geriatria tietämystä siitä, mitä ihmiskehossa tapahtuu vanhetessa ja kuinka esim. lääkkeiden vaikutus muuttuu. Ongelmalliseksi on koettu ikääntyneiden ja vammaisten omaishoitajien tilanne, jossa tukea ei saada tarpeeksi ja lomaa ei pystytty pitämään.

Vesilahden kunta on mukana projektissa, joka selvittää palvelusetelin sovellettavuutta kuntien rahoittamissa ikäihmisten palveluissa. Mahdollisia palvelusetelin käyttökohteita voisivat olla laajennetusti esim. kotihoito, asumispalvelu, omaishoidon lomitus, päivähoito ja diabetespotilaiden jalkahoito. Palvelusetelin toimivuutta rajoittaa se, että ikääntyneet ja vammaiset eivät sitä välttämättä kykene käyttämään.

Pelastuslaitoksen toimialueen osalta ongelmalliseksi koetaan poliisin näkymättömyys maaseudulla, rattijuopot Vesilahdessa ja palokunnan miehityksen riittämättömyys Lempäälässä. Vesilahdessa palo- ja pelastustoiminnan hoitaa vapaapalokunnat, ja miespula vaivaa niissäkin. Lähintä palvelua ei aina saa, jos se sattuu olemaan kunnanrajan väärällä puolella.

Tavoitteet:

- Julkisia palveluita parannetaan asiakaslähtöisesti ja innovatiivisesti.
- Nykyinen palvelutaso säilyy kylillä ja tarjontaa monipuolistetaan kehittämällä uusia palvelumuotoja ja yhteistyötä.
- Posti- ja pankkipalveluiden taso ei laske, eikä eriarvoisuus lisäännä.
- Kouluja ei lakkauteta. Kyläkouluista muodostetaan vahvoja ja monipuolisia kylien monitoimikeskuksia.
- Lääkäriin ja erikoistutkimuksiin pääsee tarvittaessa.
- Päiväkodeille ja kouluille määritellään suurimmat mahdolliset ryhmäkoot perustuen psykologiseen tutkimustietoon. Päiväkodeissa ja ala-asteilla kiinnitetään huomiota myös koko yksikön kokoon. Annetaan suositukset yli 6 lapsen hoitoryhmässä olevan lapsen päivän pituuteen.
- Päivähoitopaikkoja on riittävästi, uusia hoitomuotoja haetaan aktiivisesti.
- Koulukuljetukset järjestetään siten, että peruskoululaisten koulumatkat eivät kestä yhteensä yli 10 tuntia viikossa.
- Ikääntyneiden ja vammaisten kotona asuminen on mahdollista ja laadukasta.
- Lasten, vammaisten ja ikääntyneiden kotihoito on taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä. Omaishoidon tuki on yhtä suuri kuin työttömyyspäivärahan minimi ja omaishoitajat pystyvät pitämään laissa säädetyt lomat. Lasten kotihoitoa tuetaan kuntalisällä.
- Kotihoitopalveluita riittää halukkaille ja ruokakuljetukset ovat säännöllisiä.
- Turvallisuuspalveluissa avun saa lähimmältä yksiköltä.
- Palokunnissa on riittävä miehistö ja pelastusvalmius.
- Poliisit ovat näkyvästi läsnä maaseudulla.
- Rattijuoppoja ei ole.

Toimenpiteet:

Vastuutaho:

Yleisesti palveluista

- Julkisten palveluiden aktiivista arviointia ja sen vaikuttavuutta lisätään.
- Julkisten palvelujen tarjontaa tehostetaan ja lisätään kunnan ja yksityisten, yhdistysten tai osuuskuntien välisillä sopimuksilla palveluiden tuottamisesta. Palvelut saadaan lähelle asukasta, osuuskunnassa jopa useampi palvelu

Kunnat
Kunnat
Yrittäjät
Yhdistykset

"samasta luukusta". Samalla edistetään työpaikkojen syntyä ja elinmahdollisuuksia maaseudulla. • Kehyskuntien yhteishankinnat tulee oppia pilkkomaan siten, että paikalliset tuotteiden/palvelujen tarjoajat voivat tehdä tarjouksen hankinnan osasta. • Palvelujen tarjoaminen ei perustu uusien toimipaikkojen rakentamiseen ja suuriin investointeihin, vaan lisääntyvä tilojen tarve hoidetaan pääosin olemassa olevaa rakennuskantaa – muitakin kuin kunnan rakennuksia – hyödyntäen. Tämä ei tarkoita palvelujen lopettamista ja uudenlaisen toiminnan aloittamista kyseisissä tiloissa. • Kunnat ottavat käyttöön palvelusetelin, joka vähentää julkiseen palveluun kohdistuvaa kysyntää kohdistamalla sitä yksityisten palvelujen käyttöön esimerkiksi päivähoiton, kotihoidon ja kotiavun ostamiseksi. Samalla palvelu tulee lähemmäksi asukasta. • Isäntäkuntamallin ja muun yhteistyön käytännön järjestelyjen tulee olla yksinkertaisia, etteivät ne johda kuntien pakkoyhdistymiseen. • Lähi-ajattelu palveluissa: Kyläkoulu, hoitopaikat, kauppa tai kauppa-auto lähellä, lääkäri tulee sairaan luo, kotihoitaja, kodinhoitaja, parturi, kosmetologi, hieroja ja omaishoitajan lomittaja tulevat kotiin. Musiikin opetus kotona, kylätalossa tai -koulussa, jolloin vain opettaja kulkee. • Palvelut kulkevat ja niiden kuljettamista yhdistellään. Esim. sama auto tuo aterian, postin, kirjastosta lainatun kirjan, ehkä myös lasten koulukyydin jatkeena/asiointiliikenteessä. • Ihmisten terveellisiin elämäntapoihin tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota, kannustaa liikuntaan ja monipuoliseen ravintoon, vähentää stressiä ja haitallisten aineiden kulutusta. • Vesilahti ja Nokia tekevät yhteistyötä, jotta Nokian kirjastoauto pysähtyisi rajaseuduilla myös Vesilahden puolella. • Lempäälään nettikahvila, jossa nuoret, matkustavaiset ja kakkosasukkaat voivat piipahtaa hoitamassa verkkoasioitaan tai päivittää sosiaalista mediaansa. • Kutsutaksi-toimintaa Vesilahteen kunnan tukemana. Palveluseteli? • Aukkaille riittää asiamiespostin palvelut, jotka tulisi löytyä läheltä. Länsi-Vesilahteen pyritään saamaan asiamiesposti. Yrittäjien varten Lempäälään pyritään saamaan paremmat, yrittäjiä palvelevat postipalvelut.	Osuuskunnat Kunnat Kunnat Kunnat Yrittäjät Kunnat Kunnat Yritykset Yhdistykset Kunnat Kunnat Yhdistykset Vesilahti Lempäälä Vesilahti Kunnat Telia
<i>Terveyspalvelut</i> • Terveystieteiden keskeisyys seurauksen sijasta syiden hoitamiseen. • Isäntäkuntamallissa ja myöhemmin palvelujen tuotannon seutuyhteistyössä edetään maaseutualueille suotuisalla tavalla. • Terveystieteiden keskeisyys pienien yksiköiden säilyminen lähellä asukasta turvataan. Pienillä paikoilla harjoitetaan enemmän työn ohjausta ja henkilökunta hitsautuu tehokkaammin toimivaksi. Tietotekniikan avulla konsultoidaan yhden lääkärin terveysasemia. • Kotilääkäritoiminnan aloittamisen mahdollisuudet tutkitaan. Terveysasemien vastaanottotiloja vuokrataan yksityisille lääkäreille iltaisin ja viikonloppuisin. • Terveystieteiden kehittäminen matalan kynnyksen mielenterveysneuvolalla. Kuntien yhteisen mielenterveysneuvolan terveydenhoitaja käy kylillä/kotona keskustelemassa ja tarvittaessa ohjaa potilaan eteenpäin.	Kunnat Kunnat Kunnat Kunnat Kunnat
<i>Päivähoito</i>	

• Suuret päiväkodit keskuksissa eivät saa vähentää päivähoitopaikkoja kyliltä. • Laajennetaan perhetupatoimintaa kylille ja järjestetään muutaman kerran viikossa toimivia kerhoja, joihin lapset voi jättää ilman aikuista, mikä vähentää virkistyslasterien määrää päiväkodeissa. Vesilahden Kirkonkylässä aloittaa 2010 avoin päiväkerho virkistyslapsille, mutta kerhojen täytyy jalkautua myös kylille. • Kannustetaan yksityisten päivähoitomuotojen syntymistä, kuten yksityisiä päiväkotia. Palveluntarjoaja tekee sopimuksen kunnan kanssa. • Kotihoidon kuntalisä alle 3-vuotiaille kotona hoidettaville lapsille sekä Lempäälässä että Vesilahdessa helpottaa päiväkotien ruuhkaa. • Hanke: Pirtsakka-hankkeen (2007) jatko, perhepäivähoitajia lisätään. Perhepäivähoitajien työ tehdään haluttavammaksi: Perhepäivähoitajat tekevät yhteistyötä ja muodostavat verkoston, jossa on säännöllisiä tapaamisia ja vertaistuen mahdollisuus. Perhepäivähoitajat ovat tervetulleita avoimiin päiväkerhoihin. Kunta tarjoaa perhepäivähoitajille toimitilat, jotta hoitajien oma koti säästyy. Kyliltä löytyy pienellä muokkauksella tarkoitukseen kelpaavia tiloja, ja iltaisin tilat ovat kerhotoiminnassa ja kokoustiloina. (Seuraava laatikko: Kyläkoulut toimintakeskuksina.) • Alle 3-vuotiaiden ryhmähoidossa olevien lasten vanhemmille kerrotaan suosituksista, jotka määrittelevät lapsen hoitopäivän pituutta suhteessa ryhmäkokoon.	Kunnat Kunnat Seurakunnat Yhdistykset Kunnat Kunnat Kunnat Yksityiset Kunnat Yksityiset
<i>Koulut ja opetus</i> • Kyläkouluja pidetään yllä lisäämällä kyläkoulujen elinvoimaa. Normaalin koulutoiminnan ohella myös ala-asteet voivat erikoistua musiikkiin, kuvataiteisiin, ilmaisutaitoon, liikuntaan tai erityislapsiin. Koulukuljetukset toimivat myös isommista asutuskeskuksista kyliin. Käytetään yhdistelmätyöntekijöitä siivouksessa, ruokahuollossa ja avustamisessa. • Koulujen oppilashinnan laskemista kehitetään monipuolisemmaksi ja huomioidaan kokonaisvaltaisemmin lapsen hyvinvointi ja mielenterveys. • Kunnissa on ympäristökoulu, joka panostaa ympäristökasvatukseen ja ympäristövastuulliseen toimintaan. Kouluissa tarjotaan terveellistä ja ravitsevaa lähiruokaa, ja ne toimivat yhteistyössä maatilojen kanssa. Yhteistyö antaa lapsille sosiaalisia taitoja, siirtää tieto-taitoa ja opettaa yhteistoimintaa. Lapset oppivat tekemällä, ymmärtävät ruoan alkuperän ja reitin vaikutukset ympäristöön. • Kyläkoulut toimintakeskuksina. Terveystieteiden vierailee kouluilla säännöllisesti ja ottaa vastaan myös kyläläisiä. Lasten ei tarvitse liikkua eikä vanhempien ottaa vapaata töistä lapsen neuvolaa varten. Kouluruokailuun yhdistetään ikääntyneiden ja hoitolasterien ruokailu ja tiloihin kirjaston toimintaa. Erilaisia kerhoja niin lapsille, nuorille, aikuisille kuin ikääntyneillekin voidaan järjestää koulujen tiloissa, luokkahuoneet ja varusteet otetaan käyttöön. Harkitaan, pystytäänkö koulun yhteyteen järjestämään tilat perhepäivähoidolle.	Kunnat Kunnat Kunnat Kunnat, Kyläyhdistykset, Nuorisoseurat
<i>Kotihoito- ja tukipalvelut</i> • Kunnat asettavat työryhmät/yhteisen työryhmän miettimään, millä tavalla ikääntyneiden asuminen tulevaisuudessa hoidetaan ja kuinka vanhenevan väestön toimintakykyä ja siten omillaan pärjäämistä parannetaan. Ihmisillä tulee olla mahdollisuus jäädä asumaan kotikyläänsä myös rollaattori-ikäisenä. • Ympäri kuntia perustetaan monipuolisesti sekä palvelutaloja, että	Kunnat

monimuotoasumisen taloja. Taloissa on yksiöitä ja kaksioita ikääntyneille, nuorille ja vammaisille sekä soluasuntoja, joissa on yhteiset keittiöt ja omat wc-tilat. Taloissa on yhteiset harrastetilat, sauna ja pyykkitupa. Kaikissa asunnoissa on turvapuhelin. Monimuototalossa toimii sosiaalityöntekijä, joka on paitsi talonmies, myös auttaa päivittäisissä askareissa, kuten siivoamisessa ja kaupassa käynnissä. Talonmies tapaa jokaisen asukkaan joka päivä. Kunta rakennuttaa talot ja vuokraa asunnot, asukkaat ostavat itse yksityisen tontin palvelut. Talot kohottavat yhteisöllisyyttä, tarjoavat tukea, turvallisuutta ja ystäviä, sekä yhteisruokailujen myötä mahdollistavat terveellisen ravitsemuksen.	Kunnat
• Ruokakuljetukset järjestetään säännöllisiksi.	Kunnat
• Ikääntyneiden ja vammaisten asuntojen korjaustarve selvitetään ja korjaukset toteutetaan hyvissä ajoin ikääntyneen vielä ollessa toimintakykyinen.	Kunnat
• Kotihoitoa ja kotisairaanhoidon kehittäminen siten, että yhä enemmän ikääntyneitä ja vammaisia pystytään hoitamaan kotona. Koulutuksella ja tiedolla pystytään keskittymään voimien kohentamiseen ensisijaisesti lääkkeettömällä hoidolla, joka keskittyy syiden hoitamiseen. Koulutetun kotihoitajan mukana kiertää työllistetty avustaja.	Kunnat
• Perustetaan kunnille yhteinen virka omaishoitajalomittajalle. Omaishoitajalomittaja tulee kotiin vanhusta tai vammaista hoitamaan useammaksi vuorokaudeksi, jotta omaishoitaja pystyy pitämään lakisääteiset lomansa.	Kunnat
• Omaishoitajien taakkaa helpotetaan terveyskeskuksiin ja palvelutaloihin perustettavilla intervallipaikoilla, jollaiseen omaisen voi viedä hoitoon loman ajaksi tai vain yhdeksi päiväksi.	Kunnat
• Kotipalvelusta voi pyytää hoitajan kotiin muutamaksi tunniksi, jotta omaishoitaja voi hoitaa asioitaan.	Kunnat
• Omaishoitajille säännöllinen seuranta, jotta uupumus voidaan tunnistaa ennen kuin hoitajasta tulee myös hoidettava. Luodaan käytäntö, jonka mukaisesti omaisen siirtäminen laitokseen suositellaan ja mahdollistetaan tuntu välttämättömästä toiminnasta, jolloin kyse ei ole luovuttamisesta ja omaisen laiminlyönnistä.	Kunnat
• Omaishoitajien tuki korotetaan yhtä suureksi kuin työttömyyspäivärahan minimi on.	Kunnat
• Diabetespotilaiden jalkahoitaja tulee kotiin hoitamaan jalat.	Kunnat
<i>Turvallisuuspalvelut</i> • Pelastustoimet tekevät yhteistyötä niin, että kutsuttaessa paikalle saapuu lähin ambulanssi, poliisi, paloauto tai ensivasteyksikkö riippumatta siitä, missä "piirissä" kohde on. • Kunnat päivittävät turvallisuussuunnitelmia ja kylät laativat turvallisuussuunnitelmat kyläsuunnitelmien yhteyteen. Suunnitelmissa kirjataan tavoitteet paikallisen turvallisuuden parantamiseksi, käytännön konkreettiset toimenpiteet ja nimetään vastuutahot. Turvallisuussuunnitelmassa varmistetaan turvallisuuspalvelujen tarjonta ja keskitytään syrjäytymisen ehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen. Kylien vapaaehtoisia koulutetaan erilaisten onnettomuuksien varalle, ja mietitään valmiiksi, miten toimitaan esim. kriisiavussa tulipalon sattuessa. • Turvallisuuspalveluja kehitetään vapaaehtoisorganisaatioiden ja kuntien yhteistyössä, huolehditaan riittävästä osaamisesta,	Kunnat Yhdistykset VPK SPR Kunnat VPK SPR

yhteydenpitojärjestelmistä ja muista valmiuksista. Myös virallisten tahojen yhteistyötä lisätään, ja toimijoiden tulee olla moniosajia; ensiaputaidot ja -välineet sekä vaahtosammuttimet (ja käsiraudat) poliiseilla, palomiehillä ja ambulansseissa. (Maaseudun arjen turvaverkostot -hanke) - Lempäälän pelastustoimi lisää resursseja ja miehistöä. - Vesilahden VPK:t hankkivat lisää jäseniä tiedottamalla toiminnastaan ja kutsumalla mukaan. - Kampanja: Pelasta henki ja estä rattijuopumus. Tiedotuksen avulla pyritään tähdentämään ihmisille, kuinka tärkeää on estää juopuneen ajamaan lähteminen, ilmiantaa rattijuoppo poliisille tai jättää kertomatta tuttavalle seudulla liikkuvasta poliisista. Ravitsemusliikkeiden vastuuta asiakkaiden poistumistavasta tähdennetään.	Nokian ja Lempäälän poliisit Kunnat Lempäälä VPK Yhdistykset Ravitsemus- liikkeet
--	--

7.8 MONIPUOLISEN YRITYSTOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Lempäälässä ja Vesilahdessa yhteiskunnan rakenteet kannustavat yrittäjyyteen. Yrittämiselle luodaan puitteet, joissa se on kannattavaa ja paikallisia työllistävää. Yritystoiminnassa hyödynnetään sijainti ja hyvät liikenneyhteydet ja niiden tuomat mahdollisuudet. Kunnissa pyritään aktiivisesti tunnistamaan uudet yritysmahtomallisuudet ja markkinaraot. Alueella on tilaa ennakkoluulottomuudelle, innovatiivisuudelle ja nouseville aloille.

Yrityksen ympäristömyönteisyys tunnustetaan eduksi ja hyödynnetään markkinoinnissa. Lempäälä pyrkii kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävään bio-osaamiseen, jolle tulevaisuudessa löytyy paljon markkinoita myös alueen ulkopuolelta. Hyvää esimerkkiä näyttää Kiilto Oy. Vesilahden on panostettava osaamisen kehittämiseen aloilla, joilla tulevaisuudessa on mahdollista menestyä. Lähiajattelun mukaiseen konseptiin kuuluvat energia, lähiruoka ja -tuotteet, hidas matkailu ja hoivapalvelut. Lähienergiaa ja ympäristöosaamista seudulla jo tuottavat Valkkisten Lämpö Oy ja Doranova Oy.

Etenkin Vesilahdessa pyritään uusiutuviin energialähteisiin perustuvaan energiaomavaraisuuteen paikallista yritystoimintaa hyödyntäen ja Lempäälässä maakaasu täydentää bioenergiaa energian lähteenä. Lähipalveluiden ja -tuotteiden käytöllä ja bioenergian tuotannon lisäämisellä vaikutetaan ympäristöön, elämänlaatuun, elinkeinojen monipuolisuuteen, osaamiseen ja työllisyyteen sekä näiden kautta verokertymiin.

Osaamisen luomisella ja esille tuomisella, tiedotuksella paikallisista hyödykkeistä sekä yritysten yhteistyöllä helpotetaan yrittämistä ja luodaan markkinoita. *Lähiruoan hankkiminen edistää usein paikallisaluetta elinvoimaisuutta, mutta hankintalainsäädäntö kuitenkin rajoittaa näiden näkökohtien huomioimisen tarjouskilpailussa. Lähiruoan käyttäminen on kuitenkin mahdollista. Jopa pohjoisissa kasvuolosuhteissa kunnallisten keittiöiden lähiruoan käyttöaste voi olla yli 50 %. Kysymys on tahdosta ja halusta kehittää yhteistyössä toimivat mallit ja ratkaisut.* (Päättäjän opas s. 22.)

Myös lisääntyvän lähimatkailun ja virkistyspotentiaali tunnustetaan ja alueen vahvuudeksi nostetaan majoitus- ja ruokapalveluiden ohelle luonto- ja kulttuuripalvelut, jotka tarjoavat yhdistettyjä luonto- ja kulttuurimatkoja ja hidasta matkailua. Alueen sijoittuminen Etelä-Suomen väestökeskittymien kannalta erinomaisesti saavutettavalle alueelle antaa virkistyspotentiaalia sosiaalisen yrittäjyyden, hoivapalveluyrittäjyyden ja työvoimapalveluiden nostamiselle vahvan osaamisen piiriin. Esimerkiksi Green Care -maatilat tuottavat maataloustuotteita, mutta toimivat samalla hoitolaitoksina. Virkistys- ja hoivapalvelut tukevat ja täydentävät toisiaan, mutta toimivat myös erillään.

Ympäristö- ja maisemanhoito antavat tulomahdollisuuksia sekä maataloille että ympäristöyrittäjille. Asuminen on maaseudulla suurin elinkeino, joten siihen liittyvässä yrittäjyydessä vain mielikuvitus

on rajana. Erityisesti kakkosasujien ja ikääntyvän väestön palvelujen tarve lisääntyy.

Maaseudulla pyritään siihen, että alkutuotannon- ja tuottajien määrät eivät vähene. Lyhytjänteisen maatalouspolitiikan ja tukien aiheuttamia toiminnanharjoittamisen hankaluuksia sekä kannattamattomuutta helpotetaan lisäämällä maatilojen välistä yhteistyötä sekä luomalla vakaampia paikallisia markkinoita. Maatiloille tulisi saada pitkän tähtäimen suunnitelmia ja tuotantoa tulisi järkeistää sekä tilakohtaisesti että alueellisesti. Ensisijaisesti pyritään elinkelpoisuuteen varsinaisella tuotannolla, mutta myös sivuelinkeinojen mahdollisuudet pyritään aktiivisesti löytämään. Tuotannosta poistuville maatiloille kehitetään uusia yritysmuotoja. Maatilat ovat energian suhteen omavaraisia ja myyvät energiaa tilan ulkopuolelle. Usein maa- ja metsätalouden tarvitsemat panokset ovat ostettavissa vain monopoliasemassa olevalta hankintarenkaalta. Jotta panosten hinnat eivät olisi kohtuuttomia, on hankintarenkaille luotava vaihtoehtoja.

Metsätalous on tuottavaa, mutta myös muut arvot huomioivaa. Metsänhoidossa pyritään käyttämään nykyistä lempeämpiä menetelmiä ja toteuttamaan esim. jatkuvan kasvatuksen ja luontaisen uudistamisen periaatteita metsänomistajan niin halutessa. Maa- ja metsätalous on monivaikutteista ja tuottaa puun ohella myös julkishyödykkeitä, kuten maisemia, luonnon monimuotoisuutta ja metsien virkistyskäyttömahdollisuuksia.

Tavoitteet:

- Maaseutuyrittäminen on monipuolista ja alueen edut hyödyntävää. Ennakoinnin ja innovatiivisuuden avulla luodaan uutta kasvuvoimaa.
- Yritysten toiminta on ympäristömyönteistä ja -tietoista, mikä tunnistetaan myyntivaltiksi.
- Yritykset ovat verkostoituneet ja vuorovaikutuksessa keskenään. Osaaminen ja markkinointi on vahvaa.
- Vesilahti on energian suhteen omavarainen ja Lempäälässä maakaasu täydentää bioenergiatuotantoa. Energia tuotetaan paikallisesti uusiutuvista raaka-aineista ja paikallisia työllistään.
- Bio-osaaminen ja -teollisuus on valtakunnallisesti huipputasoa etenkin Lempäälässä.
- Lähimatkailu ja -virkistys ovat alueen vahvuus ja muodostavat yhdessä hoivapalvelujen kanssa kattavan palvelukokonaisuuden eteläsuomalaisten ja keskieurooppalaisten käyttöön.
- Asumiseen ja ympäristöön liittyvä yrittäjyys on monipuolista ja innovatiivista.
- Lähihyödykkeet ja luomuruoka ovat arvostettuja ja haluttuja, joten menekki on hyvä ja tuotanto työllistää paikallisia.
- Tilojen elinkykyä on parannettu, alkutuottajien ja -tuotannon määrä ei ole vähentynyt. Maatalouden harjoittaminen on mielekästä ja kannattavaa. Maatilat toimivat yhteistyössä. Sivuelinkeinojen mahdollisuudet on hyödynnetty.
- Maatilat ovat energian suhteen omavaraisia. Metsätalous on moniarvoista ja metsänomistaja voi harjoittaa metsätaloutta vapaammin omien arvojensa mukaan. Hoitorästit on hoidettu.

Toimenpiteet:

Vastuutaho:

Yrittämisen helpottaminen ja markkinointi

- Yrittäjät Ry kutsuu nuoria ja yrittämisestä kiinnostuneita mukaan tilaisuuksiin ja kysymään neuvoja konkareilta. Aktiivisella tiedottamisella kerrotaan erilaisista yritysmahdollisuuksista alueella.
- Tutor-yrittäjä. Jokainen uusi yrittäjä saa tutorin kokeneemmasta yrittäjästä, joka opastaa ja neuvoa yrittämisen alkutaipaleella sekä toimii tukijana.
- Yrittäjille, yhteisöille ja kuntien hankinnoista vastaaville tarjotaan koulutusta, jolla opastetaan suosimaan lähiruokaa. Kuntien hankinnoissa kilpailuttamisessa painotetaan ympäristövaikutuksia ja toimitusketjun

Yrittäjät Ry
Ensimetri

Yrittäjät Ry
Ensimetri

Kunnat
Yrittäjät

lyhyttä, sekä laatua ja toimitusvarmuutta. Suositetaan ruoan sesonkikäyttöä, edistetään kestäviä valintoja sekä ruoan osalta luonnonmukaisten sekä kasvisaterioiden käyttöä. (Päättäjän opas 2009) - Kehitetään yrittäjien nettisivuja. Asiakkaille tarkoitetuilta sivuilta löytyvät yhteystiedot ja palveluhakemisto todellisilla määritteillä (ei yhdyskuntatekniikka, vaan tie- ja vesirakentaminen) Sivut sisältävät yrittäjien oman foorumin, jonka avulla edistetään yhteistyötä ja välitetään tietoa. (Lempäälän Pamaus -sivuja voisi laajentaa.) - Yritykset lisäävät yhteistyötä ja verkottuvat alueellisesti ja seutukunnallisesti. - Yrittäjälomittaja. Taitava moniosaaja tarjoaa yrittäjälle mahdollisuuden irtiottoon. Lomitus voi olla parista päivästä pitempään "virkavapaaseen". - Yrittäjät ovat esillä alueen tapahtumissa. - Mahdollistetaan osatarjoukset. Tarjouspyynnössä kerrotaan, millaisista osista tai osa-alueista tarjouksen voi antaa ja miten se pitää antaa.	Yhdistykset Yrittäjät Ry Yrittäjät Ry Kunnat Yrittäjät Ry Yrittäjät Kunnat
<i>Ympäristömyönteinen yrittäjyys</i> - Ympäristöystävällisempi Yrittäjyys hanke. Alueella toimiville yrityksille etsitään mahdollisuudet ekotehokkuuden parantamiseen. Tämä toteutetaan esim. ISO 14001 -järjestelmän mukaisesti ilman sertifiointia, EcoStart-järjestelmän avulla tai luomalla oma järjestelmä. Yritysten hyödykkeiden ekojalanjälki tai energiatehokkuus voidaan mitata. - Maataloudesta tulevaa ympäristökuormitusta vähennetään kannustamalla maanviljelijöitä luomu- ja bioenergian tuotantoon ja erityisympäristötukien käyttöön. Luomutuotanto karsii myös liikatuotantoa. - Maataloudessa kasvihuonekaasujen ilmakehään pääsemisen vähentämiseksi otetaan käyttöön uusia tekniikoita. Tuotannon tehokkuutta lisätään, lannoitusta säädetään tarkemmaksi ja uusia viljelymenetelmiä kehitellään. - Edistetään suojavähyhykkeiden ja kosteikkojen perustamista vähentämällä byrokratiaa. Suojavähyhykkeiden kartoitus tulisi laajentaa koko Vesilahteen ja Lempäälään. Hankkeen puitteissa viedään myös tukihaku läpi, ja siten suojavähyhykkeiden perustaminen tehdään mahdollisimman helpoksi viljelijälle. Kartoitetaan myös monimuotoisuuden kannalta tärkeät kohteet, joiden tukihaku saatetaan loppuun.	Yrittäjät ry Kunnat MTK Kunnat Ympäristökeskus Mavi MTK Maatilat MTK Kunnat Ympäristökeskus Kantri ry
<i>Uudet yritysmahdollisuudet, Lähiajattelu</i> - Lempäälässä panostetaan bioteollisuuteen. Biojalostamo käyttää raaka-aineenaan biomassaa ja orgaanista jätettä. Laitos voi tuottaa eri sivuvirtoina paperia, kuitua, bioraaka-aineita, sähköä, lämpöä, biokaasua, biodieselä ja jopa elintarvikkeita. Tuotannon kierrot on suljettu ja laitos on materiaalien ja energian osalta yhdenmukainen luonnonkiertoihin siten, että maa- ja maatalouden sekä teollisuuden raja liudentuu. Esimerkiksi tuhka ja liete palautetaan peltojen ja metsien ravinteiksi. Jo tälläkin hetkellä biologiaa käytetään paperitehtaissa, malmien erottamiseen kivistä, jätteiden puhdistukseen ja biokaasun tuotantoon. - Hanke: Lähiajattelun ja luomun suosion nostaminen. Markkinointiviestinnässä pyritään tarinankerrontaan, joka menee pidemmälle kuin hyödykkeisiin perustuva mainonta. Yritys tulee asiakasta lähelle ja tutuksi, ja tuote tai palvelu tunnetaan turvallisemmaksi ja haluttavammaksi. Markkinoidaan ihmisille mielikuva, jonka mukaan lähiruokaa ja paikallisia palveluja suosimalla nostetaan lähialueet	Lempäälä MTK Kunta Luomuliitto Pro Agria L-VS

kukoistukseen, pelastetaan ympäristö ja eletään terveellisemmin. Lempäälän Pamaus on tuonut palveluja asukkaiden tietoisuuteen, joten tässä hankkeessa painotetaan enemmän lähituotteita. Netissä on oma sivusto ja sähköistä viestintää käytetään tehokkaasti. Mainonta viedään myös kylätasolle ja siten lähemmäksi kuluttajaa (kylän sivut netissä, kylän ilmoitustaulut, yhteistyö kylätoimijoiden kanssa). • Hanke: Lähiruokatuotanto. Paikalliset tuottajat yhdistyvät ja perustavat esim. osuustoiminnallisen tukun. Tukku toimittaa ruokaa kauppoihin, kunnille ja muihin suurkeittäöihin, pitää yllä myyntipisteitä Ideaparkissa ja Tampereen kauppahallissa sekä kiertää toreilla. Tukussa tulee olla tarpeeksi osakkaita ja riittävästi tuotteita. Tuotteissa on selvät merkinnät, jotka kertovat tuotteen tuotannon läheisyyden ja ympäristöystävällisyyden. • Perustetaan ruokapiirejä, jotka yhdessä hankkivat tuotteet suoraan tuottajilta/tukusta. Sopimukset tehdään etukäteen, jolloin viljelijät voivat olla varmoja menekistä ja pystyvät tuottamaan juuri sitä, mitä tarvitaan. • Hanke: Edistetään paikallista energiantuotantoa ja energiaomavaraisuutta. Aloitetaan ympäristö- ja bioenergia-alan koulutuksella, joka räätälöidään alueelle sopivaksi. Koulutukseen osallistuu kultakin kylältä ainakin yksi henkilö, joka on kiinnostunut luomaan bioenergiayrittäjyyttä. Paikallisten osaaminen lähilämmön tuottamisesta on vahvaa, ja osaajien kanssa pyritään yhteistyöhön lähilämmön käytön laajentamiseksi: Koulutuksen ohella luodaan kattava bioenergia-alan osaamisverkosto ja lämmön- ja energian tuottamisen konsepti, jossa toimijoina ovat paikalliset yksityisyrittäjät erikseen tai esimerkiksi osuuskuntana. Kaikilla kylillä, eli siellä missä on tarpeeksi asuntoja ja julkisia tiloja tarpeeksi lähellä, tilat lämmitetään lähilämmöllä. Lämpöyrittäjät tuottavat keskitetysti lähilämpöä ja sähköä uusiutuvista, paikallisesti tuotetuista raaka-aineista (puu, energiakasvit, biokaasu, jätteet ja tuulivoima) paikallisia työllistäen. Ratkaisu on talokohtaisesti helppo, lämpöputki tulee tontin reunaan ja lämmitystä säädetään termostaatista, maksu kulutuksen mukaan. Uusilla asuinalueilla lämpöverkko huomioidaan kaavoituksessa ja tontin ostaja velvoitetaan käyttämään lähilämpöä. Kerrannaisvaikutukset ympäristössä, työllisyydessä ja veroissa ovat mittavat. • Hanke: Rauhallinen/hidas matkailu alueen valtioksi. Lisätään asukkaiden lähivirkistysmahdollisuuksia ja samalla hyödynnetään vähenevän kaukomatkailun myötä lisääntyvä kotimaan matkailu. Kokonaisvaltaiset, molempien kuntien yhdistetyt vesireitit ja polku- ja hiihtoverkostot mahdollistavat reppu selässä matkailun ympäri kuntia. Hitaan matkailun ajatukseen kuuluvat reilaaminen ja liftaaminen, joten reittien tulee ulottua juna-asemalle ja teiden varsiin (myös lentokentältä tulee päästä suoraan maastoon). Erilaisia palveluita sijoitetaan keskeisille ja risteäville paikoille ja pidetään huolta, että jo olemassa olevat palvelut ovat reittien ulottuvilla. Tällaisia palveluita perinteisten majoitus-, ruoka-, ohjelma- elämys- ja hevospalvelujen ohella voisivat olla esimerkiksi kulttuuripalvelut ja nykyaikaiset innovatiiviset kievarit, joissa edellä mainitut toiminnot yhdistyvät. Hankkeeseen liittyy koulutusta hitauden merkityksestä yritystoiminnassa. Reitistöön kuuluvat vesireitit, joten selvitetään vesiliikenteen mahdollisuudet. Hidas matkailu on ympäristöystävällistä, joten toiminnan tulee tapahtua ympäristön ehdoilla, mikä tarkoittaa mm. toimivaa jätehuoltoa ja mahdollisuuksia kulkea jalan. • Lähipalveluja täydennetään sosiaalisella yrittäjyydellä, johon erityisesti Vesilahti panostaa. Green Care -yrittäjyydessä hyödynnetään vanhaa rakennuskantaa, luontoympäristöä ja maaseutumiljöötä ja tarjotaan hoivaa	MTK Tuottajat Yhdistykset MTK Kunnat Yrittäjät MTK Yrittäjät Yhdistykset Kunta Yrittäjät Kunta
--	---

kaikenlaisille ihmisille. Green Care kasvattaa maaseudun elinkeinoja ja rahoitusta on saatavana TE-keskukselta. Koulutusta järjestetään. Erilaisia, hyvinvointia lisääviä, elvyttäviä ja eheyttäviä palveluita tarjotaan koko Suomen asukkaille. Sosiaaliseen yrittäjyyteen kuuluvat myös erilaiset julkisia palveluja täydentävät yritysmuodot, kuten luomupäiväkodit. Maatilalla oleva ikääntyneiden hoitokoti saa aikaan lääkkeiden tarpeen vähenemisen, vanhuset haluavat tehdä töitä ja heidät on helppo saada liikkumaan askareitten parissa. Etenkin ekoterapia, eläinavusteinen terapia ja muu Kelan palveluihin liittyvä yrittäjyys on kannattavaa.	
• Hitaan matkailun palveluja hyödyntävät myös matkantarjoajat, jotka tuottavat maaseutukierroksia ja tuovat kaupunkien asukkaita bussilla maaseudulle päivämatkalle tai myös yöpymään. Tarjolla on valmis paketti, joka sisältää ruokailut ja majoitukset. Myydään elämyksiä, tutustutaan paikalliseen historiaan ja kulttuuriin. Tehdään yhteistyötä paikallisten harrastajateattereiden kanssa.	Yrittäjät
• Leiritoiminta hyödyntää hitaan matkailun verkostoja. Tarjotaan lapsille täyden ylläpidon maaseutuleirejä koulujen loma-aikaan. Leirillä saa tutustua maaseudun elämään tai vaihtoehtoisesti tarjotaan vain virikkeellistä tai tietyn teeman mukaista toimintaa. Auttaa vanhempia, jotka eivät pysty pitämään lomaa yhtä aikaa lapsen kanssa. Leiritoiminnan ei tarvitse olla mittavaa, vaan myös sivutoimisesti muutaman, alle kymmenen lapsen leirin järjestämistä vuoden aikana, mikä ei vaadi suuria investointeja. Useampi maatila voi järjestää majoituksen yhtä aikaa ja tarjota yhteisiä aktiviteetteja.	Yrittäjät Maatilat Kunnat
• Hitaan matkailun verkostoja hyödyntävät teemalliset aikuisten seikkailuleirit ja perheleirit.	Yrittäjät
• Arvojen muututtua pehmeämpään suuntaan ja vähenevän vapaa-ajan myötä erilaiset asumiseen liittyvät palvelut ovat enenevissä määrin kysyttyjä. Myös kakkosasujen palvelujen tarve huomioidaan mm. omakoti- ja mökkitalo-karitoiminnassa, remonttiavussa sekä huolto- ja siivouspalveluissa.	Yrittäjät
• Väestön ikääntymisen myötä avuntarvitsijoiden määrä kasvaa. Yrittäjät tarjoavat koti- ja henkilökohtaista avustusta arkipäivän rutiinien hoitamisessa	Yrittäjät
• Maanäytteiden otto on ehkä tulevaisuudessa TE-keskusten harteilla. Yrittäjä voisi tehdä työtä valtuutuksella.	Yrittäjät
• Ympäristöyrittäjyys kannattavaksi Pirkanmaalla -hanketta jatketaan ja laajennetaan. Edistetään ympäristöyrittäjyyttä joko omana yritysmuotona tai sivuelinkeinona. Kokonaisvaltaisia, suunnittelun, toteutuksen ja ylläpidon kattavia ympäristönhoitosopimuksia voidaan tehdä mm. maisemanhoidon ja kiinteistön hoidon osalta.	ProAgria Kunnat Yrittäjät Maatilat
• Kylätalkkarit kylille. Kunta tekee sopimuksen kyläläisen kanssa tai valtuuttaa kyläyhdistyksen pitämään huolta julkisista tiloista, palvelupisteistä, harrastepaikoista ja virkistysalueista, ja maksaa siitä korvauksen.	Kunnat Kyläyhdistykset
• Hanke: Selvitetään mahdollisuudet yrityspohjaisen kompostointipalvelun toiminnalle. Maaseudulla on sontaruomia, joita voisi hyödyntää biojätteen kompostoinnissa. Lupa-asiat ja tuhoeläinten torjuminen on selvitettävä. Valmis tuote voidaan myydä eteenpäin viherrakentamisen raaka-aineeksi tai palauttaa korvausta vastaan jätteen tuottajalle.	Maatilat Yrittäjät
• Lempäälä panostaa kehityskäytävän muodostamiseen Marjamäen ja Valkeakosken välille.	Lempäälä

<i>Viranomaistoiminta</i> - Maatalouspolitiikka on saatava järkeväksi, pitkäjänteiseksi ja kestäväksi. Tukijärjestelmä muutetaan sellaiseksi, että se ei vaadi vuosittaista, alati muuttuvaa tukibyrokraatia ja jatkuvaa opiskelua tuen hakemiseksi. Luodaan kestävät tukiperusteet. - Investointi- ym. avustusten hyödyntämistä helpotetaan. Tällä hetkellä avustusten ehdot tekevät niiden hyödyntämisen vaikeaksi. - EU-hakemuksiin liittyvää sähköistä asiointia kehitetään ja laajennetaan kaikkia hakemuksia koskevaksi. - Luomu- ja EU-tarkastuksien tulee tapahtua oikeaan aikaan, eli kasvukauden kuluessa ja niiden tulee hyödyntää maatiloja esim. tarkastusprosessin ohessa tapahtuvalla neuvonnalla.	Mavi Kunnat Yritykset TE-keskus Mavi TE-keskus
<i>Maa- ja metsätalous</i> - Maatilat irrotetaan öljyriippuvuudesta ja pyritään energiaomavaraisuuteen, mikä parantaa kannattavuutta ja vähentää ympäristövaikutuksia. Koneet ja kalusto toimivat bioöljyllä. Kotieläintiloilla lannan energia käytetään tehokkaasti hyväksi, tilat tuottavat biokaasua energiantuotantoon ja saavat tuloja syöttämällä energiaa paikallisverkkoon. Hurjimassa visiossa kylillä on kaasuasemia, joista voi tankata kaasua auton. - Hanke: Kuntien yhteinen Maatila-avustaja. Avustaa tukien hakemisessa tai hoitaa haun kokonaan tuottajan niin halutessa. Tietää viimeisimmätkin tukimuutokset ja osaa ehdottaa uusia, toimivampia ratkaisuja. Maatila-avustaja tutkii tilojen elinkyvyn ja mahdolliset yhteistyömuodot. Pyritään perheviljelmien säilyttämiseen, mutta jos tila ei perhettä elätä, mietitään, päästäisiinkö parempiin tuloksiin perustamalla konerinkejä tai yhdistämällä toimintaa esim. osuuskunniksi. Myös sivuelinkeinojen mahdollisuudet hyödynnetään. - Väestön kasvu, maaperän köyhtyminen, ruoan tuotannon väheneminen sekä tuotteiden tuottamisen ja kuljettamisen kallistuminen johtavat kotimaisten, puhtaiden tuotteiden lisääntyvään kysyntään. Tähän tulee varautua pitämällä pellot kunnossa ja valmiudessa intensiiviseen, mutta ympäristöä säästävään ruoantuotantoon. Ruoantuotannon käynnistäminen tulee tehdä hyvissä ajoin. - Maatilalla on valmiina infra ja asunto, joten maatilakeskus on hyvä lähtökohta yritykselle. Lopettavat maatilat tulee saada muuhun yritystoimintaan. - Tilusjärjestelyt. Tiluksia vaihtamalla pyritään saamaan maat järkevästi lähelle tilakeskusta. Maanomistajat voivat hakea maanmittauslaitokselta tilusjärjestelyn tarveselvitystä, jolla tarkastellaan järjestelyjen edellytyksiä ja laajuutta. Järjestelyihin osallistuminen on vapaaehtoista, ja alueeseen voi kuulua tiloja, joiden tilukset eivät muutu. Tilusjärjestely käynnistetään, jos hyödyt ovat kustannuksia suuremmat. Järjestely tehdään maanomistajien, maanmittaustoimiston ja muiden maankäytön asiantuntijoiden yhteistyöhankkeena, ja siihen saa tukea valtiolta. Muun muassa Punkalaitumella on järjestelyjä tehty. (www.maanmittauslaitos.fi) - Metsänomistajalla tulee olla nykyistä vapaammin mahdollisuus harjoittaa omista arvoista ja tavoitteista lähtevää metsänkasvatusta. MTK ja MHY ovat mukana vaikuttamassa metsänhoitosuosituksen muuttamiseen ja metsänhoidon vapauttamiseen. - Metsäelinkeinoa kehitetään ja pyritään kasvattamaan tilojen metsien	MTK TE-keskus MHY MTK Kunnat TE-keskus MTK MTK Yksityiset MTK MHY MTK

määrää ja elinkykyä. Poliittiset päätökset on saatava metsätiloja eheyttäviksi (esim. Ruotsissa ei mene perintöveroa, jos metsää ei perinnönjaossa jaeta). Pienistä aloista saadaan järkeviä metsäiloita perustamalla yhteismetsiä. • Hanke: Kartoitetaan metsät, jotka olisi hyvä säilyttää koskematta. Metsäkeskus tekee vahvassa yhteistyössä metsänomistajien kanssa inventoinnin. Metsät, joilla on maisemallista arvoa, ovat erityisessä asemassa. Metsänomistajille tarjotaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden metsäalueiden vapaaehtoista suojelua perustamalla yksityisiä suojelualueita METSO-ohjelman mukaisesti. Suojelusta saa korvauksen ja usein monimuotoisuudelle arvokas metsä on taloudellisesti vähäarvoinen, joten suojelu voi olla hyvinkin kannattavaa. Mikäli metsänomistaja niin haluaa, hankkeen puitteissa tehdään tarvittavat hakemukset ja viedään suojelualueen perustaminen loppuun asti. • Panostetaan energiapuun korjaamiseen mm. hakkuutähteiden keräämisellä ja nuorten metsien hoitamisella hyödyntäen Kemera-tukea. • Muodostetaan vaihtoehtoja keskusliikkeiden hankintamonopoleille. • Käytetään rohkeasti ulkomaista työvoimaa ja maahanmuuttajia maa- ja metsätiloilla. • Maatalouslomittajien työn houkuttelevuuden lisääminen, jotta uusia lomittajia saadaan eläkkeelle jäävien tilalle.	MHY MTK MHY Ympäristö- keskus Kunnat Metsäkeskus ? MTK Kunnat MTK
---	---

7.9 TYÖTTÖMIEN AKTIVOINTI JA ETÄTYÖMAHDOLLISUUKSIEN KEHITTÄMINEN

Ison kaupungin läheisyys on yrittäjälle hyvä asia, mutta Tampereen imun vuoksi yrityksillä on vaikeuksia saada osaavaa, paikallista työvoimaa. Yksittäiselle yrittäjälle työllistämisen riskit ja kustannukset ovat suuret ja usein ylitsepääsemättömät.

Työttömyysaste syyskuussa 2009 oli Lempäälässä 9,4 % ja Vesilahdessa 8,9 %, joista jälkimmäinen oli kaupunkiseudun pienin. Syyskuuhun 2008 verrattuna työttömyysaste on noussut peräti 4,2 % koko Pirkanmaalla. (www.tampere.fi/tilastot) Työmarkkinatukiuudistus ja toimeentulotukilain muutokset ovat tehneet pitkäaikaistyöttömien työmarkkinatuesta vastikkeellista ja tuen saaminen edellyttää aktivointitoimiin osallistumista. Aktivointitoimia ovat työ, koulutus, työharjoittelu, työelämän valmennus, työkokeilu ja kuntouttava työtoiminta. Tällaisten aktiivikausien ajalta pitkäaikaistyöttömille maksettavat työttömyyskorvaukset maksaa valtio, kun taas passiivisen ajanjakson työmarkkinatuesta kunta maksaa puolet. Kuntien on siis tähdättävä siihen, että kaikki pitkäaikaistyöttömät ovat mukana aktivointitoimissa. Työllisyyttä voidaan parantaa myös yrittäjyyttä suosivalla kehittämistyöllä ja esimerkiksi sopimuksellisuudella.

Etätöiden tekemisen mahdollisuuksien lisäämisen kuuluvat hyvät tietoliikenneyhteydet (*Hyvät kulku- ja tietoliikenneyhteydet* -kokonaisuus). Monet haluaisivat tehdä etätöitä kotona tai muualla kodin läheisyydessä, eikä käyttää aikaa ja rahaa matkustamiseen työpaikalle. Etätöpaikan tai kodin ongelmana on kuitenkin usein sosiaalisen kanssakäymisen puute ja talonmiehenä toimiminen. Etätöskentely vähentää autolla liikkumista, millä on myönteisiä ympäristövaikutuksia. Asiointi kohdistuu omaan paikkakuntaan.

Tavoitteet:

- Paikallista, osaavaa työvoimaa on saatavilla.
- Työllistämisen riskit ja kustannukset yrittäjälle on minimoitu.
- Rakenteellinen työttömyys on purettu ja työllisyysaste on noussut.
- Kehittyneet palvelut vaikeasti työllistettäville pitkäaikaistyöttömille.
- Etätöiden tekeminen kylillä ja kotona on mahdollista ja siihen kannustetaan.

Toimenpiteet:	Vastuutaho:
- Yritysten yhteistyön parantaminen osaavan työvoiman löytämiseksi. Tiedotuskanavat vahvistuvat ja muutama yritys yhdessä voi työllistää henkilön, jolloin työllistämisen riskit ja kustannukset jakautuvat useammalle. (Yrittäjien nettisivuja hyödyntäen.) - Hanke: Yritysten tietopankki työmahdollisuuksista. Yrittäjät ry kerää hankkeeseen mukaan yrityksiä ja maatiloja, jotka tarvitsevat apuvoimaa esimerkiksi kesän ajaksi. Hankkeella hoidetaan markkinointi ja työvoiman välittäminen. (Hankkeesta myös <i>Nuoriso vahvana osana yhteiskuntaa</i> -kokonaisuudessa.) Hankkeen foorumi voisi olla perustettavat yrittäjien nettisivut (<i>Maaseudun monipuolinen yritystoiminta</i>). - Hanke: Yhdistetään työn tarvitsijat ja hoitamattomat metsät. Hankkeella maksetaan työllistämisestä aiheutuvat sosiaaliset kulut, metsänomistajat maksavat vain todellisen palkan. - Kunnat tähtäävät pitkäaikaistyöttömien aktivointiin, mikä vähentää kuntien kustannuksia ja tekemättömiä töitä sekä helpottaa työttömän työhön pääsyä jatkossa. Pitkäaikaistyöttömiä voidaan työllistää avustajina esim. päiväkodeissa, keittiöillä, vanhustenpalveluissa, kotihoidossa sekä erilaisissa remontti-, kunnostus- ja ylläpitokohteissa (rakennukset, ympäristöt, maisemat, uimarannat ja lähiliikuntapaikat). Vesilahden kunta ei ehdi korjaamaan julkisia tiloja siihen tahtiin kuin korjauksen tarvetta ilmenee. Korjausvelkaa voidaan pienentää työllistämällä osaava henkilö korjaamaan tiloja. - Keskeisille kylille perustetaan etätyöpiste tai -talo, jonka käytöstä maksetaan vuokraa kunnalle. Etätyöpisteessä on tilaa myös yksityisyrittäjille. Toimivat ja tehokkaat tietoliikenneyhteydet mahdollistavat työskentelyn. Etätyöpisteen tilat ovat helposti muunneltavissa ja pisteessä ovat myös sosiaali- ja ruokailutilat. Etätyöpisteet tarjoavat työyhteisön sosiaaliset edut ja vapautuksen talonmiehen töistä. Liikkumisen vähentäminen säästää aikaa ja sillä on mittavat ympäristövaikutukset, kysyntä kohdentuu enemmän paikallisiin palveluihin, jolloin rahat jäävät kylään ja kerryttävät veroja. Lisäksi työntekijät sitoutuvat kylään ja lisäävät koko kylän yhteisöllisyyttä.	Yrittäjät Yrittäjät MTK Maatilat MTK MHY Kunnat Kunnat

7.10 HYVÄT KULKU- JA TIETOLIIKENNEYHTEYDET

Teiden kunto etenkin kelirikko-aikaan on maaseudulla monin paikoin yleinen ongelma, joka jossain määrin koskettaa lähes kaikkia, ja monilla aiheuttaa todellisia vaikeuksia kotiin pääsyssä ja toiminnanharjoittamisessa. Ilmastonmuutoksen vuoksi kelirikko-aika tulee pitenemään ja teiden kunto heikkenemään entisestään, mikä kasvattaa ylläpidon kustannuksia. Tien kantavuuden parantamisen lisäksi monin paikoin kaivataan teiden oikaisuja.

Paikallisteistä pitää huolta kunta ja Tiehallinto. Yksityistiet koostuvat kiinteistökohtaisista, sopimus- ja toimitusteistä. Sopimusteiden käyttäjinä ja ylläpitäjinä ovat vain sopimuskumppanit, jotka omistavat kiinteistön tien varrelta. Toimitustiet ovat pääasiassa vain tieosakkaiden käytössä ja ylläpidettävänä, mutta käytännössä voivat palvella myös yleistä liikennettä esim. läpikulkureitteinä. Yksityisteiden muodot on tähdellistä tietää, jotta kunnossapidosta voidaan huolehtia. Kaikilla teillä oikeanlaisen ylläpidon perusta on todelliseen kuntoon perustuva kuntoluokitus.

Kevyenliikenteenväylien puute on turvallisuusriski, joka pahiten koskettaa lapsia. Tiet ovat kapeita, ja usein kevytliikenne on mahdottomuus. Etenkin koulujen ympäristöt on tehtävä

jalankulkijoille turvallisiksi. Lempäälässä joukkoliikenne on hyvällä tolalla, mutta junaliikenteeseen on syytä panostaa myös kunnan sisäisen liikenteen kehittämiseksi. Vesilahdessa joukkoliikenteen puute on armoton, kaikilta kyliltä eivät oppilaat pääse edes lukioon Lempäälään. Toimivat tietoliikenneyhteydet ovat välttämättömyys yrittäjille ja moneen asiaan osallistumisen ehto myös asukkaille. Maaseudulla palveluntarjoajalla on usein monopolitilanne. Vesilahti osallistuu pilottikuntana Laajakaistahankkeeseen, joka toteutuessaan kattaa käytännössä koko kunnan. Lempäälässä miltei koko kunta tulee katettua markkinalähtöisesti, mutta aikaa kuluneen kauan, joten yksittäisillä hankkeilla on edistettävä yhteyksien syntymistä. Tietoliikenneyhteyksien mahdollistaminen vähentää asuinpaikasta johtuvaa eriarvoistumista. Teleinfra kehittyy tulevaisuudessa. Kunnassa on yksi tietokone, ja näytöt kotona. "Mummo-ohjelmalla" asukas voi kosketusnäytön ja kuvan avulla soittaa naapurille tai lääkäriin ja asioida lähikaupassa. Alustat ovat vapaassa käytössä ja kaikki käyttäjät ovat kehittäjiä ja sisällöntuottajia.	
Tavoitteet: • Paikallis- ja yksityisteiden hyvä kunto ympäri vuoden. • Kevyenliikenteen käyttömahdollisuudet ovat hyvät sekä kylillä että kylien välillä. • Lempäälän radanvarren kylissä on seisakkeet ja vilkas lähijunaliikenne. • Hyvät joukkoliikenneyhteydet Vesilahdessa • Seutulippujärjestelmä on monipuolinen ja ulottuu Vesilahdelle. • Sosiaalikuljetuksiin pääsemisen mahdollistaminen muiltakin, jos tilaa on. • Toimivat tietoliikenneyhteydet kaikkialta. • Internet-palveluntarjoajien monopoliaseman purkaminen.	
Toimenpiteet:	Vastuutaho:
<i>Tiet</i> • Hanke: Kartoitetaan paikallis- ja yksityisteiden kunto ja tieluokitukset saatetaan oikealle tasolle. Tehdään teiden parantamisen toteutussuunnitelma, jossa asetetaan aikataulu teiden kunnan kohottamiseksi ja viestitään vahvasti tiehallinnolle kunnostuksen tarpeista. • Kaikille sopimus- ja toimitusteilte perustetaan tiekunnat, jotka huolehtivat teiden kunnosta ja rahoituksesta. Tiekuuntat huolehtivat, että hankkeet ovat kunnalla tiedossa syyskuussa, jotta ne saadaan seuraavan vuoden budjettiin. Osakaskohtaiset tieyksiköt lasketaan uudelleen ja saatetaan ne ajanmukaisiksi. Yksityistielaista tiedotetaan osakkaille. Kelirikkoaikaan vältetään rekkaliikennettä, ja mökkitiedottein pyydetään vapaa-ajanasukkaiden vähentävän liikkumista. Painorajoitukset laitetaan ajoissa. • Teiden oikaisuja ja parantamisia pyritään kohtuullistamaan, jolloin samalla rahalla pystytään peruskorjaamaan useampia kohteita: Teiden ei tarvitse olla suoria, ja kaikkia mäkiä ja notkoja ei tasoiteta. Autossa on ratti ja kaasupoljin niitä varten. • Kunta velvoittaa teitä rikkovien hankkeiden toteuttajien korjaavan tiet entiseen kuntoonsa. Määritellään taksa teiden alituksista, jotta korjaamisen kustannukset voidaan kattaa. • Kylien sisälle, etenkin koulujen läheisyyteen rakennetaan kevyenliikenteenväyliä. Aikaansaadaan ne yhteistyössä kunnan, tiehallinnon ja asukkaiden kanssa. Hyvänä esimerkkinä Vesilahden Koskenkylän projekti. • Kevyt liikkuminen kylien välillä mahdollistetaan maalauksin erotetuilla leveillä piennaralueilla. Liikkumisen turvallisuus tulee olla ensisijainen	Kunnat Tiekunnat Tiehallinto Tiekunnat Suomen tieyhdistys Kunnat Tiehallinto Kunnat Tiehallinto Kunnat Kunnat, Tiehallinto Kyläyhdistykset Tiehallinto

tavoite.	
<i>Joukkoliikenne</i> - Seutulippujärjestelmää kehitetään perustamalla lisää vyöhyke, joka ulottuu Vesilahteen. Kuukausilipun rinnalle myös kertalippuja, joilla saa kahden tunnin ajan matkustaa yhdellä maksulla. Seutulippu toimii myös junissa. Jatkoyhteyksien aikataulut löytyvät jokaisella pysäkillä. - Lempäälä pyrkii kehittämään lähijunaliikennettä ja saamaan pysäkkejä radanvarren kylille. Harkitaan, pyritäänkö raideliikenneyhteyksiä saamaan Pirkkalan lentokentälle. - Joukkoliikennettä monipuolistetaan syrjäkylillä mm. mahdollistamalla sosiaali- ja koulukuljetuksiin pääsy myös muille, jos kyydissä on tilaa. Kuljetusten erottelu perustuu lakiin, mutta lain muutoksesta voi muutama kunta yhdessä tehdä aloitteen. - Vesilahden joukkoliikennettä kehitetään ajatuksella, jonka mukaisesti seuraava Tampereen kehätie kulkee Nokialta Tottijärven, Narvan ja Kirkonkylän ohitse Lempäälään. Selvitetään Sastamalan ja Nokian päätepysäkit ja luodaan jatkoyhteyksiä niin, että säännölliset vuorot kulkevat kehätietä molempiin suuntiin. Joukkoliikenne ei tarkoita isoja busseja, vaan usein myös tilataksit tai minibussit ovat riittäviä. (Narva–Rämsöö–Sastamala, Kirkonkylä–Koskenkylä–Onkemäki–Akaa ja asukaskasvun myötä Krääkkiö–Punkalaidun)	Kunnat VR Lempäälä VR Kunnat Kunnat
<i>Tietoliikenne</i> - Vesilahti osallistuu Laajakaistahankkeeseen pilottikuntana. Laajakaistayhteys saadaan enintään 2 km päähän käytännössä jokaiseen taloon. Loppumatka asukkaiden on kustannettava itse. Edistetään yhteistyötä, jolla asukkaat yhdessä pystyvät jakamaan näitä kustannuksia (2 km johdottaminen maksaa 700–2000 €). - Lempäälässä yhteyksien muodostaminen tapahtuu lähinnä markkinalähtöisesti. Siellä missä teleoperaattorit eivät yhteyksiä luo, edistetään yhteyksien muodostamista. Kunta kannustaa ja tukee esimerkiksi kyläyhdistysten ja vesiosuuskuntien hankkeita ja osuuskuntia, joilla valokuitu tai yhteys muussa muodossa saadaan asukkaita lähemmäksi. - Tunnistetaan aktiivisesti ja käytetään hyväksi uudenlaiset tavat tiedonsiirtoon; tiedon siirto sähköjohdoissa, langattomat. - Viemärintiä ja johtoja maahan kaivettaessa laitetaan myös valokuitukaapeli, tai varmistetaan mahdollisuus puhalttaa valokuitu jälkeensä. - Suositaan ja kehitetään turvallisuutta parantavaa tekniikkaa, kuten näköpuhelimia, joiden avulla voidaan paremmin tarkastella esim. ikääntyneen vointia. Myös turhia lääkärissä käyntejä voitaisiin vähentää.	Vesilahti Yhdistykset Lempäälä Yhdistykset Kunnat, Yhdistykset Kunnat Yhdistykset

8. OHJELMAN TOIMEENPANO JA SEURANTA

8.1 ORGANISOINTI JA RESURSSIT

Maaseudun kehittämisohjelman näkökulma on poikkihallinnollinen ja kehittämistoimia toteutetaan kuntien hallintokunnissa ja yhteistyössä maaseudun toimijoiden kanssa. Kehittämisneuvottelukunta valitsee vuosittain kehittämisen painopisteet ja toimenpiteet toteutettaviksi. Ajankohtaisten painopisteiden valinnassa hyödynnetään kehittämistarpeiden

arvotusta. Kehittämisneuvottelukunta ehdottaa kunnille toimenpiteiden toteuttamista ja resurssien huomiointia kuntien budjeteissa, ja kunnat ja työryhmät hyväksyvät toteutettavat toimenpiteet ja niihin käytettävät resurssit. Tavoitteena on, että suurin osa toimenpiteistä on toteutunut 2030-luvulla, joskin on huomattava, että osa toimenpiteistä on vaihtoehtoisia.

Kehittämisneuvottelukunta ohjaa toimenpiteiden käytäntöön panoa ja sitouttaa eri tahot tekemällä hallintokunnille toimenpide-esityksiä aikataulusta, toteuttamistavasta ja budjetointitarpeista. Kehittämisneuvottelukunta myös neuvottelee vuosittaisissa tapaamisissa yritysten ja kolmannen sektorin kanssa niitä koskevien toimenpiteiden toteutuksesta, ja ottaa vastaan uusia ajatuksia ja ideoita siitä, kuinka asioita vietäisiin eteenpäin. Kyläsihteerin rooli on tärkeä paitsi kuntaa ja yhdistyksiä yhdistävänä tekijänä, myös yhdistystoimintaa ja kyliä koskevien toimenpiteiden valmistelussa ja toteutuksessa.

Maaseudun asukkaiden ja yritysten omatoimiseen kehittämistyöhön ja hanketoimintaan tarjotaan neuvontaa ja tukea. Samalla huolehditaan siitä, että asiantuntijoita ja päättäjiä tiedotetaan maaseudun asioista. Budjeteissa tulee huomioida myös tulevat sopimukset palvelujen tarjoamisesta kolmannen sektorin kanssa sekä mahdolliset avustukset. Yhdistykset ja yhteisöt käyttävät mahdollisuuksien mukaan hankerahoitusta, ja kunta varautuu kuntarahoitusosuuksiin.

EU:n tarjoamat rahoitusmahdollisuudet ja valtion ministeriöiden rahoituslähteet maaseudun kehittämiseen, palvelujen tarjoamiseen ja investointeihin pyritään aktiivisesti tunnistamaan ja käyttämään tehokkaasti hyödyksi maaseutualueiden kehittämisessä.

8.2 SEURANTA JA PÄIVITYS

Maaseudun kehittämisohjelman seurannan hoitaa maaseudun kehittämisneuvottelukunta, tehtävinään edesauttaa maaseudun kehittämisohjelman toteutusta yhteistyössä eri tahojen kanssa, seurata ohjelman toteutumista sekä toimia tiedonvälityspaikkana ja foorumina eri toimijoiden välillä. Kehittämisneuvottelukunta laatii valtuustoille raportin ohjelman etenemisestä kerran valtuustokaudessa.

Kehittämisneuvottelukunta päivittää maaseudun kehittämisohjelmaa neljän vuoden välein (2014, 2018, 2022 ja 2026) tarkastellen kuntien strategioita ja linjauksia, vallitsevia oloja, toimintaympäristön muutoksia ja uusia trendejä sekä toimenpiteiden ajankohtaisuutta ja uusien toimenpiteiden tarvetta. Olosuhteiden suuresti muuttuessa ja siten ohjelman vanhetessa on harkittava uuden ohjelman tekemistä. Uutta ohjelmaa aletaan valmistella viimeistään 2029 ja budjetoidaan sen tekeminen vuosille 2030 ja 2031, sillä ohjelman tekoon on syytä varata pidempi aika, eikä sitoa prosessia kalenterivuoteen.

Tässä maaseudun kehittämisohjelmassa käytettävistä metodeista ja niiden analysoinnista tehdään opinnäytetyö. Opinnäytetyö on maaseutuohjelman seurantatutkimus, jossa analysoidaan prosessia ja sen eri vaiheita. Tärkeimpinä tutkimusongelmina ovat: 1) Onnistuttiinko maaseudun kehittämisohjelman metodien avulla avaamaan riittävästi alueen ongelmakohtia ja löytämään niihin parannusehdotuksia? 2) Tehdä vertailevaa tutkimusta kehittämisohjelman parannusehdotuksista muihin vastaaviin maaseutuohjelmiin verrattuna. 3) Tutkia erityisesti kunnan päättäjien sitouttamisen onnistumista ohjelman toteuttamiseen. Opinnäytetyön tuloksia käytetään hyväksi ohjelman toteutuksessa ja päivityksessä sekä seuraavan ohjelman laadinnassa.

LÄHTEET

Ahtialan kyläsuunnitelma. 1999. Lempäälä.

Aamulehti 16.10.2009. Pikkukoulu on pian vain haave - Jopa 30 koulua aiotaan sulkea.

Asuinmaaseutu 2007 - 2010 Maaseutuasumisen kehittämisohjelma. Mia Saloranta YTR 2/2007

Elävä kaupunkimaaseutu, Oulun maaseutualueiden kehittämis- ja markkinointiohjelma vuosille 2009-2013. 2008.

Eurostat, Väestöskenaario revision 1999

Heinonen Sirkka, Halonen Minna ja Daldoss Lorenzo: Rauhallinen asuminen osana elinympäristöjen houkuttelevuutta. Futura 4/2007

Jätevesien käsittely haja-asutusalueella. 2005. Vesilahden kunta, rakennus- ja ympäristölautakunta.

Krääkkiön kyläsuunnitelma 2008-2013. 2007. Vesilahti.

Kuivaspään kyläsuunnitelma. 2009. Lempäälä.

Kestävän kehityksen toimintaohjelma. 2003. Vesilahden kunta

Kunta ja asukkaat tulevaisuutensa tekijöinä, yhteiskuntakehityksen tulevaisuuden näkymiä: Sofy-projekti

Kuntaliiton maaseutustrategia

Kuntaliiton muistio maaseutupolitiikasta. Maaseutu mahdollisuutena – kunnat maaseudun kehittäjinä. 2008.

Kylä Pirkanmaalla. Pirkanmaan kylätoimintaohjelma 2007–2013

Lastusten kyläsuunnitelma. 1999. Lempäälä.

Lempäälän kunnan kestävän kehityksen toimintaohjelma 1999

Lempäälän kunnan strategia 2008-2020

Lempäälän kylät. 2005. Lempäälä.

Lempäälän maaseudun kehittämisohjelma 2005–2008

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän maaseutupoliittinen ohjelma 2009–2013

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkojen yleissuunnitelma, Vesilahti. PIRRa 6/2008

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013. Pirkanmaan alueohjelma.

Mattilan kylän kyläsuunnitelma. 2004. Lempäälä.

MT Maaseudun Tulevaisuus 14.9. Maatilalla on varaa tehostaa energian käyttöä.

Myllyniemi, Sami. Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008

Onkemaän kyläsuunnitelma. 2005. Vesilahti

Palhon ja Vakkalan seudun kyläsuunnitelma 2008-2013. 2007. Vesilahti.

Pirkanmaan maakuntaohjelma 2007-2010

Päättäjän opas. Lähituottajat ja kunnalliset ruokapalvelut. 2009. Sara Syyrakki

Rajala Taini: Lempäälän kunnan kestävän kehityksen raportti 2007. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print. 2008. Tampere.

Rämsöön kyläkaava, Velhonkaivolta Laakson lähteelle. Domusprint Oy. 2008. Tampere.

Rämsöön kyläsuunnitelma. 2007. Vesilahti.

Sopimuksellisuusstrategia: Vastuuta, vuorovaikutusta ja välittämistä. 2009.

Säijä työ- ja asuinympäristönä, perusselvitys ja kyläsuunnitelma. 2002. Lempäälä.

Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä. Yhdyskuntasuunnittelun yhteistyö Tampereen seudulla. 2008.

Tampereen kaupunkiseudun strategia 2016

Toimintaympäristöanalyysi, tilanne 03.06.09, Lempäälän kunta

Vastuuta ottava paikallisyhteisö – Kylien ja Leader-ryhmien valtakunnallinen ohjelma 2008–2013. Suomen kylätoiminta Ry:n julkaisusarja 2/2008

Vesilahden talousarvio 2009

Ykköasmaaseudun kehittämissuunnitelma VV 2007-2013. Tampereen seutukunnan maaseudun kehittämisen toimintaryhmä Kantri ry.

Ylämäki – Koskenkylä kyläsuunnitelma. 2005. Vesilahti.

Asiantuntijoita:

Ilmarinen Katja, Suunnittelija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Keltinkangas-Järvinen Liisa, psykologian professori: Helsingin Sanomat 22.2.2009, haastattelut 25.2.2009 A-studio, 5.2.2009 Taustapeili.

Konsala Heikki, Toiminnanjohtaja, Pirkan Helmi ry.

Konsala Jouko, Agronomi, Maanviljelysneuvos

Kuisma Juha, Ympäristökirjailija, Pääministerin talouspoliittinen neuvonantaja

Palmolahti Eeva, Maaseutusuunnittelija, Tampereen kaupunki.

Rainio Matti, Selvitysmies, Tampereen kaupunkiseutu

Rasmus Ilari, Aluearkkitehti, Vesilahden ja Urjalan kunnat

Rouhinen Sauli, Ympäristöneuvos, Ympäristöministeriö.

Salonen Kirsi, Psykologi, Hyvän Mielentila

Seppänen Tytti, Kuntaliitto

Strandén Leena, Osastopäällikkö, Alueidenkäytön osasto, Pirkanmaan Ympäristökeskus.

Yliviikari Anja, Tutkija, MTT.

Internet-sivut:

www.elamapelissa.fi

<http://fi.wikipedia.org>

www.jomma.fi/docs7jokivarsien_moderni_maaseutuhjelma_2007-2013.pdf

www.kantriry.fi

www.kunnat.net

www.lempaala.fi

www.maaseutu.fi/fi/index/maaseutuohjelma.html

http://www.maaseutupolitiikka.fi/teemaryhmat/hyvinvointipalvelut/green_care

www.matilda.fi

www.pirkanmaa.fi

www.ramsoo.fi

www.tampere.fi/tilastot

www.tampereenseutu.fi: Tampereen kaupunkiseudun rakennemalli. Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä.

www.te-keskus.fi

<http://www.tem.fi>: Mökkibarometri

www.vesilahti.fi

www.ymparisto.fi

LIITTEET

Liite 1. Kehittämisen neuvottelukunnan jäsenet 2009

Jäsen

Varajäsen

Lempäälä:

Silja Kiehelä

Jari Lehtinen

Heikki Konsala, pj

Harry Skogberg

Markku Nieminen

Markku J. Mikkola

Heli Roppo

Riitta Halme

Hannu Tiensuu

Armi Laitinen

Vesilahti:

Raija Ala-Orvola

Markku Ala-Orvola

Aura Elliot

Mervi Lumia

Ari Karhu

Mari Ollinpoika

Pertti Uusi-Erkkilä

Ari Arvela

Arto Uusitalo

Virpi Laitinen

Marjukka Lähdekorpi-Ojala, Kyläverkko-hankkeen edustaja, sihteeri

Timo Perälampi, Maaseutupäällikkö, Lempäälän kunta

Markku Männikkö, Kehittämispäällikkö, Vesilahden kunta

Liite 2. Teemaryhmät ja niiden painopisteet.

1) Julkiset palvelut

Olemassa olevien palveluiden säilyminen kyllä
Palveluiden keskittyminen ja riittävyys taajamissa
Palveluiden kehittäminen, 3. sektorin palveluiden tuotanto ja tukeminen
Julkinen liikenne, tietoliikenneyhteydet

2) Maaseutuyrittäjyys / Työllisyys

Maa- ja metsätalous, muu maaseutuyrittäjyys
Maatalouden monivaikutteisuus
Uudet yritys muodot etenkin asumiseen, energiayrittäjyyteen, lähivirkistykseen ja -matkailuun sekä hoivayrittäjyyteen liittyen
Yritystoiminnan helpottaminen
Työllistämisen riskit ja kustannukset yrittäjälle
Kunnan toimet työllisyyden tukemiseksi

3) Yhteisöllisyys, yhdistystoiminta / Virkistys ja vapaa-aika

Kylien omaleimaisuuden ja elinvoimaisuuden säilyttäminen
Omaan elinympäristöön ja kehitykseen vaikuttaminen, omaehtoinen toiminta
Yhdistysten toiminnan helpottaminen
Yhteisöllisyys ja asuinpaikkaan sitoutuminen, uusien asukkaiden juurettuminen

4) Asuminen ja rakentaminen / Maaseutumaisuus

Maaseutumaisuuden määrittely ja säilyminen
Hallittu kasvu
Toimiva ja tasapainoinen maankäytön suunnittelu ja kaavoitus
Omaehtoiset maankäyttösuunnitelmat, kyläkaavat
Maiseman huomioiminen ja rakennustapaohjeet
Ympäristövastuinen asuminen ja vesihuolto
Infrastruktuuri, liikenne
Luontoarvojen tunnistaminen ja huomiointi
Puhtaan, viihtyisän ja turvallisen asuinympäristön luominen

Lisäksi jokaisessa teemaryhmässä painopisteinä olivat ympäristövastuullisuus ja nuoriso.

Liite 3. Kehittämistarvetaulukko

Vuorovaikutuksen lisääminen		
Kaupunkien ja taajamien läheisyyden vaikutuksien huomiointi, maaseudun arvojen ja vahvuuksien hyväksi käyttäminen	Tampereen läheisyys ja vuorovaikutus	• Muuttovoiton ja elinkeinojen mahdollisuuksien vahva hyödyntäminen • Lempäälän ja Vesilahden aktiivinen osallistuminen yhteistyöhön Tampereen seudun kehittämiseksi kuntien maaseudulle positiivisella tavalla • Tampereen kaupunkiseudulla tehtäviin liikenne- ja kehittämiskäsitkaisuihin vaikuttaminen maaseutualueille edullisella tavalla • Imagon ylläpitäminen ja tunnettuuden lisääminen • Kaupungin läheisyyden tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen elinkeinoissa
	Maaseudun itseisarvot	• Maaseutumaisuuden määrittelemine • Maaseudun arvostuksen kohottaminen – arvojen ja olemassaolon tärkeyden korostaminen • Luonnonympäristön elvyttävän ja eheyttävän vaikutuksen huomioiminen – arvo elinympäristön laadun parantajana tunnistetaan • Maaseudun oletetaan olevan puhdas ja ympäristöystävällinen, näistä ja erityisesti vesistöistä on huolehdittava
Kunnan sisäisen yhteistyön parantaminen		• Erilaisten kansalaisvaikuttamisen välineiden hyödyntäminen asukkaiden ja yhdistysten toimijoiden mielipiteiden kuulemiseksi suunnittelussa ja päätöksenteossa • Tehokas tiedotus mm. kaavoitusperusteissa ja ratkaisuissa sekä haja-asutuksen jätevesiasioissa • Kunnan politiikan vaikutus yhdistyksiin – informoiminen ja vaikutusmahdollisuus puolin ja toisin • Kunnan hallinnonalojen tiiviimpi yhteistyö ja tehokkaampi tiedotus • Kyläsihteerin työn jatkuminen kuntien tukemana
Hallittu kasvu ja maaseutumaisuuden säilyttäminen, ympäristövastuinen asuminen		
Hallittu, tasapainoinen väestönkasvu	Kasvun jakautuminen taajamiin ja kyliin	• Taajamien ja kylien tasapuolinen kehittäminen - asutuksen keskittäminen liikaa taajamiin aiheuttaa sivukylien näivettymisen ja palvelujen katoamisen • Hallittu kasvu ja pitkäjänteinen suunnittelu ylläpitävät yhteiskuntarakennetta, maaseutumaisuutta ja palvelujen riittävyyttä • Vesilahdessa Kirkonkylän muuttuminen kaupunkitaajamaksi estettävä • Rakentaminen tulisi keskittää sinne, missä tilaa on (esim. koulujen oppilastilanteen mukaan) • Tuleeko tulomuuton määrää säädellä

Maaseutumaisuuden säilyttäminen kylien voimavarana	Kylien maaseutumaisuuden säilyttäminen mm. uusia asukkaita houkuttelevana vahvuutena	• Maa- ja metsätaloustoiminnan monivaikutteisuus – Toimivat maatilat edellytys maaseutumaisuuden ja maiseman säilymiselle • Maaseutu nähtävä muutenkin kuin vain hyödynnettävänä resurssina • Maiseman umpeenkasvun estäminen ja perinnemaisemien säilyttäminen • Maaseudun rakennuskulttuurista ja maaseutumiljööstä huolehtiminen • Luonnonympäristön ja metsien säilyttäminen rakentamisen lomassa • Arvokkaiden luonto- ja perinnekohteiden sekä maisemien hoito- ja käyttösuunnitelmat • Ympäristövaikutusten vähentäminen • Kotieläimet maiseman elävöittäjinä
Suunnittelun uudistaminen maaseudulle sopivaksi ja maaseutumaisuuden huomioivaksi	Tasapainoisen alue-suunnittelu ja kaavoitus	• Suunnittelutarveratkaisut kyläkohtaisia • Viihtyisyyden, ympäristönäkökohtien ja arvojen huomioiminen suunnittelussa • Raskaan teollisuuden ja kallionmurskausalueiden sijoittumista lähelle asutusta tulisi välttää • Turvallisten liikennejärjestelyjen ja julkisten palvelujen tarpeen kasvamisen huomiointi aluesuunnittelussa • Tiuhaa rakentamista tulisi välttää; lähiöityminen ja kaupunkinäkökymän uhka • Teiden kunto huomioitava rakennuslupia haja-asutusalueille myönnettäessä
	Kyläsuunnitelmien ja –kaavojen käyttäminen alueiden kehittämisessä	• Kaikille kylille oma, asukkaiden yhdessä tekemä kyläkaava • Hyvien rakennuspaikkojen lisäksi osoittavat rakentamiselta vapaana säilytettävät pelto-, metsä- ja erityisalueet • Pääsääntöisesti kyläkaavojen osoittamille rakennuspaikoille voidaan myöntää rakennusluvut • Paikkis-järjestelmän tapaiset tiedonkeruujärjestelmät hyviä, monet seikat huomioivia alueiden kehittämisen välineitä
	Maisemaan sopivat asuin-alueet ja rakennukset	• Perinteiset rakennuspaikat; rakennukset sijoitetaan maaston mukaisesti • Monipuolinen ja maisemaan sopiva rakennuskanta • Rakennusvalvonnan voitava estää rakentaminen "hassulla tavalla tai hassulle paikalle", jos se on maiseman kannalta tärkeää
	Haja-asutus-alueet	• Haja-asutuksen lisääminen harkitusti kyläkaavoilla • Vakituksen rantarakentamisen sääntöjen selkiyttäminen
Ympäristövastuinen asuminen		• Ekologisten rakentamisratkaisujen ja asumisen suosiminen • Myös haja-asutusalueilla ekologinen elämäntapa mahdollista • Autolla liikkumisen vähentäminen

	Jätehuollon ja kierrätyksen tehostaminen	• Lisää jäteasemia kylille • Kierrätyksen ja lajittelun neuvonta ja kierrätysmahdollisuuksien lisääminen (pahvi, kartonki, energia-jae) • Biojätteen kompostoinnin lisääminen
	Jätevesien puhdistus	• Haja-asutusalueiden jäteveden puhdistusvaatimusten selkeyttäminen • Vaatimuksiin vastaaminen mahdollisimman edullisella tavalla • Kuivakäymälät ratkaisumahdollisuutena huomioitava
Kyliä kehittäminen elinvoimaisuuden ja omaleimaisuuden säilyttävällä tavalla		
Palveluiden saavutettavuus – Ihmisten tasa-arvoisuus asuinpaikasta riippumatta	Nykyisten palveluiden tason säilyttäminen ja tehostaminen	• Palveluiden säilyminen syrjäseuduilla varmistettava • Saavutettavuuden parantaminen myös kunnan tukemana kolmannen sektorin ja yksityisten palvelujen tarjoajien avulla • Paras-uudistuksen mukanaan tuomien epävarmuuksien hälventäminen • Pankki- ja postipalvelut lähelle; lisää asiamiesposteja, postinjakelun myöhäisyys ja mahdolliset korotukset (syrjäseutulisä) ongelmia • Sosiaali- ja terveystoimelle lisää resursseja • Lääkäriin pääsy turvattava ja erikoistutkimuksiin päästävä helpommin
	Turvattu yksilönkehitys lapsille - Koulut ja päivähoito	• Tilanahtaus sekä liian suuret yksikkökoot kouluissa ja päivähoidossa vaarana yksilönkehitykselle, (Valtion linjaukset yksikön koosta huolestuttavia) • Kyläkoulujen säilyminen • Liian pitkät hoito- ja koulupäivät sekä matkat • Iltapäivätoiminnan puute kylillä • Päivähoitopaikkojen riittävyys
	Vanhusten ja vammaisten kotona asumisen mahdollistaminen ja omaishoitajien tukeminen	• Kotipalvelukokoonpanon resurssien lisääminen – keskittyminen kotihoitoon • Edullista kodinhoitoapua ostettavaksi – esim. palvelusetelit • Vanhusten ruokakuljetukset säännöllisiksi • Vammaispalveluita lähemmäksi Vesilahtea • Omaishoidon tuki yhtä suureksi kuin työttömyyspäiväraha • Lomituspalvelua, jotta lakisääteiset lomat voidaan pitää • Omaishoitajille toimintaa
Hyvien yhteyksien kehittäminen	Joukkoliikenteen kehittäminen	• Lähijunaliikennettä Lempäälään ja pysäkkejä kylille • Rautatieasemalla tarvetta isommalle parkkipaikalle ja liityntäyhteyksille • Joukkoliikennedyhteyksien kehittäminen Vesilahdessa • Kertaseutulippu koko Tampereen kaupunkiseudulle

		• Lukioon pääsy kaikkialta Vesilahdesta mahdollistettava • Sosiaalikuljetuksiin pääsemisen mahdollistaminen muiltakin, jos tilaa on • Taksien puute koulukyytien aikaan
	Teiden ylläpito ja parantaminen	• Joukkoliikenteelle laatukäytävät • Paikallis- ja yksityisteiden hyvä kunto ympäri vuoden • Yksityisteiden hoidon järjestelyt asukkaille tutuiksi • Kulkuyhteydet ja niiden turvallisuus huomioitava maankäyttösuunnitelmissa sekä liikenteen häiriöt asutukselle minimoitava • Kevyenliikenteenväylien lisääminen (etenkin Vesilahdessa sekä kylillä että kylien välillä)
	Vesiliikenne	• Vesistöjen tuomien mahdollisuuksien huomiointi ja hyödyntäminen liikennöinnissä
	Tietoliikenneyhteydet	• Tietoliikenneyhteyksien puute syrjäkylillä • Tietoliikenneyhteyksien monopoli ja hitaus • Yhteydet elintärkeitä yrittäjyydelle ja etätyön tekemiselle
Yhteisöllisyyden parantaminen ja perinteiden säilyttäminen	Asukkaiden kyliin sitoutuminen ja yhteisöllisyys	• Yhteisöllisyyden palauttaminen • Lasten ja nuorten kasvattaminen yhteisöllisyyteen • Asukkaiden ja eritoten nuorten seudulla pysymisen edistäminen • Ihmisten sitouttaminen kylään – liikkuvat kylältä ja kylälle, ei kylässä • Asukkaiden kylän kehittämiseen ja yhdistystoimintaan osallistumisen lisääminen • Eri-ikäisten ja -taustaisten ihmisten vuorovaikutus • Yhteisten kokoontumistilojen ja "olohuoneiden" puute (Lempäälä)
	Uusien asukkaiden huomiointi ja juurettuminen asuinpaikkaan	• Uusille asukkaille tietoutta maaseudulla asumisesta. Odotusten ja todellisuuden kohtaamattomuus aiheuttavat pettymysten lisäksi mm. epärealistisia vaatimuksia ja elinkeinotoiminnan vaarantumista • Keinoja uusien asukkaiden kotouttamiseen tarvitaan. Etenkin uusilla asuinalueilla ei uusien ja vanhojen asukkaiden välille synny kanssakäymistä, mikä johtaa sitoutumattomuuteen ja juurettomuuteen. • Uusien asukkaiden aktivoiminen mukaan yhdistystoimintaan
	Perinteiden jatkuvuus	• Uusien ja vanhojen asukkaiden kanssakäyminen, jotta kulttuuri ja perinteet siirtyvät • Hiljaisen tiedon, tieto-taidon ja perinteiden siirtäminen jälkipolville • Perinteitä ja maaseutua kunnioittavat asenteet
Yhdistysten omaehtoisen toiminnan ja	Toimijoiden vaihtuvuus vähäistä	• Kylän yhteiset asiat harvojen harteilla – toimijat väsyvät • Yhdistystoiminnan kiinnostavuuden ja avoimuuden lisääminen • Talkooinnostuksen lisääminen • Yhdistysten toimintatapojen muuttaminen yksinkertaisemmiksi ja asukasystävällisemmiksi

kehittämisen helpottaminen sekä yhteistyön edistäminen		Konsepti ihmisten mukaan kutsumiseen tarvitaan
	Toiminnan rahoittaminen	- Kannattavan ja tuottavan toiminnan kehittäminen - Yhdistysten talouden hallinnan parantaminen - Kunnan avustus kunnan tehtävien hoitamisesta ja harrastusmahdollisuuksien tarjoamisesta sekä pienten hankkeiden toteuttamiseksi - Kunnan lainoitus hankkeisiin maksatuksien myöhäisyyksien vuoksi - Yleishyödyllistä toimintaa ei saisi verottaa - Yhdistyksille tukea nuorisotyön tekemiseksi
	Hanketoimin- nan helpotta- minen	- Paperityö aikaa vievää - Päätösten ja maksatusten hitaus - Byrokratia tappaa luovuuden - Kyläsihteeri tärkeässä roolissa jatkossakin
	Tiedotuksen parantaminen	- Missä tiedotetaan, miten tiedotetaan, kenelle tiedotetaan - Miten saavutettaisiin suurin osa ihmisistä? - Tiedotus toiminnasta hajallaan tiedotusvälineissä: ilmoitustaulut, paikallislehti, netti – Eri toimintojen tiedotus samaan paikkaan
	Yhteistyö ky- län sisällä	- Onko yhdistyksiä liikaa, onko kaikilla oma toimenkuva? - Toimintojen järjeistäminen yhdistysten välillä – mm. harrastustoiminnan koordinointi ja yhdistäminen
	Kylien välisen yhteistyön kehittäminen	- Aidon yhteistyön lisääminen - Kyläsihteeri yhdistävänä tekijänä - Toimivien käytäntöjen ja ratkaisumallien jakaminen, laajentaminen ja kehittäminen kaikille hyödyksi - Yhteinen tapahtumakalenteri, jotta päällekkäisyyksiä ei tulisi - Yhdistysten nettisivut Lempäälään
Virkistys- ja harras- tumahdollisuuksien lisääminen		- Maaseutumaisuudesta ja luonnonläheisyydestä huolehtiminen saavat aikaan sen, ettei tarvitse lähteä kauas virkistäytymään - Lähiliikuntapaikkojen ja omaehtoisten ulkoliikuntamahdollisuuksien (hiihto- ja vaellusreittien, pururatojen sekä kevyenliikenteenväylien) lisääminen ja kehittäminen - Harrastus, virkistys ja vapaa-ajan mahdollisuuksien lisääminen esteenä yhdistyksillä ovat vetäjien ja rahan puute - Partiotoiminnan, nuorten toiminnan ja leikkikenttätöiminnan lisääminen - Ammattitaitoisia urheiluharrastusten vetäjiä lisää - Vapaamuotoista liikunta- ja nuorisotoimintaa erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittamiseksi - Tieto- ja välinepankki lainattavaksi – myös koulujen välineitä kierto

		• Erilaisia kursseja yhteistyössä Lempäälä-opiston kanssa • 4H-toiminnan laajentaminen
Maaseudun elinkeinojen kehittäminen ja työllisyyden parantaminen		
Elinvoimaisen ja mielekkään maa- ja metsätalouden kehittäminen		• Maa- ja metsätalousmaiden ja elinkeinojen säilyminen rakentamisen paineessa • Hyvän metsänhoidon tason ylläpitäminen • Metsänhoitolakien järkeistäminen (mm. luontaisen uudistamisen mahdollistaminen)
	Työn mielekkyys ja tuottajan jaksamisen parantaminen	• Tukien tuoman byrokratian aiheuttaman toiminnanharjoittamisen hankaluuksien helpottaminen • Lyhytjänteisen maatalouspolitiikan epävarmuuksien hälventäminen • Pitkän tähtäimen suunnittelun ohjaaminen • Alhaisista tuottajahinnoista seuraava huono työmotivaatio • Maataloustyön arvostuksen lisääminen
	Kannattavuuden parantaminen	• Paikallisen tuotannon tukeminen, arvostus ja käytön lisääminen • Ympäristöasioiden huomioiminen nykypäivän ja tulevaisuuden vahvuus • Luomuruoan lisääntyvät mahdollisuudet ja ruokapiirit • Tuotannon järkeistäminen sekä tilakohtaisesti että alueellisesti • Sivuelinkeinojen mahdollisuuksien löytäminen ja hyödyntäminen; mm. suoramyynä, tilamyynä, torikauppa, monimuototilat • Julkishyödykkeiden tuotannon tukeminen • Lisääntyvien eläin- ja kasvitautien ehkäiseminen • Yhteistyön lisääminen maatilojen välillä • Suhdanteiden huomioiminen tuotannossa • Uusien yritysmuotojen tuomien mahdollisuuksien huomiointi (mm. osuuskunnat)
Maaseudun monipuolisen yritystoiminnan edistäminen	Yhteistyön edistäminen	• Yritysten verkostoitumisen organisoiminen ja vuorovaikutuksen mahdollistaminen • Viranomaisien ja yrittäjien yhteistyön lisääminen
	Yrittäjyyteen kannustaminen ja mahdollisuuksien vahvistaminen	• Yrittäjyyteen rohkaiseminen ja neuvonta sekä koulutus • Kunnan tuki yritystoiminnan aloittamiseksi • Ympäristömyönteisyys yrityksen myyntivaltti, tulevaisuudessa välttämättömyys • Kunnan hankinnat paikallista yrittäjyyttä suosiviksi • Monopoli hankintarenkaat poistettava • Teiden kunto ei saa olla esteenä yrittämiselle • Toimivat tietoliikenne- ja puhelinyhteydet edellytys yrittäjyydelle • Maaseutumainen miljö ja puhdas ympäristö tärkeitä

	Tehokas tiedotus ja markkinointi	• Tunnettuuden parantaminen ja oman kylän palveluiden käytön edistäminen • Osaamisen esille tuomisen vahvistaminen • Markkinapaikkojen luominen – esim. Ideaparkiin seudun yrittäjien yhteinen myyntipiste • Pienimmissäkin tapahtumissa tuotteiden ja toiminnan esille tuominen • Markkinointitaitojen parantaminen
	Uusien elinkeinomahdollisuuksien pelkäämätön hyödyntäminen	• Energiayrittäjyys: Uusiutuvat energiamuodot (biopolttoaineet, puu) paikalliset lämpövoimalat, jätteen poltto • Sosiaalinen yrittäjyys: Green Care –toiminta, luomupäiväkodit yms. • Ympäristö ja maisemanhoito: kokonaisvaltaiset ympäristöhoito-sopimukset; maisemanhoito, kiinteistöjen hoito • Asumiseen liittyvä yrittäjyys: omakoti- ja mökkitalokkarit, remonttiapu, huoltopalvelut, siivousyritykset, vanhusten avustaminen • Luonnon tuotteistaminen ja metsien moninaiskäyttö • Maaseutumiljöön hyödyntäminen kaupallisessa mielessä • Lisääntyvä lähimatkailu ja päiväkävijöiden hyödyntäminen • Virkistysmahdollisuuksia ja leirejä kaupunkilaisille • Tulevaisuudessa mahdollisesti kaukomatkojen väheneminen ja lomamatkojen suuntautuminen lähemmäksi
Työllistäminen		• Työvoiman saatavuuden turvaaminen nyt ja lähivuosina • Työllistämisen riskien ja kustannusten vähentäminen • Kunta lisää omalta osaltaan työllisyyttä; kannattaa ennemmin maksaa palkkioita tehdyistä suorituksista kuin tukea työttömiä
Kylissä tapahtuvan etätyön mahdollistaminen		• Etätyöpisteitä ja -taloja kylille, tiloja myös yksityisyrittäjille: ympäristövaikutukset vähentyvän liikkumisen myötä, sosiaaliset vaikutukset kylässä pysymisen johdosta, kerrannaisvaikutukset paikallisten palvelujen käytössä ja verotulojen kasvussa • Etätyön mahdollistaminen kotona – toimivat verkkoyhteydet

Liite 4. Kehittämistarpeiden arvotus

Ensimmäisessä sarakkeessa on mainittu kehittämistarve. Toisen sarakkeen *Te* tarkoittaa teemaryhmässä annettuja pisteitä. Kukin teemaryhmään osallistunut sai antaa äänensä viidelle tärkeimmäksi pitämälleen kehittämistarpeelle. Koska kehittämistarpeet on koottu eri teemaryhmistä, joissa osallistujamäärät vaihtelivat, ei niitä voi verrata toisiinsa. Teemaryhmien antamien äänien voidaankin ajatella tuovan esille kaikista tärkeimmät kehittämistarpeet.

Ve tarkoittaa kehittämisneuvottelukunnan vesilahtelaisten jäsenien ja *Le* lempääläisten jäsenien antamien pisteiden keskiarvoa. Pisteitä sai antaa 1–5, eli vähän merkittävä–erittäin merkittävä. Teemaryhmien antamat pisteet ja kehittämisneuvottelukunnan antamat pisteet eivät siis ole verrannollisia keskenään.

Kehittämistarve	Te	Ve	Le
- Muuttovoiton ja elinkeinojen mahdollisuuksien vahva hyödyntäminen - Lempäälän ja Vesilahden aktiivinen osallistuminen yhteistyöhön Tampereen seudun kehittämiseksi kuntien maaseudulle positiivisella tavalla - Tampereen kaupunkiseudulla tehtäviin liikenne- ja kehittämisratkaisuihin vaikuttaminen maaseutualueille edullisella tavalla - Imagon ylläpitäminen ja tunnettuuden lisääminen - Kaupungin läheisyyden tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen elinkeinoissa		4,4 4,0 3,8 3,4 3,6	3,7 3,8 3,8 3,0 3,7
- Maaseutumaisuuden määrittäminen - Maaseudun arvostuksen kohottaminen - arvojen ja olemassaolon tärkeyden korostaminen - Luonnonympäristön elvyttävän ja eheyttävän vaikutuksen huomioiminen – arvo elinympäristön laadun parantajana tunnustetaan - Maaseudun oletetaan olevan puhdas ja ympäristöystävällinen, näistä ja erityisesti vesistöistä huolehdittava		3,2 3,8 4,0 4,2	3,4 3,8 3,9 4,6
- Erilaisten kansalaisvaikuttamisen välineiden hyödyntäminen asukkaiden ja yhdistysten toimijoiden mielipiteiden kuulemiseksi suunnittelussa ja päätöksenteossa - Tehokas tiedotus mm. kaavoitusperusteissa ja ratkaisuissa sekä haja-asutuksen jätevesiasioissa - Kunnan politiikan vaikutus yhdistyksiin – informoiminen ja vaikutusmahdollisuus puolin ja toisin - Kunnan hallinnonalojen tiiviimpi yhteistyö ja tehokkaampi tiedotus - Kyläsihteerin työn jatkuminen kuntien tukemana	4	3,4 4,0 3,2 3,2 4,6	4,3 4,4 4,2 3,9 4,2
Taajamien ja kylien tasapuolinen kehittäminen - asutuksen keskittäminen liikaa taajamiin aiheuttaa sivukylien näivettymisen ja palvelujen katoamisen		4,4	4,3

Hallittu kasvu ja pitkäjänteinen suunnittelu ylläpitävät yhteiskuntarakennetta, maaseutumaisuutta ja palvelujen riittävyyttä	9	4,4	4,2
- Vesilahdessa Kirkonkylän muuttuminen kaupunkitaajamaksi estettävä - Rakentaminen tulisi keskittää sinne, missä tilaa on (esim. koulujen oppilastilanteen mukaan) - Tulomuuton määrää tulee säädellä	1	3,5 3,0 3,2	4,4 3,5 3,3
- Maa- ja metsätaloustoiminnan monivaikutteisuus – Toimivat maatilat edellytys maaseutumaisuuden ja maiseman säilymiselle - Maaseutu nähtävä muutenkin kuin vain hyödynnettävänä resurssina - Maiseman umpeenkasvun estäminen ja perinnemaisemien säilyttäminen - Maaseudun rakennuskulttuurista ja maaseutumiljööstä huolehtiminen - Luonnonympäristön ja metsien säilyttäminen rakentamisen lomassa - Arvokkaiden luonto- ja perinnekohteiden sekä maisemien hoito- ja käyttösuunnitelmat - Ympäristövaikutusten vähentäminen - Kotieläimet maiseman elävöittäjinä	2 2	4,0 3,8 4,2 4,4 4,4 3,8 3,0 2,8	3,9 3,9 4,4 3,9 4,0 4,2 3,9 3,0
- Suunnittelutarveratkaisut kyläkohtaisia - Viihtyisyyden, ympäristönäkökohtien ja arvojen huomioiminen suunnittelussa - Raskaan teollisuuden ja kallionmurskausalueiden sijoittumista lähelle asutusta tulisi välttää - Turvallisten liikennejärjestelyjen ja julkisten palvelujen tarpeen kasvamisen huomiointi aluesuunnittelussa - Tiuhaa rakentamista tulisi välttää; lähiöityminen ja kaupunkinäkökymän uhka - Teiden kunto huomioitava rakennuslupia haja-asutusalueille myönnettäessä	2	3,8 3,4 4,0 3,2 3,6 2,2	3,4 3,9 4,1 4,0 3,6 3,6
- Kaikille kylille oma, asukkaiden yhdessä tekemä kyläkaava - Hyvien rakennuspaikkojen lisäksi osoittavat rakentamiselta vapaana säilytettävät pelto-, metsä- ja erityisalueet - Pääsääntöisesti kyläkaavojen osoittamille rakennuspaikoille voidaan myöntää rakennusluvat - Paikkis-järjestelmän tapaiset tiedonkeruujärjestelmät hyviä, monet seikat huomioivia alueiden kehittämisen välineitä		3,8 4,4 3,0 2,8	4,3 4,4 4,1 3,3
- Perinteiset rakennuspaikat; rakennukset sijoitetaan maaston mukaisesti - Monipuolinen ja maisemaan sopiva rakennuskanta - Rakennusvalvonnan voitava estää rakentaminen "hassulla tavalla tai hassulle paikalle", jos se on maiseman kannalta tärkeää	3	4,6 4,0 4,2	3,7 4,1 4,0
Haja-asutuksen lisääminen harkitusti kyläkaavoilla		3,8	4,1

• Vakituksen rantarakentamisen sääntöjen selkiyttäminen		3,8	3,3
• Ekologisten rakentamiskäytäntöjen ja asumisen suosiminen • Myös haja-asutusalueilla ekologinen elämäntapa mahdollista • Autolla liikkumisen vähentäminen	2	3,4 4,4 3,0	4,1 3,6 3,7
• Lisää jäteasemia kylille • Kierrätyksen ja lajittelun neuvonta ja kierrätysmahdollisuuksien lisääminen (pahvi, kartonki, energiatähte) • Biojätteen kompostoinnin lisääminen		3,4 4,2 3,8	2,9 3,6 4,0
• Haja-asutusalueiden jäteveden puhdistusvaatimusten selkeyttäminen • Vaatimuksiin vastaaminen mahdollisimman edullisella tavalla • Kuivakäymälät ratkaisumahdollisuutena huomioitava	5	4,2 4,0 3,4	3,4 3,4 3,1
• Palveluiden säilyminen syrjäseuduilla varmistettava • Saavutettavuuden parantaminen myös kunnan tukemana kolmannen sektorin ja yksityisten palvelujen tarjoajien avulla • Paras-uudistuksen mukanaan tuomien epävarmuuksien hälventäminen • Pankki- ja postipalvelut lähelle; lisää asiamiespostia, postinjakelun myöhäisyys ja mahdolliset korotukset (syrjäseudulliset) ongelmat • Sosiaali- ja terveystoimelle lisää resursseja • Lääkäriin pääsy turvattu ja erikoistutkimuksiin päästävä helpommin		4,2 3,2 2,6 3,6 3,6 4,0	3,4 3,4 2,1 2,6 3,1 4,1
• Tilanahtaus sekä liian suuret yksikkökoot kouluissa ja päivähoitossa vaarana yksilökehitykselle (Valtion linjaukset yksikön koosta huolestuttavia) • Kyläkoulujen säilyminen • Liian pitkät hoito- ja koulupäivät sekä matkat • Iltapäivätoiminnan puute kylillä • Päivähoitopaikkojen riittävyys	2 5 2	4,8 4,4 4,0 2,8 3,3	4,2 4,0 2,9 3,4 3,7
• Kotipalveluhenkilökunnan resurssien lisääminen – keskittyminen kotihoitoon • Edullista kodinhoitoapua ostettavaksi – esim. palvelusetelit • Vanhusten ruokakuljetukset säännöllisiksi • Vammaispalveluita lähemmäksi Vesilahtea • Omaishoidon tuki yhtä suureksi kuin työttömyyspäiväraha • Lomituspalvelua, jotta lakisääteiset lomat voidaan pitää • Omaishoitajille toimintaa	5	4,0 3,3 4,0 3,5 4,3 4,8 3,5	3,4 3,9 4,0 2,7 3,9 3,6 3,0

- Lähijunaliikennettä Lempäälään ja pysäkkejä kylille - Rautatieasemalla tarvetta isommalle parkkipaikalle ja liityntäyhteyksille - Joukkoliikenneyhteyksien kehittäminen Vesilahdessa - Kertaseutulippu koko Tampereen kaupunkiseudulle - Lukioon pääsy kaikkialta Vesilahdesta mahdollistettava - Sosiaalikuljetuksiin pääsemisen mahdollistaminen muiltakin, jos tilaa on - Taksien puute koulukyytien aikaan	4	3,0 2,2 3,6 3,3 4,4 2,8 3,0	4,4 3,4 3,5 4,6 3,8 3,7 3,4
- Joukkoliikenteelle laatukäytävät - Paikallis- ja yksityisteiden hyvä kunto ympäri vuoden - Yksityisteiden hoidon järjestelyt asukkailla tutuiksi - Kulkuyhteydet ja niiden turvallisuus huomioitava maankäyttösuunnitelmissa sekä liikenteen häiriöt asutukselle minimoitava - Kevyenliikenteenväylien lisääminen (etenkin Vesilahdessa sekä kylillä että kylien välillä)	11	2,5 4,2 3,2 4,2 3,6	3,4 4,0 3,4 3,9 3,9
Vesistöjen tuomien mahdollisuuksien huomiointi ja hyödyntäminen liikennöinnissä		2,4	3,0
- Tietoliikenneyhteyksien puute syrjäkylillä - Tietoliikenneyhteyksien monopoli ja hitaus - Yhteydet elintärkeät yrittäjyydelle ja etätyön tekemiselle		3,4 3,6 4,2	3,9 3,1 4,0
- Yhteisöllisyyden palauttaminen - Lasten ja nuorten kasvattaminen yhteisöllisyyteen - Asukkaiden ja eritoten nuorten seudulla pysymisen edistäminen - Ihmisten sitouttaminen kylään – liikkuvat kylältä ja kylälle, ei kylässä - Asukkaiden kylän kehittämiseen ja yhdistystoimintaan osallistumisen lisääminen - Eri-ikäisten ja -taustaisten ihmisten vuorovaikutus - Yhteisten kokoontumistilojen ja "olohuoneiden" puute (Lempäälä)	2	4,2 4,6 3,6 2,8 4,4 4,0 3,0	3,0 3,9 3,0 3,9 4,0 3,7 3,7
- Uusille asukkailla tietoutta maaseudulla asumisesta. Odotusten ja todellisuuden kohtaamattomuus aiheuttavat pettymysten lisäksi mm. epärealistisia vaatimuksia ja elinkeinotoiminnan vaarantumista - Keinoja uusien asukkaiden kotouttamiseen tarvitaan. Etenkin uusilla asuinalueilla ei uusien ja vanhojen asukkaiden välille synny kanssakäymistä, mikä johtaa sitoutumattomuuteen ja juurettomuuteen. - Uusien asukkaiden aktivoiminen mukaan yhdistystoimintaan	13	3,8 3,6 3,8	3,7 3,9 3,7
Uusien ja vanhojen asukkaiden kanssakäyminen, jotta kulttuuri ja perinteet siirtyvät		3,2	3,7

- Hiljaisen tiedon, tieto-aidon ja perinteiden siirtäminen jälkipolville - Perinteitä ja maaseutua kunnioittavat asenteet		3,8 3,6	3,9 4,0
- Kylän yhteiset asiat harvojen harteilla – toimijat väsyvät - Yhdistystoiminnan kiinnostavuuden ja avoimuuden lisääminen - Talkooinnostuksen lisääminen - Yhdistysten toimintatapojen muuttaminen yksinkertaisemmiksi ja asukasystävällisemmiksi - Konsepti ihmisten mukaan kutsumiseen tarvitaan	5	3,4 3,0 3,6 3,0 2,4	3,9 3,1 3,6 3,3 3,1
- Kannattavan ja tuottavan toiminnan kehittäminen - Yhdistysten talouden hallinnan parantaminen - Kunnan avustus kunnan tehtävien hoitamisesta ja harrastusmahdollisuuksien tarjoamisesta sekä pienten hankkeiden toteuttamiseksi - Kunnan lainoitus hankkeisiin maksatuksien myöhäisyyksien vuoksi - Yleishyödyllistä toimintaa ei saisi verottaa - Yhdistyksille tukea nuorisotyön tekemiseksi		3,8 2,8 3,8 4,4 4,4	3,0 2,9 3,9 3,3 4,0
- Paperityö aikaa vievää - Päätösten ja maksatusten hitaus - Byrokratia tappaa luovuuden - Kyläsihteeri tärkeässä roolissa jatkossakin	3	2,6 3,8 3,2 4,2	3,3 3,4 3,6 4,4
- Missä tiedotetaan, miten tiedotetaan, kenelle tiedotetaan - Miten saavutettaisiin suurin osa ihmisistä? - Tiedotus toiminnasta hajallaan tiedotusvälineissä: ilmoitustaulut, paikallislehti, netti – Eri toimintojen tiedotus samaan paikkaan		3,2 3,6 3,2	3,1 2,8 3,9
- Onko yhdistyksiä liikaa? Onko kaikilla oma toimenkuva? - Toimintojen järjeittäminen yhdistysten välillä – mm. harrastustoiminnan koordinointi ja yhdistäminen	1	3,0 4,0	3,1 4,1
- Aidon yhteistyön lisääminen - Kyläsihteeri yhdistävänä tekijänä - Toimivien käytäntöjen ja ratkaisumallien jakaminen, laajentaminen ja kehittäminen kaikille hyödyksi - Yhteinen tapahtumakalenteri, jotta päällekkäisyyksiä ei tulisi - Yhdistysten nettisivut Lempäälään	3 2	3,4 4,2 2,8 3,2 3,0	4,4 4,5 4,1 4,1 4,4

- Maaseutumaisuudesta ja luonnonläheisyydestä huolehtiminen saavat aikaan sen, ettei tarvitse lähteä kauas virkistäytymään - Lähiliikuntapaikkojen ja omaehtoisten ulkoliikuntamahdollisuuksien lisääminen ja kehittäminen - Harrastus, virkistys ja vapaa-ajan mahdollisuuksien lisäämisen esteenä yhdistyksillä ovat vetäjien ja rahan puute - Partiotoinnin, nuorten toiminnan ja leikkikenttätoiminnan lisääminen - Ammattitaitoisia urheiluharrastusten vetäjiä lisää - Vapaamuotoista liikunta- ja nuorisotoimintaa erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittamiseksi - Tieto- ja välinepankki lainattavaksi – myös koulujen välineitä kiertoon - Erilaisia kursseja yhteistyössä Lempäälä-opiston kanssa 4H-toiminnan laajentaminen		3,4	3,6
		4,0	3,9
		3,6	3,6
		3,2	3,1
		2,8	2,3
		4,2	4,0
		3,0	3,6
		2,8	3,9
		3,2	2,7
- Maa- ja metsätalousmaiden ja elinkeinojen säilyminen rakentamisen paineessa - Hyvän metsänhoidon tason ylläpitäminen - Metsänhoitolakien järjeistäminen (mm. luontaisen uudistamisen mahdollistaminen)	2	3,4	3,9
		3,6	3,9
		3,8	3,4
- Tukien tuoman byrokratian aiheuttaman toiminnanharjoittamisen hankaluuksien helpottaminen - Lyhytjänteisen maatalouspolitiikan epävarmuuksien hälventäminen - Pitkän tähtäimen suunnittelun ohjaaminen - Alhaisista tuottajahinnoista seuraava huono työmotivaatio - Maataloustyön arvostuksen lisääminen	3	3,8	3,6
		4,0	3,1
		3,6	3,6
		4,2	3,3
		4,6	3,7
- Paikallisen tuotannon tukeminen, arvostus ja käytön lisääminen - Ympäristöasioiden huomioiminen nykypäivän ja tulevaisuuden vahvuus - Luomuruoan lisääntyvät mahdollisuudet ja ruokapiirit - Tuotannon järjeistäminen sekä tilakohtaisesti että alueellisesti - Sivuelinkeinojen mahdollisuuksien löytäminen ja hyödyntäminen; mm. suoramyynä, tilamyynä, torikauppa, monimuototilat - Julkishyödykkeiden tuotannon tukeminen - Lisääntyvien eläin- ja kasvitautien ehkäiseminen - Yhteistyön lisääminen maatalojen välillä - Suhdanteiden huomioiminen tuotannossa - Uusien yritysmuotojen tuomien mahdollisuuksien huomiointi (mm. osuuskunnat)	4	4,4	4,6
		4,6	4,0
		3,6	4,0
		3,6	3,8
		3,8	3,7
		3,4	3,3
		3,4	3,5
		3,2	4,2
		2,6	3,3
		3,4	3,5
Yritysten verkostoitumisen organisoiminen ja vuorovaikutuksen mahdollistaminen		3,8	4,4

Viranomaisien ja yrittäjien yhteistyön lisääminen	4	3,6	3,7
- Yrittäjyyteen rohkaiseminen ja neuvonta sekä koulutus - Kunnan tuki yritystoiminnan aloittamiseksi - Ympäristömyönteisyys yrityksen myyntivaltti, tulevaisuudessa välttämättömyys - Kunnan hankinnat paikallista yrittäjyyttä suosiviksi - Monopoli hankintarenkaat poistettava - Teiden kunto ei saa olla esteenä yrittämiselle - Toimivat tietoliikenne- ja puhelinyhteydet edellytys yrittäjyydelle - Maaseutumainen miljö ja puhdas ympäristö tärkeitä	6	3,8 3,4 4,6 3,8 3,2 3,8	3,0 2,1 3,4 4,3 3,9 3,9
	5	4,0 4,8	4,0 4,1
- Tunnettuuden parantaminen ja oman kylän palveluiden käytön edistäminen - Osaamisen esille tuomisen vahvistaminen - Markkinapaikkojen luominen – esim. Ideaparki seudun yrittäjien yhteinen myyntipiste - Pienimmissäkin tapahtumissa tuotteiden ja toiminnan esille tuominen - Markkinointitaitojen parantaminen		4,2 4,0 3,2 4,0 3,8	3,4 3,1 3,4 2,7 3,1
- Energiayrittäjyys: Uusiutuvat energiamuodot (biopolttoaineet, puu) paikalliset lämpövoimalat, jätteen poltto - Sosiaalinen yrittäjyys: Green Care –toiminta, luomupäiväkodit yms. - Ympäristö ja maisemanhoito: kokonaisvaltaiset ympäristönhoito-sopimukset; maisemanhoito, kiinteistöjen hoito - Asumiseen liittyvä yrittäjyys: omakoti- ja mökkitalokkarit, remonttiapu, huoltopalvelut, siivousyritykset, vanhusten avustaminen - Luonnon tuotteistaminen ja metsien moninaiskäyttö - Maaseutumiljöön hyödyntäminen kaupallisessa mielessä - Lisääntyvä lähimatkailu ja päiväkävijöiden hyödyntäminen - Virkistysmahdollisuuksia ja leirejä kaupunkilaisille - Tulevaisuudessa mahdollisesti kaukomatkojen väheneminen ja lomamatkojen suuntautuminen lähemmäksi		4,6 3,8 4,0 3,8 2,4 3,2 4,0 3,2 3,4	4,1 3,8 3,9 3,6 3,3 3,3 3,7 3,3 3,7
- Työvoiman saatavuuden turvaaminen nyt ja lähivuosina - Työllistämisen riskien ja kustannusten vähentäminen - Kunta lisää omalta osaltaan työllisyyttä; kannattaa ennakoida maksaa palkkioita tehdyistä suorituksista kuin tukea työttömiä	2 5	4,4 3,8 4,8	3,7 3,3 4,0
- Etätyöpisteitä ja -taloja kylille, tiloja myös yksityisyrittäjille - Etätyön mahdollistaminen kotona – toimivat verkkoyhteydet		3,6 4,2	3,4 4,1

